

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiæ Concilii Tridentini Liber Decimvssextvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11665

HISTORIÆ CONCILLII TRIDENTINI LIBER DECIMVSSEXTVS.

ARGVMENTVM.

ABVLÆ promulgata securitatis hereticis concessa. Aduentus Oratorum Regis Hispani, Catholicorum Heluetiorum, & Florentini Ducis. Controversia de loco inter hos postremos in concordiam adducta. Delegati ab Ecclesiasticis Hungaria. Philippi Regis sensa. Res gesta in Aula Gallicana ad Religionem spectantes. Duodecim articuli de reformanda disciplina propositi. Contentiones de obligatione residendi, & eius causâ turbamenta intestina & externa. Missus ad Pontificem Pendasius. Accessus Oratorum Venetorum, ac Boiorum; & inter eos de prerogatiua dissidium. Litteræ Philippi Regis ad Oratorem Vargam, cum querimonia de Legatis, quod nondum declarabatur Synodi continuatio, quodque apposita fuerat primo Decreto particula, proponentibus Legatis; & rationes à Legatis ad Regem redditæ. Noui conatus Marchionis Piscarie, ut declararetur à Legatis continuatio; & promissum declarationis scripto impetratum. Temporis spatium postulatum à Casarianis, quò Ferdinandum admonerent: & Sessio prorogata tum petentibus Oratoris Gallici litteris, tum etiam postea Casarianis. Mandata Legatis à Pontifice reditu Pendasij tradita. Instimulationes Romæ iacta in Mantuanum & Seripandum; & ab hoc

Yyyy 3 scriptæ

scripta pro utroque vindicationes. Adventus Oratorum Gallie, & mandata ipsis tradita. Eorum oratio mordax, postea scripto temperata; & responsio illi reddita. Vicecomes missus ad Concilium à Pontifice. Variæ inter Legatos suspiciones. Obices à Cesare & Gallis iniecti declarationi continuationis. Disertum Pontificis mandatum ut ea fieret. Angustia idcirco Legatorum, & susceptum ab ipsis non obtemperandi consilium, mittendique Romanum Altempsij, qui facti necessitatem ostenderet. Nouæ litteræ, quibus negotium in Legatorum iudicio reponitur. Piscarij consensus. Consilium inter Hispanienses Episcopos contestandi, sed in opus non deductum. Sessio quarta, seu vigesima, habita quarto Iulij, cum prorogatione Decretorum vsque ad decimum sextum Iulij. Triginta sex Patrum repugnantia.

CAPVT PRIMVM.

Securitatæ hæreticis præstandæ forma composita, & promulgata. Dubitatio de oblata illis venia. Transitus ministri, à Bauria Duce Romam missi. Duodecim articuli de reformanda disciplina ad examen propofiti.

1562.

STATIM post Sessionem demandatum est Castaneæ, Augustino, Boncompagno, & Paleotto, ut formam promittendæ hæreticis securitatæ concinnarent. Duo in eò difficilia obuersabantur: alterum, ut adhiberentur verba, quæ omnem suspensionem ab hæreticis disicerent, simulque nullum afferrent Ecclesiæ detrimentum: alterum, ac potissimum, quòd neque hinc placebat eam restringi ad solam Germaniam, sicut in Iulij Concilio effectum fuerat (ita siquidem melioris quàm ceteri conditionis redditi essent qui conueniant in Augustanam Confessionem, & incuria simul ostensa fuisset de multorum populorum salute, grauius indignantium) neque hinc probabatur vniuersalis omnium comprehensio, propter causas à nobis recensitas; neque etiam, retento generali nomine aliarum nationum, exceptio quarundam nominatim, cuiusmodi esset Hispanica, Lusitana, & Italica, quam sacra Romana Inquisitio per se ipsam regebat. Etenim hæc aperta inæqualitas speciem nec decoram

ram nec rationi consentaneam præ se tulisset. Itaque visum est, quò priori difficultati, hoc est, verborum amplitudini consuleretur, describendas esse voces è tabulis fidei, ad securum accessum datæ Iulij tempore, Carolo Quinto petente, quas suo loco retulimus, quippe quæ laxissimæ erant; & quod spectabat ad securitatem, desumptæ è similibus securitatis tabulis, quas Concilium Basileense Bohemis concessit: & tunc aliqui Protestantium illis confisi Tridentum venerant, ubi & plenam libertatem, & placidissimam comitatem experti sunt. Sed quod attinebat ad alteram difficultatem, quoniam ea tunc de tuto aduentu fides data fuerat nationi Germanicæ nominatim, adiecta est noua extensio ad alios reliquarum omnium nationum homines, in quibus impunè erat hæresim prædicari. Hæc verò securitas his formulis concessa rationi satis congruens censebatur, cum longè conuenientius videretur, exhibere tutum ad nos accessum ei qui domi suæ libertatem possidet, quàm ei qui ob noxam contumaciæ erga nos exul & vagus vitam agit. Præterea ratio habita est, quam Beccarellus Ragulinus Archiepiscopus suggesterat, de non appellandis hæreticis iis quibus fides dabatur, sed mitiori vocabulo dicebantur, ij qui nobiscum in Fide non consentiunt, & qui aliter ac docet sancta Romana Ecclesia sentiunt. Consilium supererat capiendum de iis, quos verba illa generalia minimè complectebantur; ij videlicet, qui cum in regionibus nati fuissent, in quibus interdicta erat quæuis religio discrepans à Catholica, huiusmodi crimine apud sacros Quæsitores rei, tamen si libertate non carerent, patriam tamen carebant. Sed quoniam ad id & maturiore consilio, & absolutiore facultate opus erat, adiectum fuit promissæ securitatis formæ ex limitatione prædicta nominandi, in perpetuum oclusum iri aditum aliarum prouinciarum hominibus qui vellent respiscere: sed cum eos admittendi ratio nondum esset statuta, id in aliud tempus conficiendum reiici.

2 Fuerunt hæc Decreta proposita in cœtu, secundâ die Martij, ac postmodum quartâ^a. Thomas Stella Dominicanus, tunc Iustinopolitanus Antistes, de quo sæpè à nobis habita est mentio in Concilio sub Paulo Tridentiæ Bononiæ celebrato, haud libenter huiusmodi securitatis formæ assentiebatur, dicens, hæreticos esse vulpeculas quæ fraudes agunt, & viperas quæ venenum iniiciunt, adeoque periculosam esse indulgentiam, per quam ad nos propinquarent, & in sinum ingrederentur. Varia commemorauit exempla, quæ Lutheri tempore nec pro dignitate nec pro vtilitate Ecclesiæ contigerunt. Censebant aliqui, decorum non esse, securum aditum non postu-

^a Acta Paleotti, & litteræ Legatorum ad Borromæum, 2. & 5. Martij.

1562.

postulantibus offerre, & fortasse recusaturis, ac despecturis. Alij cupiebant vt capitum numerus limitaretur, ne tam ingens esset, vt inde violentia timeri posset; quemadmodum Bohemis quoque restrictus fuit à Synodo Basileensi in quarta Sessione. Et mirum sane fuit, huiusce restrictionis auctorem etiam fuisse Muglitzium Oratorem Cæsareum, Archiepiscopum Pragensem, qui auditis quorundam ea de re dicteris, respondit, Suam à se proferri sententiam non tamquam ab Oratore, sed tamquam à Præsule, quem decebat antea Concilij exemplum sequi.

Sed Quinque Ecclesiarum Episcopus dixit, summæ sibi admirationi esse, quòd vni eidemque rei propositæ obicerent obstacula opiniones inter se ex diametro oppositæ; alij enim securitatis tabulis repugnabant, quippe infructuosas, quòd accessurus esset nemo; alij, quippe periculosis, quòd exercitus conuolaturus timeretur, sed neutrum reipsa euenturum. Fuit etiam qui putauit, certum temporis spatium esse præscribendum, quo elapso data ad tutò veniendum fides cessaret, ne liberum foret hæreticis eà indulgentiâ abuti per cunctationem & contemptricem, oscitantiam: & aliquis proposuit, vt conditioni apponeretur, dummodo se abstinerent à prædicandis tradendisque doctrinis à Catholica discrepantibus.

Verùm Granatensis graui oratione obiecta omnia exceptionesque confutauit^b: eorum exemplum, quæ peracta fuerant ætate Iulij III. & Carolo Quinto petente, satis esse omni dubitationi abtergendæ. Consilia super his habita à Principibus ac Patribus illius temporis, rectè probare, conuentui in præsentia coacto prudentius esse rem gestam imitari, quàm de integro illam expendere; præsertim cum variatum quidquam non esset seu re spectatâ, seu ratione quâ tuti redderentur hæretici: de re, prauitatem ipsorum semper eandem perstitisse; & quantumuis grauis ea foret, Concilium instar balnei salutaris esse, quo vel pestilentia correpti erant mutandi; ibi vulpes posse fraudulentiam deponere, & viperas venerum. De ratione id quod alioqui fortasse arbitrarium fuisset, eo exemplo necessarium euadere; vnius litterulæ mutationem satis futuram ad obuoluendos multis nubibus illos animos diffidentes; nec in huiusmodi mutationibus quidquam emolumenti conspici. Quid prodesset limitatio promissæ securitatis ad certum hominum numerum? Posse quemlibet in animum inducere, si satis virium suppetisset hæreticis ad opprimendos ibi Patres, haud præstolatos fuisse opportunitatem indultæ sibi securitatis ad rem conficiendam. Patrum fiduciam in Catholicorum Principum studio collocandam,

È Acta Paleotri, & litteræ Archiepiscopi, 5. Martij 1562.

Historia
Concilij Tri-
dentini
Pars II.

STV
8

1562.

dã, quorum viribus ea vrbs & circumsepta erat & munita, quique numquam in quouis euentu Synodum deseruissent, aliorum violentiã prædam. Amplioris esse dignitatis, eam securitatem concedere interminatam, quã ad tempus finitum; cum par non esset, vt Concilium sibi obstringeret auctoritatem ad finem operis procedendi, quotiescumque hoc opportunum existimasset. Similiter frustra conditionem præscribi, ne hæretici suas hæses ibi prædicarent aut docerent. Tam exponi per formam securitatis antea traditã id ad quod ea concedebatur, nimirum, vt venirent ad proponendas disputandasque suas opiniones coram Concilio; non igitur ad eas in populo disseminandas, turbasque de Religione excitandas. In eadem forma contineri, quã ratione puniendi essent, si delicta per id merita patrarent. Cui autem dubium esse posse, vnum ex his criminibus fore tamquam iuri Gentium contrarium, diffusum contagium, & seditiones excitatas in domo hospitis, qui eos excipit? Hæc sententia communiter comprobata est, & Promotor Concilij eam illicò iussit in tabulas à scribis referri.

5 Dum Patres è confessu abituri erant, nuntiatum ipsis est, adesse foris Consiliarium quemdam Alberti Bauari Ducis, & petere vt audiretur: quem adduci iusserunt. Is litteras protulit, quæ sibi fidem conciliabant: tum exposuit, Se à Duce Romam missum ad transigenda negotia Religioni conducentia in eius ditionibus. Nefas illi Principi visum iri, si per eam opportunitatem amplissimis illis Patribus obseruantiam suam non exhiberet: Oratoris missionem ab eo protrahi, quòd nondum sibi præstò esset Theologus, qui sibi par illi operi videretur; sed sperare, se breuè id facturum. Concinnè ab eo, qui erat à secretis, responsum est. Et Legati deinde cum litteris ad Pontificem commendatitiis illum dimiserunt.

Ad Borromæum,
6. Martij
1562.
Acta, &
Diarium.

6 Publica securitatis promissio, de qua diximus, Tridenti vulgata est die octauo Martij^d, & affixa valuis Ecclesiæ primariæ; curatumque est, vt deinceps in variis Prouinciis ea vulgaretur per Nuntios Apostolicos illic degentes. Ipsam præcipuè miserunt Legati ad Ferrariensem Cardinalem in Galliam, duabus ipsi litteris conscriptis: alteris, quæ regio Consilio possent ostendi; per has petebatur, vt exemplaria traditæ securitatis, typis excudi, ac promulgatio in cunctis Galliæ prouinciis permitterentur: alteræ arcanæ erant, quibus Legato significabatur, non fuisse ibi Galliam nominatam, ne forte Gallos id pungeret, quasi ipsorum patria videretur hæresis impunitæ tuta statio declarari; sed ipse vnumquemque planè certum redderet, mentem Patrum fuisse, vt illud etiam regnum voces vniuersales

1562. sales complecterentur; cum fati illi cognoscerent, temporum conditionem ibi tulisse, ut professio ac prædicatio sine strepitu nouæ doctrinæ, supplicio non plecterentur.

Hic nauiter hallucinatur Suauis, dum ait, ibi Galliam discretè⁷ memoratam non fuisse, ne regium Consilium offenderetur, si palam affirmaretur, esse in Gallia homines Regi rebelles; cum alia longè fiat, esse ibi subditos Regi rebelles, & hæresim ibi esse impunitam; quemadmodum nunc reipsa Rex rebelles non habet, & tamen in eius ditionibus Caluini hæresis libera est; & è conuerso, cum hisce postremis annis populus Neapolitanus à suo Rege desciuerat, non idèò illic hæresis libertate potiebatur. Grauius errat in recensendis variis consiliis habitis, an Græci, Angli, atque Scoti essent nominandi. Etenim neque Acta publica, nec priuata Paleotti aut Salmaticensis Episcopi^e, nec Legatorum litteræ ad Borromæum, nec plures epistolæ, arcanis minutisque rebus refertæ, quæ sunt apud me, de Tridentinis deliberationibus, ac præcipuè de hac ipsa, ne umbram quidem continent eorum, quæ hic variis pigmentis suis à Suauis confinguntur.

Tertium supererat caput, de venia iis offerenda, in quos Fidei⁸ tribunalia inquisierant. Hic pariter Suauis miserè labitur, ubi narrat, à Legatis, iam consciis Pontificiæ mentis, huic veniæ repugnantis, eius auctoritate nequaquam periclitationi commissâ, negotium eò fuisse deductum, quò ipsi ad obsequendum Pontifici cupiebant; cum tamen, antequam id nossent, ait ille, fuissent inter se discordes, cum propenderet primus Legatus ad vniuersalem veniam offerendam cuius hominum, qui ad eam petendam illic se sisteret, huic verò tam largæ indulgentiæ Simonetta repugnaret. Vtrumque falsum est. Legati ad eam vsque diem mentem Pontificis ignorabant, adeoque ad Borromæum scripserunt^f, Sperare se inuitos rationem aliquam consulendi Inquisitionibus, Hispanicæ & Lusitanicæ; ea verò erat, quemadmodum postea declararunt,^g destinatio quorundam Præsulum Tridenti morantium ad singulas hæc nationes, qui pro rerum cõditionibus eas causas cognoscerent, ferrentque sententiam, an posset impertiri venia absque eorum Tribunalium offensione; atque pio iudicio illorum Præsulum aut concedendum esse reis veniam, aut eosdem remittendos ad ordinarios ipsorum iudices: quod & secuta omnis detrimenti ea Tribunalia reddidisset, & simul nanciscendæ ibi gratiarum aræ spem multis fecisset. Sed quod ad Romanam Inquisitionem spectabat, vniuersæ Italiæ causas complectentem, aiebant, Nullum sibi consilium in mentem

^e Infrà citabitur vnde habita sint.

^f Martij 1562.

^g Litteræ Legatorum ad Borromæum, 13 Martij 1562.

Historia
Concilij Tri-
dentini.
pars II.

1562.
SIV

mentem venire, nisi prius à Pontifice auctoritatem directionem-
que accepissent; & ex altera parte compertum sibi esse, complures
ad pœnitentiam pronos futuros, si clementiæ certi forent. His ad-
debant; Communiter Patres sentire, huiusmodi clementiam exer-
cendam esse; cùm talis charitas congruere videretur tum dignitati
solemnis Concilij, ad fidelium solatium coacti, tum conditioni
temporum, quæ potius suadebant vt exules reuocarentur, quam vt
iidem per desperationem in rebelles conuerterentur. Ex quo falsa
pariter deprehenditur alia conditio à Suauì narrata, hoc est, sen-
tentiarum discrepantia inter Præsides in hac deliberatione, quan-
do in litteris communi nomine conscriptis non solum omnes in-
dulgentiam suadebant, sed etiam testati sunt, ita Patres vniuersè
sentire^b: quin persistere in hoc suo consilio sustinendo, etiam post-
quam Pontifex contrarios in se sensus patefecit; & in suos illum tra-
xissent, nisi repugnantia eorum, de quibus dictum est, Tribunalium
obstaculum obiecisset. Quapropter recessum fuit ab ea quam me-
ditabantur ad nationes omnes extensione. Sic itaque se res habuit.

1562.

^b In citata
epistola
23. Martij.

9 Pontifex eo planè dieⁱ, quo Tridenti promulgata est concessio
publicæ securitatis, pro regionibus in quibus conscientia libertas
erat, per Borromæum ad Legatos scripsit, videri sibi, excogitari pe-
nè non posse voces ita temperatas, quibus simul dignitas Concilij
feruaretur, quò liceret tutò accedere cuiuscumque nationis homi-
nibus, simul omnis ratio haberetur quam bonum publicum postu-
labat: sed quoniam oportebat huiusmodi securitatis tabulas ali-
quo tandem modo formari, hunc à se optimum censi: Vt, quod
in Legatis erat, tutus aduentus omnibus concederetur sine vlla co-
arctatione; ita tamen, vt solum securitas indulgeretur ad accessum,
ad commorationem, & ad discessum; quo pacto nihil inferretur
obicis Fidei Tribunalibus ad causam agendam in reos, siue in cu-
stodia detentos, siue contumaces: quandoquidem hinc satis erat,
vt innotesceret fontibus, se habituros Tridenti eandem liberta-
tem, quam in aliis terris profugi obtinebant, & quâ manus Iudi-
cum in eorum regionibus minimè ligabantur; hinc verò S. Inqui-
sitionis Tribunalia, Lusitanica & Hispanica, nihil conqueri pos-
sent, cùm ea securitatis promissio maiorem libertatem reis non con-
cederet eâ, quâ re ipsa fruebantur profugi per Galliam & Ger-
maniam.

ⁱ Epist. Bor-
romæi ad
Legatos,
8. Martij
1562.

10 Quod spectabat ad Romanum Tribunal; volenti animo consen-
surum esse Pontificem, vt promulganda securitas tam ampla, tam
indulgens, tam efficax foret, quàm Legatis placeret; idemque opta-
turum

1562.

k Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
14. Martij
1562.

turum fuisse, vt de reliquis Fidei Tribunalibus per alia regna fieret: sed in præsentia rationibus præualidis se retineri, ne illa arctius obligaret. In eamdem sententiam litteras iterari iussit paucis postea diebus^k: Videri sibi, satis esse memoratam formam, vt pote usurpatam sedente Iulio, tamen pro sola natione Germanica: non igitur opus esse causarum cognitionem à Synodo suscipi, neque fontes absolui: verumtamen non idcirco clementiæ sinum ocludi iis, qui ex animo resipiscerent, vellentque ad Deum regredi, sed id pro rerum singularium conditionibus esse à Legatis significandum Pontifici, & ab eo responsa præstolanda. Quod attinebat ad S. Inquisitionem Romanam, adhibebantur verba superioris epistolæ, quam attulimus, sed cum obiecto quodam quasi receptu, hoc est, Pontificem in eo haud futurum fuisse difficilem, *quantum erat in se* (quo indicabatur, S. Inquisitionis Cardinales ægrè id pati) sed sperari tunc sufficere susceptum consilium: nihilominus integrum negotium à se committi iudicio Legatorum; quibus eiusmodi mandata mira videbantur, aientibus, A se non percipi ad quod emolumentum inuitabantur ij, in quos inquirebatur, per concessam publicè securitatem, si reduces ad frugem ac pœnitentes excipienti indulgenter non erant pio Ecclesiæ sinu; cum ij non ad discipandum, nec ad obstitendum, sed ad retractandos errores, planeque resipiscendum accessuri erant. Pontifex has rationes probauit, rescripsitque^l, responsum à se redditum fuisse in modum consilij ab ipsis petiti, non restrictionis: placere sibi rationem propositam pro reis huiusmodi in Lusitania & Hispania, modò tam id circumspèctè ageretur, vt illis prouinciis fieret satis, & de Romano Inquisitionis Tribunali omnem ipsis libertatem concedi. Ita negotium tunc processit. Verùm Præsides, seu voluntatem accedendi, seu resipiscendi quidem certè in fontibus haud conspicatos, seu insuperabilem difficultatem expertos in Lusitaniæ Hispaniæque Tribunalibus, nec ratos, honorificentius ea quàm Romanum habenda esse, haud comperio ad laxiorem declarationem fuisse progressos.

Oratores Cæsarei, contenti publicà securitatis fide Germaniæ concessà, duos interim libellos Legatis porrexere^m. Postulabant in altero, vt Synodus publicis litteris Protestantes inuitaret; in altero, vt Clero Germanico disciplinæ leges præscriberet. Exploratum prius est à Legatis, an mandatum Principis, an priuatus Oratorum sensus libellos dictasset; & hoc posterius nacti sunt quod ad prius postulatum spectabat: sed de altero ancipites fuere; quod multos post dies compertum est profectum à Cæsareⁿ. Illis acceptis, respon-

m Litteræ
Legatorum
ad Borromæum,
5. Martij
1562.

n Litteræ Legatorum
ad Borromæum,
17. Martij
1562.

Historia
Concilij Trid.
dent.
Pars II.

Historia
S. IV

responderunt, Videri haud posse cum dignitate Concilij Protestantes inuitari, ob eas causas, quæ ætate Pauli III. Synodum ab eo cohibuerant, cum id ipsum in consilium adductum fuit; eoque magis, quòd postea Pontifex, cum per suos Nuntios tam singulari humanitate rem tentasset, contumelias à multis retulerat, à cunctis repulsam. Si Concilium ipsum suo nomine inuitamenta iterasset, occasionem illis porrectum iri ad obfirmandam potiùs petulantiam, quàm ad amplexandam pœnitentiam. Verumtamen vbi Cæsar id peteret, temporumque conditioni consentaneum existimaret, eà Legatos reuerentiâ prosequi Ferdinandi sensus, vt re Patribus significatâ omnem operam daturi essent, quò Cæsar's votum expletur. Cùm autem paucis post diebus redux è Belgio Commendonus Tridento transiret, ad patriam iturus^o, Præsides habuerunt in animo, quod ipsi proposuerunt, illum ad Ferdinandum legare, quò de rebus Concilij eum edoceret, exploraretque illius animum de processu celeritate, ac de toto negotio. Sed Pontifici ea legatio probata non est^p, quippe plurimum fragoris, plurimumque difficultatis allatura; opportunius id peragi posse operâ Delfini Nuntij, ibi degentis. Sed re ipsa Cæsar factus ab Oratoribus certior de ipsorum postulato, vt inuitarentur hæretici, & de Legatorum responso, illo improbatò, hoc probauit^q.

Ad alterum Cæsarianorum libellum, de reformanda Germaniæ disciplina, responsum à Legatis est: Cùm in Concilio præter Oratores Cæsareos nullus earum regionum Præsul, nullus Orator aut Procurator adesset; haud videri, quo pacto aut agitari res posset cum plena rerum notitia, aut stabiliri cum certa satisfactionis spe.

11 Placuit tamen, vt aliqua expenderentur^r ad consulendum vniuersali emendationi. Huius autem supra modum cupidus erat Seripandus; is nimirum, qui cum purpuræ splendore retinebat vitæ integritatem, quam semper seruauit inter septa religiosa, ratus, à noua dignitate aditum sibi non laxari ad factum augendum, sed ad pietatem promouendam: quare datum ipsi negotium fuerat, vt à variis Præsulibus, pijs & cordatis, exquireret, quæ ipsorum iudicio opportunius essent corrigenda, quò Ecclesia renideret, & aduersariorum linguæ retunderentur. Emendationis modulum statim ille confecit, cuius vnà cum illo architecti crediti sunt Mutius Callinus Archiepiscopus Iadrensis, Iulius Panesius Dominicanus Archiepiscopus Surrentinus, vterque Brixienfis, Ludouicus Beccatellus Archiepiscopus Ragulinus, Ægidius Fuscararius Episcopus Mutinensis, & Hieronymus Galeratus Mediolanensis, Episcopus

1562.

^o Litteræ Legatorum ad Borromæum, 16. Martij 1562.

^p Constat ex litteris Legatorum ad Borromæum, 27. Martij 1562.

^q Litteræ Ferdinandi ad Oratores, Pragâ, 30. Martij 1562.

^r Cuncta in Actis Paleotti.

1562. pus Surrinus, ex Moroni Cardinalis sorore genitus. Modulum detulit Seripandus iis, qui sibi auctoritatis socij erant; celato ipsis eorum nomine, qui sibi laboris socij fuerant; illi verò eius cognitionem Simonettæ commiserunt, utpote Iuris Pontificij, Romanorumque Tribunalium peritissimo. Is in consilium vocavit Castellaneam, Boncompagnum, Paleottum, & Joannem Baptistam Castellum Bononiensem, Concilij Promotorem, qui Ariminensis Antistes postmodum fuit, & postremis vitæ annis Galliæ Nuntius, plurima edidit Religionis exempla; nequaquam Augustino accersito, sicuti in similibus negotiis consuetum erat, propterea quòd innovaverat, Hispanos meditari propriam suorum regnorum emendationem Synodo proponendam.

Præcipua inter delectos Patres dubitatio fuit, num ducendum esset initium à rebus grauioribus, & ad Aulam Romanam spectantibus, an à minùs ponderosis, & cuiusque Diœcesi communibus. Ad priora Seripandus eos hortabatur, ut ipsa Concilij frons palam omnibus faceret, fabricam construi ex marmore solido, non ex tela, & asseribus colore fucatis, perinde ac scenæ fabricantur. Ita maledicorum linguas hebetatum, animosque compluribus additum iri ad Concilium adeundum, iam certis, operæpretium labori futurum; eoque id animosius effici posse, quòd Pontifex Paleorum ad Concilium mittens, sapius ei disertè dixerat, velle ut illic omnis adhiberetur libertas ad suam Aulam, & etiam ad seipsum reformandum in iis quæ in Ecclesiæ rem conferentur. Verum contrà differebant alij: Ea quæ plus arduitatis haberent ac momenti, indigere maiori frequentia omnium nationum; ne, dum vellent ossa luxata componere, deformius quiddam conflarent: abesse Germanos, deesse Gallos; quo pacto igitur posse Patres reddi certos, quid hæc aut illa natio desideraret in Aula Romana, & in ipso fonte Ecclesiasticæ disciplinæ, & quæ morum emendatio esset illis satisfactura? Eorum igitur aduentum expectandum esse, & interim proposita capita ad Pontificem perscribenda, quòd ea maturè perpenderet. Non licere ipsis fidenter agere in huiusmodi deliberationibus, nisi prius cognito illius iudicio, qui cum supremum Reipublicæ regimen teneret, omnium optimè Rempubicam calleret; & nisi prius accepto illius explicito consensu, qui cum summam auctoritatem possideret, numquam in rebus maximis sufficientem dabat, nisi eum peculiarem dabat. Non deesse per id temporis argumenta vtilia, tametsi minora, ad infumendum tempus cum fidelium profectu & cum fructu, sed absque periculo. Arti ac prudentiæ

tiæ imitandam esse Naturam, quæ non nisi per gradus ad opera summa progreditur. Hæc sententia potior fuit. Equidem diiudicare nequiuero, laudabilior ne illa fuerit: satis comperi, eam illaudatam, multumque ademisse fidentia, bonæque opinionis erga Legatos ac Pontificem, donec experimento suspicionum falsitas comperita est. Onerabatur præ ceteris Simonetta, quem ferunt, in suo Datarij munere fuisse gloriatum de fructibus pecuniariis, per se suo Principi auctis, nimiumque inhiasse suis emolumentis in illius Aulæque Romanæ commodum. Vt cumque res habeat, consilium tunc initum eiusmodi fuit: quare statutum est, vt duodecim capita in hanc sententiam proponerentur.

(Exat in narratione Nicolai à Ponte, Oratoris Veneti apud Concilium.

1. Perpenderent Patres, quæ ratio esset habenda quò cuncti Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & qui procurationem animarum exercent, suis in Ecclesiis residerent; nec inde discederent, nisi ex causis honestis, necessariis, & Ecclesiæ Catholicæ conducantibus.

2. An opportunum videretur, ne cui sacri Ordines traderentur, nisi titulo Beneficij; cum compertum esset, multas fallacias committi in suscipiendis Ordinibus titulo patrimonij.

3. Pariter, an expediret, vt nec Ordinem conferentes, nec ipsorum ministri ac scribæ, quidquam caperent ob Ordinis collationem.

4. Num concedendum Episcopis, vt ex Præbendis, ad seruiendum non obligantibus, possent statuere distributiones quotidianas in illis Ecclesiis, in quibus aut nullo modo erant, aut ita tenues, vt negligenterentur.

5. An illæ Parœciæ, quæ ob suam amplitudinem indigebant pluribus Sacerdotibus, diuidendæ quoque essent ab Ordinario in plures titulos.

6. An è conuerso Beneficia curata, quæ idoneos ad victum commectus non suppeditant, multa in vnum debeant coalescere.

7. Quia multi Parochi ob scientiæ penuriam, prauamque viuendi rationem, parum erant idonei, & destruebant potius quam ædificabant, peioresque eorum erant vicarij, num oporteret vt Episcopus adiutores illis destinaret, certo fructuum prouentu iis attributo.

8. An concedenda esset Episcopis facultas transferendi in Ecclesias matrices Sacerdotia & sacella à tempore diruta, quæ ob inopiam reparari nequirent.

9. Num statuendum, vt Beneficia commendata, etiam regularia,

laria,

1562. laria, inuiferentur & corrigerentur ab Episcopis.

10. An statuendum, ut matrimonia clandestina in posterum irrita essent.

11. Quæ conditiones declarandæ essent ut necessariae, ne matrimonia essent clandestina, sed in facie Ecclesiæ contracta.

12. Plurimum esse cogitandum, quid expediret constituere de abusibus non modicis Quæstorum.

Inter articulos recitados duo illi de matrimonio clandestino libenter inclusi fuerunt, non solum ob utilitatem ipsius rei, sed quia inde argumentum suppetebat committendum, sicut effectum est, minorum Theologorum studio, quorum ibi non modica erat frequentia, & qui si Iurisperitos exercitos, se verò otiosos spectarent, vel tristati vel dispersi fuissent; cum verum sit effatum Philosophi, Idem esse viuere, ac agere; unde is, cui nihil agendum datur, aut pro lapide aut pro cadauere haberi videtur.

Scriptum hoc Oratoribus Cæsaris communicarunt Legati, antequam conuentui proponerent, pro eo ac fuerant ab illis generatim rogati. Illud ab Oratoribus probatum est. Postea rem animo recolens Simonetta, quasi futurarum commotionum prælagus, admonuit, ob primum illud caput de mansione apud proprias Ecclesias timendum esse, ne pelago committerentur, cæcis scopolis refero; adeoque sibi opportunius videri per ea tempora illud omitti: eaque vsus est suasionis efficaciam apud collegas, ut omnes de illo præmittendo conuenirent; ita tamen ut id prius Cæsarianis significaretur, sicut de scripto effectum fuerat. Rem itaque Cæsarianis significarunt Legati die vndecimo Martij, cum essent ingressuri conuentum, causati, declarationem de tam grati argumento seruari maiori confessus frequentia: sed Oratores acriter resistere, obiectantes, eo sublato capite nihil superfuturum nisi minutum aut leue; & iam ab se missum ad Cæsarem fuisse exemplum scripti quod cum ipsis Legati communicarant ac stabilierant: ac proinde Cæsari, qui emendationis studio tam vehementer flagrabat, rem illam visum iri signum quoddam atque ludibrium. Nec Oratores de Ferdinandi mente falsi sunt, cum ille, vbi primum duodecim proponenda capita lustrauerat, rescripsisset, à se libenti animo ea comprobari: dein comperto Legatorum consilio de primo capite omitendo, admirationem, animique molestiam indicauit, collaudatis Oratoribus quòd rem obturbassent. Quocirca ex his, quæ postea secuta sunt, addiscere Legati potuerunt, omnem deliberationem habendam esse, quamdiu opus in plena deliberantis facultate versatur.

Tunc

f Litteræ Legatorum ad Borromæum, 12. Martij 1562.

g Litteræ Legatorum ad Borromæum, 9. Martij 1562. & Acta Paleotti.

x Ad Oratores Pragæ 30. Martij 1562.

y Litteræ 5. Aprilis.

16 Tunc itaque non ausi Præsides eam iustæ querimoniæ causam præbere Cæsarianis ac Cæsari, scriptum cum omnibus articulis ad Patres detulere: cumque cognoscerent, id multis suam infra expectationem ac votum videri posse, Mantuanus, cuius erat proponendi munus, studuit eloquenti proœmio rem amplificare. Postquam testatus est suam Collegarumque propensionem ad restituendam collapsam Ordinis Ecclesiastici disciplinam, ardoremque propensis ipsorum animis iniectum ab inflammatis ac frequentibus Patrum postulationibus, subiecit, exordiri se ab illis articulis, de quibus accuratam Synodi considerationem expetebat: ne grauarentur supersedere iudicio de rei æstimatione, tantisper dum opus iam absolutum aspiceretur. Quisquis, inquit ille, vnum alterumve corporis humani membrum diuisim à reliquo spectaret, non posset illud digno in pretio habere, donec animaduerso postea dispectoque integro illo admirabili naturæ edificio, proportionem atque vilitatem inspectarum antea partium cum ipso toto conferret. Similiter in quavis Republica in emendatione morum, & in singulis operibus, in quibus harmonia ac proportio insit, diiudicari non posse, quanti sit habendum adnexum reliquis id quod per se solum nullius pretij videtur, nisi obuersetur ob oculos totum conflatum. Quis unicâ inspectâ tunicâ, unicâ membranâ arbitraretur eas esse tanti momenti ad actus planè diuinos, nempe videndi aut intelligendi? Omnino conditionem esse partis, quatenus parsest, vt nihil boni aut ostendat aut habeat nisi respectu totius.

CAPVT II.

Accessus Oratoris Hispani, Heluetici, ac Florentini. Lis inter duos postremos composita. Aduentus Procuratorum Hungarici Cleri. Sensa Philippi Regis exposita ab ipso Oratore.

1 **A** Vidè prætolabantur Patres multorum Principum Oratores, qui dignitatem simul auctoritatemque Synodo conferrent. Sed tubinde sunt experti, ingentis esse lucis, vt quantum clarificet, tantum adurat ac percellat; cum ex ea sæpe litigia exorta fuerint, à quibus ipsi adigebantur ad tam infortunata iudicia, vt quidquid diiudicassent, ipsorum maxima esset iactura. Prior adfuit Ferdinandus Franciscus Aualus ab Aquino, Piscariæ Marchio, & Mediolani Moderator, à Rege Catholico Tridentum legatus, ne id officij amplius protraheretur; non ita tamen, vt liceret Aualo ibi consistere. Obuiam illi prodire nonaginta planè Præsules,

Diariū 14.
& literæ Legatorum ad
Borromæum,
16. Martij
1562.

Pars II.

A a a a

fules,

1562. sules, & omnes Principum Oratores, præter duos Ecclesiasticos Ferdinandi, quos non mittere fatius visum est Legatis, propterea quòd renata cum Hungarico fuisset Lusitani contentio: nec solus Hungaricus retineri poterat; quia videretur is loco cessisse Lusitano, nisi eius absentia cohonestata fuisset aliquo titulo, qui communis foret alteri, citra controuersiam Lusitanum præstanti, cuiusmodi erat Muglizius. Eà igitur habitâ ratione Legati dixerunt, satis esse, vt Hispano obuiam iret alter ex Oratoribus Cæsareis, ille scilicet, qui, vtpote laicus, Auali conditioni congruentior videbatur. Quare Piscarius inter Tonum ac Mascaregnam medius urbem ingressus est, quem excepit hospitio Mantuanus octo ipfos dies, quos illic Aualus moratus fuit.

^b 15. Martij
in Diario.

Postridie Tridentum peruenerat ^b Ioannes Strozzius, Orator a Cosmi Florentini Ducis, ad quem complures Concilij Patres, quâ familiarum, quâ Ecclesiarum illi subiectarum causâ, attinebant, adeoque cum eius erga Religionem studio, tum erga Pontificem beneuolentiâ non parum ab ipso res Concilij sunt promotæ: & volumen litterarum, quas Strozzius ^c ad Ducem scripsit, à me perlectum, singulares ad meum Opus mihi rerum notitias suppeditauit. Supra sexaginta Patres illi accedenti extra Tridentum obuiam processerunt, & equitanti comites ad latera fuere Elius Patriarcha, & Episcopus Mendoza.

^e Inter scripturas Barberinorum.

^d 16. Martij.

Dies posterus aliâ legatione solemnis fuit ^d. Duos illa complectebatur ab Heluetiis missos: erat alter Melchior Lusus, Oratoris nomine destinatus à septem Pagis Catholicis, qui postea mandatum etiam accepit à Pago Claronensi, Catholicis & hæreticis mixto, sed prioribus in ea præpotentibus. Alter erat Ioachimus, Abbas è sancti Benedicti familia, qui Præsulum Clerique personam gerebat. Postea verò superuenit alter Abbas, Procurator Episcopi Sedunensis, & quarundam Canonicarum Regularium. Curatum est, vt honorificè exciperetur Orator, sexaginta ferè Episcopis illi obuiam Tridento egressis, & hospitium præbitum sumptu Pontificis, quemadmodum agi solet cum ea natione, vbi religionis causâ è patriis sedibus ipsius ministri legantur: vt proinde oportuerit eo temporis spatio, quo ille Synodo adfuit, ducenta scuta in menses singulos eidem suppeditare ^e, haud minori summâ contento. Similiter pro more nationis, quamuis Italicè nosset, per interpretem loquebatur.

^e Constat ex litteris Borromæi ad Legatos, 18. Februarij, & 2. & 15. Aprilis 1562.

Eodem die in generali confessu Hispanicus Orator exceptus est; ^f vbi protulit litteras ac mandata Regis, in quibus Synodus discretè nomina-

Historia
Concilij Tri-
dentini
Lib. II.
SIV

nominabatur ^f *Continuatio*, non sine Cæsarianorum molestia; habitaque est eius nomine oratio consueta à Galeazzo Brugora, Mediolanensi, Fiscii Procuratore. Responsio illi reddita à Synodo, Ioannis Beroaldi Episcopi S. Agathæ opus fuit. Postquam autem Aualus breuiter egit cum Legatis de iis quæ paulò post narrabimus, Tridento discessit, cum illi necesse foret ad suam administrationem regredi, tamen nondum præstò esset aduentus Comitis Lunensis, cui legatio continua apud Concilium commissa fuerat.

1562.
f Litteræ Archiepiscopi Iadrensis, 16. Martij 1562.

5 Post biduum ab excepto Hispaniensi Oratore ^g admissus est in conuentum Florentinus; dein post duos alios dies ^h Heluetius. Sed confestim inter eos certamen coortum est, quod Legatos non modicè perturbauit. Etenim Heluetius ex mandato suorum Magistratum locum proximum post Oratores Venetos, ubi ij adessent, sibi postulabat, adeoque superiorem quouis alio, qui Venetis esset concessurus, qualis erat Cosmi Ducis Orator. Sed hoc Strozzius recusabat: è contrario prænuntiabat Heluetius, se, id nisi obtinuisset, pro eo ac sibi debere existimabat, illicò discessurum. Desperarunt Legati, posse hominem quietum effici, nisi fieret eidem satis; gnari quàm delicati, & ad iram proni sint Rerumpublicarum administrari, ac præcipuè Transmontanarum & popularium. Intelligebant, Heluetiorum abscessum tanto futurum fuisse gaudio hæreticis, quantæ fuerat mœstitiæ eorumdem accessus; & ex altera parte, nec facile neque conducibile futurum, causam Heluetio adiudicare: non facile, quoniam complures Duci studebant, non solum quotquot erant Antistites illi addicti, sed etiam ex Neapolitanis & Hispaniensibus, vxoris ergò: non conducibile, quia potuisset per id tanti Principis Italici animus alienari, cuius gratia magni esse ponderis censèbatur, quòd per suffragia Italæ nationi coniuncta haberetur æquipondium in viribus externorum, qui videbantur interdum minus æquè ac moderatè aduersus illam sentire. Quapropter statuerunt Præsides cursorem tabellarium ad Pontificem mittere, quòd per amicitiam, quâ Pius cum Cosmo iungebatur, studeret illi statim persuadere, ne huiusmodi æmulationem infunderet; & ubi Dux aliquem in eo molestiæ sensum experiretur, hunc ipsum bono Christianæ Reipublicæ donaret, quod sanè plus illi gloriæ plaususque peperisset, quàm quæuis prærogatiua, ex victoria de huiusmodi æmulo reportata. Interea per opportunitatem sacratiore Hebdomadæ, dierumque festorum Paschatis, de industria Legati cœtum retardarunt, qui certaminis campus fuisset, donec responsio redderetur, quæ cita fuit, & ex sententia. Cosmus, prudenti ac modera-

g Die 18.
h Die 20.

i Litteræ Legatorum ad Borromæum, 16. & 18. Martij 1562.

1562. to animo Princeps, satis gnarus, quantum odij apud omnes Catholicos sibi conflaretur, si eius causâ Synodus amiseret obsequia illius potentis ac vacillantis Reipublicæ, mandauit^k Oratori, ne solemnibus functionibus interesset; sed cum tempus ad eas celebrandas aduentabat, per honestè quæsitam occasionem Tridento discederet, & propinquis in locis moraretur.

Alia superuenit legatio admodum honorifica, & nihil molesta, sicuti eæ quæ præcesserant. Die sexto Aprilis^l excepti sunt Ioannes Colosuarius Dominicanus, & Andreas Dudizius Sbardellatus, Episcopi Canadensis, & Titinnientis, qui communi nomine Præsulum Clerique Pannoniæ aduenerant. Necessariam Primariorum absentiam excusarunt, quòd ipsi suas Ecclesias diuexatas tueri cogerentur, suas omnes res in Concilij arbitrio reponentes, pollicitique promptam illius sanctionibus obedientiam. Orationem recitauit Sbardellatus, nomen, quod ob subsecutam hæresim & ipsi & Antistitem ordini ignominiosum superfuit: non propterea meritâ illum laude fraudauerim in dicendi lepore; unde effectum est, ut nulla alia oratio à Legatis adeò commendata reperiat: quare scripserunt^m, ab illa, tamen si maximè prolixa, ita eius uenustate Patres fuisse deceptos, ut quamquam integrum spatium, etiam negotio destinatum, conuentui ademptum fuerit, id illi nequiquam animaduuerterint; quod sanè perrarò contingit auditoribus sensu delicatis, temporisque præparcis. Responsum est, commendari à Patribus studium Primariorum erga Religionem; eorum res, Concilio ab ipsis commendatas, curatum iri, & gratiorem sibi futurum fuisse illorum Præsulum aduentum; sed cum publicæ necessitatis causâ detinerentur, & Osij Legati testificatio id confirmaret, eorum excusationes à Synodo admitti, præsertim quòd speraret, illic non minus quàm si Concilio adessent, eos rem Ecclesiæ promoturos.

Neque solum in speciosa urbanitatis officia tempus insumptum fuerat: Aualus, cum Tridento proficisceretur, Regis epistolam Legatis dedit, pietatis studium & obedientiam omnino spirantem, quâ illi non mediocriter lætati sunt, eius exemplo ad Pontificem transmissioⁿ. Orator edoctus ab ipsis fuit formam agendique rationem, ad eum usque diem obseruatam^o; & non modò absque querimonia, sed cum laude respondit. Affirmauit, in mandatis sibi traditis nihil inesse, excepto Continuationis capite, quod præteritis ipsorum actis discordaret; & quod spectabat ad futura, disertis sibi iussis impositum fuisse, ut ipse iis omnibus assentiretur, quæ aut causæ publicæ uniuersè conducerent, aut propriæ Pontificis: quia ubi

^k Ex responso Legatorum ad Borromæum, 30 Martij 1562.

^l Ex Diario.

^m Ad Borromæum, 6 Aprilis 1562.

ⁿ Epistolæ Legatorum ad Borromæum, 23 Martij 1562.

^o Eorundem litteræ ad eundem, 16 Martij 1562.

vbi censeret Synodus, cunctationem aliquam profuturam, Regem 1562.
 minimè repugnare; ita tamen, vt Aualus Hispanis Patribus palàm
 fecerit, mentem Regis non esse, eorum conscientis^p onus imponi: ^p Extat in
 proinde si moram opportunam existimarent ad præstolandos Ger-
 manos aliosque Hispanienses, qui propediem accessuri erant, id
 Regi molestum haud futurum; sin minus, & in eo & in reliquis
 omnibus prosequerentur quidquid Ecclesiæ conducibile putarent.
 Verùm Antistites illi nihil magis oderant quàm dilationem, vt quæ
 ipsis adimebat priuata suarum sedium commoda, nec honorificis
 momentosisque publicæ auctoritatis exercitationibus ea compensa-
 bat. Quare firmum præ se gerebant animum ad progrediendum:
 & quemadmodum in rebus magis odiosis hæcissima semper species
 obtenditur, aiebant moueri Regem ad prolationem à Cæsaris po-
 stulatis, & à Cæsare illam peti non ex fiducia flectendi Protestantes
 ad Concilium in futuris Comitibus, sed ex cupiditate eos sibi alli-
 cendi ad electionem à se conquistam, quâ eius filius Romanorum
 Rex constitueretur; & ad quam existimabat eos non facile addu-
 ctum iri, si Tridentinis proscriptionibus, eius consensu habitis, illi-
 denuò percellerentur. Quicumque molestè fert Principis actiones,
 lenire ægritudinem solet, eas ambitioni vertendo; siue id fiat ex ve-
 rissimilitudine insimulationis, siue quia, cum Politica quædam sit
 ars quam perpauci probè callent, sibi quisque arrogat facultatem
 eius concipiendæ, suoque arbitratu exprimendæ.

C A P V T III.

*Cæsaris & Gallorum intentio. Res agitata in Aula Gallicana
 de Religione & Concilio.*

EX eo etiam acerbior huiusmodi mora Patribus videbatur,
 quòd Drafcouizius, qui eam ardentissimè flagitabat, simul
 aiebat^a, Comitibus non ante Augustum mensè esse celebra-
 da. Idcirco Legati parabant missionem cursoris ad Delfinum Nun-
 tium, quò is clauum illum validis ictibus intruderet; sed ea necesse
 non fuit. Iam ille ex superioribus Legatorum Pontificisque man-
 datis exposuerat Cæsari, quàm esset & difficilis & importuna Epi-
 scoporum diuturna ibi retentio cum Ecclesiarum suarum detrimen-
 to, & absque vniuersali expetito adiumento. Id nonnisi cum eo-
 rum indignatione, probroque Reipublicæ Christianæ fieri posse.
 Quare Ferdinandus respondit^b, Se recti desiderio, & æquis ratio-
 nibus impulsus, petiisse vt res protraheretur; sed vbi Patres ob

^a In epistola
 Oratoris ad
 Cosmum
 Duces, 9. A-
 prilis 1562.

^b Literæ
 Delfini ad
 Legatos,
 30. Martij,
 visæ ab Ora-
 tore Floren-
 tino, vt is in
 prædicta epi-
 stola testatur.

1562. alias æquiores rationes id noxium putarent, suis certè conscientis obtemperarent. Et sanè etiam ante huiusmodi officia, Cæsar abiectâ tandem spe flectendi ad Concilium Protestantes, per seipsum cognouerat, par non esse, vt bonum illud, quod fieri poterat, amitteretur, quò illud expectaretur, quod fieri non posse planè videbatur; & idcirco suos ad Oratores scripserat^e, sibi iam satisfactum fuisse, quòd Synodus cum aperiretur, abstinuisset ab odioso vocabulo Continuationis, quodque in prima Sessione dogmata non attigisset, quòd facilius Protestantium accessus redderetur, quibus concessâ à Patribus securitatis formam sibi summoperè probari: in posterum lentius se gererent Oratores in procuranda huiusmodi decisionum mora. Quòd si Patribus satius videretur progredi, eorum iudicio ipsi acquiescerent.

^e Litteræ
Cæsaræ ad
Oratores
Pragâ, 13. &
21. Martij
1562.

Maiores ac mordacior fuerat sollicitudo ad id vsque temporis, de iis quæ intendebantur & agebantur à Gallis; non quidem quòd Pontifex tam ægro iratoque in eos esset animo, quàm is qui depingitur à Suauis: hic enim, gnarus iram à despectu excitari, libenter ac sæpè Pontifices inducit iratos, quòd despecti credantur. Certum est, in cunctis responsionibus & Gallici & Tridentini Legati ad Borromæum animaduerti, significatam ab eo ipsis fuisse animi alicritatem in Pontifice ob recentes illius Aulæ nuntios, quippe multo tolerabiliores iis, quorum timorem incusserant vniuersales præfagitationes prius decantatæ. Adhuc tamen animis pendebant Legati, quòd ne vnum quidem illinc adeuntem Concilium viderent, quodque etiam Ferrariensis cohortatus eos fuisse^d ad necessarium quasi consilium, quo exoptatus hugonottorum ministris color auferretur ne illuc accederent, vt ibi quæcumque Continuationis declaratio vsque ad Synodi exitum declinaretur. Sed epistola Regis ad Insulæ dominum, eius Oratorem Romæ, peruenit, ob quam Pontifex magnoperè gauisus est, eiusque exemplar^e ad Legatos misit. Dicebatur ibi, Regem haud laborare, an Continuatio, an noua Denuntiatio Synodus inscriberetur, nec magni pendere hæc subtiliora, de quibus audiuerat Tridenti disceptari; vnde colligi à Pontifice, inter administratores Galliarum, & Protestantes, eam coniunctionem non intercedere, de qua dubitabatur, præsertim ob nescio quam legationem inter illos postremò susceptam; ex qua coniunctione obex maximè formidabilis prospero Concilij progressui ac successui imminere potuisset. Metum inquam huiusmodi hæc regia epistola mitigauerat: etenim in comperto satis erat, nulli rei aduersari acrius Protestantes, quàm antea actæ Synodo, eiusque continuationi.

^d Litteræ
Ferrariensis
ad Borromæum.

^e Exemplar
est in epistola
Borromæi
ad Legatos,
1. Martij
1562, cui ipsi
19. respondent.

Historia
Concilij Tri-
dentini
pars II.

SIV

nuationi. Adiecerat ibi Rex, esse sibi in animo, Concilio committere controuersias quæ de Religione nascebantur; adeoque per ea verba illius auctoritatem ac legitimam efficaciam agnoscebat. 1562.

3 Sed non propterea hæc epistola spinam omnem è Legatorum animis euellit. Obseruarunt ipsi, priores voces, recitatas de nominatione huiusce Concilij, alligatas esse huiusmodi conditioni, *dummodo fructus, quem Rex sperabat, & cuius indigebat ipsius regnum, posset inde prouenire.* Quapropter cum innotesceret, religionis tumultus in Gallia regno non minus oriri ex opinamentis diuersis de articulis iam decisis in conuocationibus prius habitis, quam de pendentibus, potuisset Rex per eam conditionem uelle significare, ut illic denuò de rebus iam definitis disceptaretur: & eidem interpretationi altera particula subiacebat, cum dilucidè uideretur ea loqui de controuersis religionis, in eiusdem Regis ditione feruentibus. Quare cum ipse uellet ea Synodo reponere, adeoque uellet, ut de ipsis Synodus disputaret, uidebatur hinè uelle, ut de quæstionibus semel decisis disceptaretur. Verùm tamen Legati in hanc persuasionem deuenissent, & cum eorum præfatio præfagium Pontificis concordaret ^f (quod palàm dissimulauit, ne Gallis ostenderet se in suum detrimentum ea uerba interpretari) reuera tamen Gallia Religionis negotia meliori, quam spes fuerat, procedebant uia.

4 Et quemadmodum apud quemlibet euentus ipse, maximæ tandem auctoritatis, iudex est actionum; ita plurimum id ualuit ad abstergendum in animo Pontificis quidquid turbidi in Gallia Legatum contractum erat. Quamobrem & per se coram illius Actore ^g, & per litteras, Borromæi manu ad illum scriptas, sincerum erga ipsum in se animum patefecerat; per speciem tamen eum commendantis, quòd conuentui tamquam Regis Consiliarius non interfuisset, sicuti iam in ancipiti illum fuisse narrauimus, ad Catholicam ibi causam sustinendam: ipsum monuit, ne umquam quauis de causa se trahi sineret in huiusmodi conuentus; id quippe sinistris hominum sermonibus nimis esset obnoxium. Quòd monitum cum Ferrariensis interpretaretur quasi urbanam tacitamque reprehensionem, quòd interfuisset colloquio Poissiacensi, uoluit ipse pariter tacite se purgare, responditque, Semper se obtemperaturum; sed ubi grauissima incidisset necessitas, sibi persuadere, prudentis esse consilij, discrimen subire obloquentium in se linguarum, quòd mala deuitarentur, quemadmodum ipse iam egerat, cum colloquium illud habitum est; de quo exquiri poterat à Doctoribus Catholicis, quantum ibi roboris ex ipsius aspectu illi traxissent.

^f Litteræ Borromæi ad Legatos, 29. Martij 1562.

^g Apparet ex epistola Legati ad Vicecomitem, Actorem suum, & ex altera ad Borromæum, 23. Februarij 1562.

Rex

1562.

b Variæ literæ Legatorum ad Borromæum, 23. Februarij, & 14. & 18. Martij, & 6. Aprilis 1562.
i Cuncta constant ex dictis literis, & ex aliis eiusdem Legati eotempore.

k Literæ Legati ad Borromæum, 28. Martij 1562.

l Literæ Legati ad Borromæum arcanis notis, 3. Martij 1562.

m Literæ arcanis notis Legati ad Borromæum, 8. Martij 1562.
n Eiusdem ad eum dem litteræ, 6. Aprilis 1562.

o Literæ prædictæ, 23. Februarij.

Rex Nauarræ & voce & operâ non desistebat fauentem Catholicis animum præ se ferre^b; spe scilicet delinitus, quod eâ ratione impetraturus esset à Philippo Rege, Pontificis impulsu, expetitam à se compensationem, simulque legationem Auenionensem fratri suo Carolo Cardinali, qui eam enixè cupiebat, & cui post Concilium eadem fuit concessa. Quamobrem Pontifex, confirmatâ per litterasⁱ Carolo suâ illi gratificandi voluntate, omnem interim mouebat lapidem, vt Farnesius Cardinalis, qui tunc illam legationem gerebat, eam per aliquam compensationem haud grauatè relinqueret; & mandata Nuntio Criuello iterabat ad rem Antonij Regis promouendam, in quem Philippus & administri propensionem animi præ se gerebant. Ille verò, vt pote supremus rerum administrator, iussionem vulgari^k, quâ indicebatur cunctis nouæ sectæ aſſectis Lutetiæ Parisiorum, vt arma deponerent, atque inde discederent quotquot ibi negotio non dabant operam: qui verò famulabatur Regi, ad tribunal se sisteret: vt proinde re ipsa Condæus Princeps, Antonij frater, ratus suam infra conditionem esse se sistere, satius habuerit cum quingentis viris illius factionis inde secedere.

Quin in quodam regio colloquio^l eò progressus est Antonius, vt 6 diceret, tot Religionis turbas in Gallia nequaquam fore, si Tribunal Inquisitionis ibi, iuxtâ ac in aliis regionibus, haberetur. Quo illic audito, Castilionensis Cardinalis, tetra fece iam tinctus, in ea responsa prorupit, Qui huiusce rei auctor esset, nâ illi emolumenta Gallie cordi non esse. Sed alter per acrimoniam imperantis reposuit, Emolumenta regni multò impensius à se curari, qui regij sanguinis gradum, ac successionem in coronam obtinebat, quàm ille, qui utroque profus carebat. Et quoniam compertum erat, illius hominis in Aula præsentiam suspectam esse in rebus religionis^m cum Pontifici tum Philippo Regi, effecit vt inde discederet, quò ex huiusmodi præmissa bona consecutio deduceretur nouæ missioni, hominis à se in Hispaniam Legati.

Vxor quoque Regis Antonij discesseratⁿ: & quamquam illa ex 7 atroci in Fidem Catholicam odio prohibuisset Henrico, suo inter liberos primo, interesse Sacro, adiectâ pœnâ, à se illum neque pro filio neque pro herede habitum iri; pater tamen eum catholicè educandum edocendumque curabat. Noua præterea parabatur affinitas, profutura conciliandæ Antonij multorumque Gallie Procerum gratiæ, ad prosperum Concilij progressum: ea erat coniugium^o quod agitabatur, ac postea confectum est, inter eiusdem Antonij sobrinam, viduam relictam Ducis Nouioduni, amplæ ditionis heredem,

redem, & Ludouicum Ducis Mantuani fratrem, & nepotem ex fratre Cardinalis, in quem, tamquam primum inter Synodi Præsides, illius moliminis præcipua gloria recidebat. In Parisiensi pariter Consilio ingens religionis studium deprehendebatur, auctum ex sanctione habita in Consilio regio^p, ne cuiquam alterius sectæ liceret regij administrari munus obtinere. Quapropter iidem ipsi, qui in Parisiensi Consilio claudicauerant, tam constanter postea pedem defixerant in præscripta illis rectè agendi ratione, vt idem Consilium veritum non fuerit repugnare regis iussionibus de promulgando antea acti conuentus edicto, tametsi hugonottis præparcè indulgeret, sicuti narratum est; institeritque diuturnâ perseverantiâ, vt omnis agendi facultas seu voce seu manu illis omnino adimeretur, concionibus armisque interdictis. Ad quæ respondebat Regina, optimum id futurum, vbi fieri potuisset; sed quod fieri nequit, solum bonitatis fucum præ se ferre. Quare per laborem plurimum illa tandem Parisiense Consilium ad imperatam promulgationem pertraxit^q.

8 Pro ea studij in Fidem Catholicam mensura, erat animorum propensio in Concilium ad eam sustinendam coactum. Lustranda Regiæ Legatus obtulerat Decreta primæ Sessionis^r, & quæ secundæ decernenda proponebantur: cumque illa per opportunitatem inuisendi Legati ægrotantis (quemadmodum sæpè consueuerat) illi significaret, à postrema illa sanctione, de concedendo per fidem publicam securo ad Synodum accessu, ob quamdam particulam ibi positam, dummodo ex corde redeant, iniectam fuisse suspicionem, quasi mens esset, illis dumtaxat securitatem concedi, qui per pœnitentiam respicerent, à Legato certa de opposito reddita est, cum ea conditio ad veniam, non ad securitatem referretur; quod in ipsis datæ securitatis tabulis eò delatis Regina postmodum comperit, iussitque eas illic^f promulgari, ac typis imprimi. Præterea, quamquam Angliæ Regina feruidis illam officiis instigaret ad retardandam suorum missionem ad Concilium, ne validior flamma succenderetur^t, ipsa tamen numquam aggressionibus cesserat; quin eò legationem iam inde vsque ab exitu Februarij demandarât Lansaco, qui tunc Romæ Regius Orator degebat, cuius electioni Legati etiam hortamenta profuere. Etenim cum ad eam legationem destinarentur varij Proceres, qui variis excusationibus se labori subdlexerant, visum est Legato, certius rem perfici posse, si ea missio committeretur eiusmodi viro, qui cum iam esset in Italia, adeoque commodis negotiisque familiaræ minimè compeditus, operi præstò

Pars II.

B b b b b

foret.

1562.

^p In iisdem, & subsecutis litteris.

^q Litteræ Legati ad Borromæum, 8 Martij 1562.

^r Litteræ Legati ad Borromæum, 23. Februarij 1562.

^f Epistola Legati ad Borromæum, 13. Aprilis, missa 28. 1562.
^t Variæ Legati litteræ ad Actorem suum, & ad Borromæum, præsertim 27. Februarij 1562.

1562.

* Epist. Legati ad Borromæum, 6. Aprilis

1562.

* Epist. Ferrariensis ad Borromæum, 17. Aprilis, & retenta vltimè ad 28. y Litteræ memoraræ 23. Februarij, & 13. April. Legati ad Borromæum.

* Litteræ Legati ad Borromæum, 28. Martij, & 8. April. 1562.

* Prædictæ Legati litteræ.

* Ex variis litteris Legati ad Borromæum.

foret. Accidit tamen, vt per vias, dum is rediret in Galliam, litteras^a acceperit: quare cœptum iter profèqui voluit, quò luculentius de hac præterita legatione rationem redderet, & mandata caperet de futura. Quod quibusdam ansam ad dubitandum præbuit de iussione aut simulata aut reuocata; sed contrarium patefecit euentus: ille siquidem optimis de mente Pontificis^x, Synodique processu narrationibus habitis in Aula, illuc medium circiter Aprilis missus est.

Pontifex litteras suas ad Reginas Angliæ & Scotiæ scriptas arcano miserat ad Legatum^y; ita tamen, vt illis vtendum ipsi non esset, nisi præuideret, eas laudem ab effectu, non dedecus recepturas: ipse vero rescripserat, se de Scota sibi polliceri, præsertim accedentibus apud eam officii Guisiorum, non quidem ab illa missum iri ad Concilium vllum hominem vniuersæ Scotiæ nomine, cum illic omnis in aperto religionis vsus sublatus fuisset, sed proprio Regine nomine; non æquè de Angla se confidere. Verum esse, ab eius Oratore in Gallia, quamuis hæretico, animum præferri, ad mittendos ad Synodum illius regni homines pronum^z: cumque ille Regine suæ id suaderet, ad quod à Galliæ Regina pariter impellebatur, petebat vicissim, vt operâ Gallicæ Regine ac Legati, Synodi progressus retardaretur, donec Elisabetha certum consilium suscepisset. Hæc Legatus.

Et in ea postulanda mora firmius hæsit Galliæ Regina^a; quoniam Lotharingus Cardinalis, qui ad Aulam venerat, illam comprobauit. Quare Gallia, quæ Pontificem etiam tunc ad Concilium, eiusque maturationem supra reliquas nationes stimularat, contestata, si res protraheretur, necessitatem sibi consulendi per propriam nationis Synodum; nunc, cum illi Pontifex indulgisset, celeritati resistebat, morasque flagitabat. Hinc licet vnicique intelligere, quænam sit conditio Pontificum erga Principes laicos, non solum inter se dissidentes, vt proinde inuitabilis sit alicuius ex ipsis indignatio; sed sibi ipsis repugnantes, vt idem breui tempore velint ac nolint: adeoque cum vtraque contradictionis pars effici nequeat, semper quidquid mali contigerit, bonique defuerit, tribuatur alteri partium quæ facta est, fingaturque omnis salus ac felicitas in altera quæ prætermissa.

Galliæ Præsules crebros stimulos à Regina Legatoque sibi adhibitos senserant^b, vt ad Synodum pergerent; sed sine fructu. Voluit tandem primus omnium opus aggredi ciuitatis primariæ Pastor Anastasius Bellaius, Parisiensis Episcopus, qui Tridentum peruenit decimo-

decimoquarto Aprilis; sed in turbulenta incidit tempora, cum Synodus præferendis contentiōibus æstuat, quæ multis hominibus, non modò præsentibus, sed longinquis, offensionis materiam suppeditarunt: quamquam reuera eadem contentiones, postea perpenfæ ab animis, neque ex nimia commotione perturbatis, neque ex inopia peritiæ immoderatis, & idoneis ad discernendam exaggerationem famæ à rei veritate, possint in argumentum augendæ Religionis conuerti. Etenim discordiæ ac rixæ zizania sunt, quouis tempore in Ecclesiæ campo germinantia, etiam ab Apostolo Paulo per suas obiurgationes indicata, & à Deo permiffa viris perfectis ad patientiam, imperfectis ad animi demiffionem exercendam, cunctis verò ad euidentem intelligentiam subiectionis, quâ vni Principi obtemperetur; cum experimento compertum fit, diffensionem vt in vno esse non potest, ita non nisi ab vno accipere frænum posse. Et ex altera parte, quænam luculentior habeatur confutatio illius feruitutis erga Pontificem, ab hæreticis ac Suaui tam studiosè appetitæ huic Concilio, ad irritam eius Decretorum auctoritatem reddendam, quàm ex eo, quòd contentiosum ac tumultuans apprehendatur vel in iis, quæ in rem Pontificis erant; ita vt non Episcopi modò, sed ipsi Legati inter se discordarent? atque id, etiamsi tanta cuique libertas esset, vt hinc Simonetta Legatus, hinc eius frater Pisauriensis Antistes, eiusdemque mentis socius, sibi acriter aduersarentur? Proculdubio pax locum obtinere potest inter eos, qui solutas adhibent manus, sed numquam bellum inter eos, qui catenis obstrictas habent. Ad rei narrationem veniamus.

C A P V T IV.

Primum caput de necessitate residendi expensum. Contentiones, animorum dissidia, ac tumultus; ea de causa in Concilio excitata.

Primus è duodecim articulis propositis, sicuti memorauimus, erat de procuranda ab Episcopis, aliisque Curionibus, mansione apud suas Ecclesias, ac de obstaculis amouendis. Hoc argumentum compluribus occasionem præbuit, per ferias sanctorum dierum, iterum cogitandi ac loquendi de quæstione suscitata, sed omiffa in Concilio Pauli III. (vtar interdum hac loquendi formâ, tametsi minùs propriâ, vtpote consuetâ iis etiam, qui continuationem propugnantes, vnicum agnoscebant in re Concilium, sed varius illud vocibus significabant; pro temporum & congregato-

B b b b 2 rum

1562. rum varietate) Præbuit, inquam, occasionem compluribus iterum cogitandi ac loquendi de quæstione id temporis excitata, Num esset ea mansio de iure diuino; cum existimarent aliqui, eiusmodi declarationem validissimum obseruantia vinculum futuram: hoc enim pacto Pontifices Episcopos ad Aulae magistratus, qui illos suis ab Ecclesiis deiungerent, aliaque negotia, non assumpsissent; neque neglexissent vnumquemque ad residendum cogere denuntiationibus ac pœnis, pro munere quod exercent, tamquam diuini iuris executores supremi. Alij contra censebant, hoc examen extrarem propositam euagari. Etenim siue mansio apud Ecclesias esset Iuris diuini, siue Ecclesiastici, proculdubio & præcepta & omnino necessaria cognoscebatur; ac proinde oportebat eos potius deliberare de ratione quâ obseruaretur, quàm originem præcepti speculari. Res non solum spectabat ad singulos Episcopos, qui aderant Synodo, sed ad reliquos omnes, qui Sacerdotium animarum curæ addictum aut possiderent aut sperarent. Nec ea quæstio præ subtilitate mediocria ingenia superabat; ac præterea ob ea quæ secum trahebat, videbatur sapere politicam facultatem, quæ communissima thesis est ratiocinationibus hominis, animantis imperio nati. Quare his cunctis de causis cœperunt cuiusuis conditionis homines prius hac de re differere, dein contendere, & per contentionis acumen nouas rationes animaduersionesque excogitare.

Accessit ad inflammanda disceptantium colloquia, quòd illic in 2 Osij Legati domo aderat inter Theologos à Pontifice missos Franciscus Torres Hispanus, qui ætate Iulij III. Commentarium ea de re scripserat, Seripando dedicatum, tunc Archiepiscopo Salernitano, per occasionem ^a, quòd Ioannes Petrus Caraffa ^b, postea Paulus IV. à variis Theologis expendendum curauerat, quò certior fieret, num sibi liceret in Aula degenti Ecclesiæ cuiusdam administrationem retinere. Postea verò idem Torres scripto quæstionem iniecit cum Catharino, affirmante, mansionem pendere ab Ecclesiastica lege, cum ille pendentem à Diuina censeret; hinc multæ ab ipsis opellæ super ea controuersia confectæ fuerant. Quamobrem Torres, nactus in officina sua mercem conditioni temporis idoneam, libenter opportunitatem arripuit illius diuendendæ, factâ compluribus eiusdem lustrandæ potestate. Effectum itaque est, vt postremis illis diebus, qui vacabant conuentibus Tridenti, non nisi ea de re mentes ac linguæ differerent, planeque pro stupido haberetur, qui se huius aut illius opinionis fautorem amatoremque peruicacem non fuisset professus. Pontifex antea commonitus à Simonetta ^c, ipsi

^a Hi omnes Commentarij, cum alijs de mansione, in volumine fuerunt impressi Venetijs anno 1562. per Iordanem Zilettum.
^b Extat in eius Vita, scripta à Caracciolo.
^c Ex litteris Legatorum ad Borromæum, 26 Martij 1562.

ipsi priuatim, & Legatis communiter significarunt^d, studerent eam controuersiam alterationis plenam declinare; præsertim quòd ea non spectabat ad morum reparationem, quæ solùm proponebatur, sed ad dogmata, quibus supersedendum esse conuentum fuerat. Postea cum intelligeret, animos adedò inflammatos ad cursum ferri, ut si uellet eos retinere, subiturus esset discrimen ingentis fracturæ & infortunij, in quod is incurrit, qui tentat repentè curram sistere ab equis volantibus pertractum; rescripserat^e, Vbi ex iniecto illi rei impedimento offensus aut dedecus oriretur, in Legatorum prudentia à se cuncta omninò reponi.

1562.
d 18. Martij
1562.

3 Interim cœperunt hominum ingenia nancisci seu comminisci in eo argumento profundas consecutiones, quibus hinc detrimentum, hinc indemnitas iurisdictionis Pontificiæ arguebatur. Etenim qui seuiorem sententiam oppugnabant, quòd aut studium ostenderent, aut gratiam promerentur, aut validum propugnatores secum in fœdus adducerent, profitebantur, per contrariam opinionem vel intendi vel necesse fore Pontificis auctoritatem abiici: ubi enim declararetur obligatio residendi Iuris esse diuini, adimebatur Pontifici facultas, ab antiquissimo usque tempore ab ipso usurpata, coniungendi in vno eodemque capite multa sacerdotia, curam animarum afferentia, & admouendi Episcopos & Curiones aliis muneribus, pro suo arbitrato. Quapropter eò amplior Pontificis dignitas uita est Legatis, si examen illud haud impedirent, quòd ipsi calumniæ subducerent, quasi uellet sibi retinere potestatem, uerità declaratione ueritatis.

^e Tres litteræ Borromæi ad Simonettam, 1. & 8. Aprilis 1562. & habetur in Actis Paleotti, & in epistola Strozzi ad Ducem Florentiæ, 11. Aprilis 1562.

4 Habitus est primus generalis confessus post Pascha, septimo Aprilis^f, in quo credebatur auditum iri sententias de primis quatuor ex propositis articulis. Sed sermones habiti tam uarij ac tam prolixi fuere, ut paucissimis Patribus differendi spatium suppetierit. Primus articulus maioris prolixitatis argumentum fuit, præsertim cum dicendi facultas ad Granatensem deuenit, qui primo loco memoratam quæstionem proposuit, num Pastores Iure diuino ad residendum obstringerentur, aitque, nisi ea definiretur, cunctis offensionem iniectum iri. Proinde audiendas esse super ea Theologorum sententias, qui tantâ frequentia atque præstantia Deo fauente ibi aderant, ut per nullam unquam opportunitatem dignius posset tam graue dogma constitui. In eo præcepto quippe, quod ex affirmantibus non ex negantibus erat, quamuis esset diuinum, admitti posse secundum æquitatem exceptiones, hominibus ac temporibus accommodatas. Adiecit modos quosdam, quibus res facilius red-

^f De hac disputatione, præter alias scripturas à nobis productas, existant multæ litteræ Archiepiscopi Iadrensis, 13. 16 & 20. Aprilis 1562.

B b b b 3

deretur,

1562. deretur, concessâ Episcopis integrâ auctoritate procuratori animarum profuturâ; præcipuè verò diminutis aut omnino sublatis quarundam noxarum exceptionibus, quibus vetentur in interiori foro confitentes absoluerent.

His itaque iactis à Granatensi, primus ille ex articulis propositis quasi pelagus euasit, cui se cuncti dedere, velis remisque progressi, & penè littoris obliiti; atque in quinque capita diuisus fuit.

In primo expenderentur iacturæ, ex neglecta mansione profectæ, eiusque obseruandæ necessitas.

In secundo, quænam essent eius impedimenta, & quo pacto remouenda.

In tertio, quibus pœnis transgressores essent deterrendi.

In quarto, quibus præmiis eius obseruantia allicienda.

In quinto, quæ ratio ineunda, vt quæ illic stabilita fuissent, in opus deducerentur.

De primo capite plurima disseruerunt, diuertentes ac spartiantes per memoratam quæstionem cum copiosissima testimoniorum & argumentorum caterua. Nec idcirco breues in reliquis quatuor fuisse; quin à variis excogitatae sunt pœnæ tam horribiles non residentibus, tam amplæ immunitates residentibus, tam honorata ac tam comoda mansio, & prouentibus & potestate locuples, tam exquisita ac tam multiplicata studia in Pontifice & propriis nationum Synodis, ad eius obseruantiam exigendam, vt planè videretur nihil aliud inter mortales curandum, & in eo sitam esse plenitudinem legis, felicitatem hominum, & certam fiduciam salutis æternæ.

In aliis assiduis conuentibus Patres exposuere suos sensus de primis quatuor ex duodecim propositis articulis. Sed prolixitas in primo exagitando fuit in causa, vt vndecim confessus ægrè satisfecerint communi auiditati dicendi, & in proferenda super eo sententia, præter prolixitatem, in quibusdam non defuit audacia. Etenim per occasionem enumerandi obices, quibus Episcopi retinebantur ne residerent, acerbè declamatum est in cunctos iurisdictionis actus, qui supra ipsorum Tribunalia exercentur, & in cuncta onera pecuniaria supra ipsorum redditus, quæ ab Aula Romana proueniunt, id semper aurium patientiâ tolerantibus Legatis, quippe qui arbitrabantur, cuncta esse minùs iniqua, quàm quælibet species subtractæ seu limitatæ libertatis. Lubet mihi retardare narrationem earum rerum, quæ in tribus reliquis articulis expendendis dicta sunt, ipsasque reponere coniungendas commemorationi subsequen-

g Litteræ Legatorum ad Borromæum, 15. Aprilis 1562.

Historia
Concilij Tri-
dentini
pars II.

in Bibliotheca
S. IV

sequentium, qui postea perpensi sunt, nunc verò breuiter referre sententias vnice de illo dictas, cuius fragor, vt ita dicam, aliorum sonum oppressit.

8 Suauis affirmat, sententias super eo triginta quatuor Patrum à se lectas fuisse, & duorum tantummodò summam affert, nimirum, Ioannis Baptistæ Bernardi Episcopi Adiacensis, & Pauli Iouij Episcopi Nuceriensis. Equidem Bernardi sententiam iustrati^h, & nihil reperi ex iis quæ Suauis illi tribuit; hoc est, Quò mansioni confuleretur, Episcopos remouendos esse à ministeriis Principum laicorum; addens, his repugnasse Episcopum Quinque Ecclesiarum: sed eius oratio fuit huiusmodi: Residendi debitum extra controuersiam esse, nec oportere subtiliora indagare. Eum igitur, quem virtutis amor, & conscientie stimuli satis impellerent, non aliã declaratione indigere, nisi eã, per quam à sua quisque intelligentia docetur, non posse boni Pastoris partes simul expleri, & ipsum à grege simul abesse. Illi etiam, qui animum gereret tam abiectum, vt terrore pœnarum esset extimulandus, satis fuisse prospectum per impositas à Concilio sub Paulo III. & per recentem Constitutionem sedentis Pontificis. Id, nec quidquam amplius, habetur in hoc genere in Bernardi sententia.

h Inter monumenta Barberinorum.

9 Sententia Iouij ad me non peruenit; non tamen Suauem abire finam absque merita correctione, quòd ipse cursim ac studiosã negligentia de illo refert: Id non esse definiendum, propterea quòd vera malorum in populo causa non erat Episcoporum absentia; quandoquidem liquebat, Pontifices iam centum ipsos annos continenter Romæ perstitisse, & exquisito studio populum probè erudiendum curasse, nec tamèn meliùs moratam eam urbem conspici: quibus obliquis verbis mordentur Romani Pontifices, tamquam infructuosi bonis moribus illius etiam vrbs, in qua continuo ipsi resident. Profectò si Iouius ita differuisset, crassam indicasset obliuionem querelarum, quibus conquesta est non inquam Roma, sanctiue illius ætatis viri, sed vniuersa Italia, & quicumque ibi mortaliū scintillam pietatis obtinebat; absentiam Romani Pontificis, cum Auenione morabatur, & funesta mala, quæ idcirco contraxerat augusta illa Vrbs, ac generosa Prouincia, nondum trium seculorum labore omni, reparata. Quidnam aliud adeò intaminatam in Fide Catholica conseruauit, inter tantam propinquitatem communicationemque regionum corruptarum, inter tam crebras excursions militum hæreticorum, inter tam apertum aditum confugio ex vna in aliam ditionem, ob suorum principatum diuisionem,

nem,

1562. nem, inter tantum acuminis & curiositatis in ingeniis sibi fidentibus, & audis nouitatis, nisi Pontificum præsentia & vigilantia?

Ego verò minimè iactitabo, fuisse à me visas viginti quatuor extensas ex sententiis in ea disputatione prolatis. Licet tamen affirmare, à me plures fuisse perlectas, quas in suis monumentis Seripandus reliquit; hæc verò iis adiectæ, quæ inter commentarios Francisci Cardinalis Barberini seruantur, sunt propè triginta, præter omnium compendium, quod habetur in ephemeride Musotti. Sed cum Paleottus diligenter collegerit rationes vtriusque productas, easque, vt sic loquar, in aciem explicauerit in duobus oppositis sermonibus, harum summam referam per veracitatem ac simplicitatem narratoris, non per inuentionem ac pompam oratoris. Neque mirum cuiquam accidat, si inter huiusmodi rationes taceantur potiores ad persuadendum, Verum esse aut non esse dogma, de quo definiendo agebatur; tunc enim de eo magna non fuit inter Patres disceptatio. Et quod aliqui sentiebant, potius sub conditione ab ipsis affirmabatur, quàm absolutè, hoc est, ad memoratam definitionem procedendum esse, vbi Theologi articulo perperno illi parti fauerent; atque ita censuisse Episcopum Salmanticensem, narrat ipse in suis monumentis, de quibus dictum est.

17. Aprilis,
an. 1562.

Itaque ab affirmante sententia dicebatur: Liquidò patere, cuncta gregis mala originem trahere à pastorum absentia: his procul absentibus, neminem adesse qui lupos arceat. Si huic incommodo consulendum putaretur renouatione pœnarum, quas antea Concilia constituerant, fructum in eo antecedentium Conciliorum expendendum esse, nimirum, transgressionem atque contemptum. Stultum existimari medicum, qui medicinam præcipit, eodem morbo sapiùs inutilem à se compertam: si pœnæ illæ grauioribus legibus auerentur, culpam auctam haud sublatam iri. Eum esse statum necessitatis, vt non hæc illæ pœna, sed cunctæ despicerentur: remedium esse adhibendum, non quo dehonestarentur Episcopi quia non residebant, sed quod eos cogeret ad residendum: quod non esset accusatio mali, sed necessitas boni. Duo esse fræna, quæ mortales coërceant ab improbis actionibus: timorem supplicij, & conscientia morsum; prius, vt ille dixit, non esse diuturnum custodem honesti operis, cum insit multis fiducia, multis potentia subducendi se mulctæ. Et sanè huius metu abstinere se quidem interdum hominem ab opere, non item ab appetentia; adeoque à propensione ad operandum, vbi à metu vacet. Alterum esse frænum adamantinum, vti nobilius, ita prorsus immune à fracturâ;

Historia
Concilij Tr
dent.
Pars II.

1562
SIV

eturâ; nullâ quippe humanâ celsitate huic æterno Iudici non subiectâ. Iam verò nullius operis nos tam acriter sentire à conscientia nostræ tribunali damnatos, quàm contumacia in præcepta supremæ Sapientia, supremæ auctoritatis, supremæ bonitatis, hoc est Dei. In humanis legibus arbitrari nos inesse interdum errorem intelligentia, nonnumquam perturbationem voluntatis, semper penuriam cognitionis ac iurisdictionis: vni Deo, tam malignum cuiuspiam animam non esse qui vitium tribuat, neque tam superbum, qui neget obsequium. Proinde vbi Fide crederent animarum custodes, obligationem illis iniunctam residendi, arbitriam non esse ex alterius hominis seueritate, sed immutabilem ex Dei lege, haud aufuros fuisse eam tamquam æquissimam non probare, tamquam sacrosanctam non custodire. Innatum esse in hominum animis, magis esse venerandam iussionem illam, cuius auctor est maximè venerabilis; idcirco maiori esse in reuerentia Regis mandata, quàm inferioris magistratus: sed quemadmodum nulla inest proportio inter Dei prærogatiuam supra reliquos imperantes, & eam quam humanus quispiam superior supra alterum obtinet; ita nullum incrementum obsequij legibus additi, ascendendo à minori ad maiorem allatum auctorem, conferri posse cum eo quod ipsis accedit, si leges à Deo latae declarentur. Eapropter Apostolum ipsum, quò grauius mandatis suis pondus adderet, interdum vti conspicuis illis vocibus, *Non ego, sed Dominus*: hoc pacto fuisse habitam custodiam quarumdam legum quæ difficulter obseruantur, cuiusmodi est quæ peccatorum confessionem præcipit, & aliarum, quarum ratio difficilis redditur, qualis est quæ vsuram vniuersè prohibet.

- 12 Sed incassum illic disceptari, an esset definiendus articulus: non amplius consultationi locum patere: postulari à multis Patribus, vt ea Synodus declararet, quodnam esset ipsorum debitum residendi, & à qua potestate profectum. Ad hanc postulationem obmutescere non licere Synodo, cuius erat, pro sui muneris officio, Diuinam legem explicare. Num fortè quempiam hinc formidare, ne ligamen intolerabile pastoribus iniiceretur, quo in suis Ecclesiis quasi in compedibus immobiliter constringerentur, demptâ illis vniuersam abeundi potestate, quæcumque incidisset necessitas? At vanam hanc formidinem esse: Quia Deus residere illos iubeat, non hinc confici, sine vlla exceptione id præcipi. Mandatum quoque peccata omnia confitendi, & mandatum non occidendi, esse Diuina; & tamen suas vtrique limitationes adesse. Alios pariter vereri,

1562.

ne per huiusmodi declarationem Romani Pontificis auctoritas minueretur. Sed quânam fieri posse, vt veritas alteri altera aduerfetur, quin vt fundamenti stabilitas sustentato parieti rimas agat? Pontificiam auctoritatem esse parietem fundatum supra verbum Diuinum: non posse igitur huius firmitate illam infirmari. Quânam autem stultitia foret, ita ratiocinari: Mansio est à Deo imperata; ergo non licet Pontifici Pastores extra suas Dioceses euocare? Id sanè perinde valeret, ac si hoc pacto argueretur: Coniunctio viri cum vxore à Deo præcepta est; non licet igitur Principi procul ab vxore virum mittere. Interdictam à Deo fuisse voluntariam Episcoporum absentiâ ab Ecclesia, non item necessariam, seu ex legitimo impedimento, seu ex legitimo mandato. Huius declarationis vtilitatem esse non extensionem debiti, sed eiusdem confirmationem: & cum complures tunc sibi blandirentur, tacitam legis relaxationem arrogantes, eò quòd ipsi tolerari suas extra Dioceses videbantur; imposterum (aiebant) neminem religioni sibi non ducturum, quòd ipse toleraretur; nec ob hominum tolerantiam in animum sibi inducturum, se reum non esse apud contemptum à se legislatorem, videlicet apud Deum.

Pro contraria parte adducebatur: Si tunc vellent statuere cuius 13 esset iuris Pastorum mansio, indiligentiâ damnatum iri cunctas veteres Synodos, quæ tam multiplici studio prospexerant, ne Pastores ouilia desererent, & tamen articulum illum ab Ecclesiâ primordiis ad eam vsque diem non in quæstionem, nedum in Decretum deduxerant. Quin etiam damnatum iri Patres aliquot qui illic aderant, & Pauli III. Concilio iam interuenerant, vbi, cum variis rationibus consultum esset huius mansionis obseruantia, propositum fuerat, vt inuestigaretur ac decideretur ad quod lus id spectaret; & tamen satius duxisse Concilium, ab eo periculoso spinosoque tramite gradum auertere: & merito quidem. Etenim vbi decideretur, Pastorum mansionem in suis Ecclesiis à Deo fuisse præscriptam, idque vt ea seruaretur, fœtum iri per hoc ipsum contumacem doctrinam hæreticorum, qui auctoritatem omnis legis Ecclesiasticæ inficiabantur, in Diuinis dumtaxat eam agnoscentes; qui error in antegressa Concilij congregatione damnatus iam fuerat verbo, sed nunc comprobati videretur facti, quando licuisset hæreticis gloriari, eosdem ipsorum contemptores, agnoscentes Ecclesiæ sanctiones despici posse, solumque venerandas esse Diuinas: numquam induxisse animum ad obseruandam mansionem, donec inter se conuenerunt, eam esse præscriptam à vera Dei, non ab

Historia
Concilij Tr
dent.
pars II.

Historia
SIV

ab arrogata sibi Ecclesiæ auctoritate. Præterquam quòd ab huiusmodi decisione quot sinistras consecutiones studuisset deducere nimia animorum affectio, semper sophismatum ac cauillarum amatrix? Còplures illicò disertuissent: Qui finem amat, vult pariter quidquid ad huiusmodi finem necesse est. Quare si Deus mansionem præceperat, hinc etiam præceperat quidquid opus est Episcopis vt possint honestè residere; ac proinde arguissent, eas omnes iussiones Apostolicæ Sedis, quæ tamquam huiusce rei obstacula proferebantur in medium, esse Diuinæ legi repugnantes, adeoquæ irritas, spoliantes illicò, quantum in ipsorum esset potestate, omni immunitate eos qui essent immunes, omni facultate Regulares, omni priuilegio Principes, omni iurisdictione Romana Tribunalia, atque, vno verbo, tentantes sub specie Ecclesiæ reformandæ illam subuertere, & in perturbationem excidiumque pertrahere. Quis aditus malignitati & arrogantia laxaretur, si, quando Episcopus, aut ex propria ipsius necessitate, aut Romani Pòtificis mandato è Dicecesi pedem efferret, liceret subditis æmulisque illum accusare quasi præuaricatorem legis Diuinæ, simulq; insimulare Pontificem seu iubentem seu permittentem?

14 Nec ex altera parte magnum obseruantia fructum ex huius sanctione dogmatis expectandum: tam idiotas non esse pastores, vt ignorarent, cuncta legitima hominum præcepta esse tandem Dei præcepta: vult enim ac præcipit Deus, vt obtemperetur illi quem ipse superiorem ac legislatorem destinauit. Quin experientia perspectum esse, magis prolabi Christianos in transgressionem quorundam mandatorum, quæ citra dubitationem Diuina sunt, cuiusmodi est illud, *Non concupisces*, quàm aliorum, quæ sine dubio Ecclesiastica sunt, cuiusmodi est vetitus vsus carniū duobus postremis hebdomadæ diebus, vetita Eucharistiæ sumptio post sumptum cibum, & præscripta præsentia Missæ sacrificio diebus festis. Igitur non originem legis, sed incommodum in ea seruanda, & commodum in violanda, duo esse certamina, quibus obedientia debilitatur; aduersus hæc tamen esse pugnandum, adeoquæ efficiendum, vt per remunerationes concessas residentibus, & per supplicia denunciata non residentibus, maius euadat commodum quod à residendi obseruantia speratur, quàm quod aliunde provenit à libidine non residendi; maiusque pariter incommodum, quod ab eo timetur qui non residet, quàm quod alioqui toleratur ab eo qui residet.

15 Hos esse modos vsitatos, quibus sapientes cunctæ Respublicæ quæsierunt & consecutæ sunt suarum legum custodiam, non autem subtiliter indagando, an illæ per se an per alios ab auctoritate

1562.

Diuina confectæ sint; neque pariter per eam declarationem impeditum iri multas ac laxas exceptiones, quæ re ipsa concedebantur legi à quorundam interpretatione, ubi præmium ac supplicium non adesset. Etenim quemadmodum tunc dicebatur Ecclesia non intendisse in eo casu obligare, similiter impostero dictum iri, nec Diuinæ fuisse mentis in eodem casu obligare. Quod si vellent aliquid vltra aut intendere aut declarare, nimirum, Pastorum mansionem non modò fuisse præscriptam à Deo, sed esse rationem intimam, minimeque separabilem ab animarum cura, & ab obligatione pascendi, id manifestò falsum deprehendi. Curam hanc, pascendique munus exerceri animi præsentia, non corporis: quot Episcopos ob Diocesium amplitudinem longiùs abesse ab aliqua ipsarum parte, dum in altera resident, quàm Episcopus angustæ Diocesis distet à qualibet ipsius parte, dum extra vniuersam degit? Sed rem experimento conspici: Antistites Germaniæ, Galliæ, Scotiæ (omissâ Angliâ, ubi poterat id vitio veri violentæ dominantium nequitia) longè constantius perstitisse apud ipsorum ouilia, quàm Italici; & hos tamen meliùs curasse & aluisse gregem, cum illi fuissent vt grex à feris deuoraretur, herbasque venenatas depasceret. Prætermisissis itaque superuacaneis dubiisque subtilitatibus, omne studium adhibendum esse ad amouendos obices ab hoc indubitabili mandato, efficiendumque, vt Episcopi Diocesisibus adsint non solâ corporis præsentia, sicuti res quædam insensibiles, sed sicuti cælestes Intelligentiæ, quibus æquiparantur à sacris Litteris, operatione ac virtutis affectu.

& Acta Paticotti.

Animaduersione dignum est ^k, quòd inter Præsules, arctiorem ¹⁶ declarationem ardentius vrgentes, adierant complures, qui factò laxiorem sententiam sequebantur; siue id esset quòd necessitatem optarent, siue quò voluntatem ostentarent ad frugem redeundi. Verùm post tot congressus ductâ sententiarum ratione, ingens confusio & ambiguitas comperta est, definienda necne res esset; tum quia cum hic articulus præcipuus non esset inter propositos, sed quasi aduentitius, & adductus à Granatensi, aliqui non plene illum agitauerant; tum quia, vti plurimi sermonis est conditiones, moderationes limitationesque intermiscere, per pauca sententiæ tam puræ prolatae sunt, vt pro alterutra partium connumerari potuerint.

Romam interim Legati miserant Fredericum Pendasium, ex ¹⁷ Mantuani familia, sicuti dictum est; qui distinctius quacumque epistolâ & poneret ob oculos Pontificis statum Concilij, & quid Ponti-

Pontifex vellet de Concilio, reportaret. In quo duplex error Suis deprehenditur; alter, dum affirmat, missum fuisse Camillum Olium (in quo commento postea historiæ suæ auctoritatem magna ex parte constituit) falsi conuincitur ab innumeris probationibus infra adducendis, sed in præsentia à litteris eâ tempestate scriptis nomine Legatorum¹, quæ non semel missionem Pendasij memorabant, nec vniquam Oliui. Alter eiusdem error est, quod affirmat, illum fuisse Romam missum post cœtum vigesimi Aprilis, & post tumultum illic excitum, de quo dicemus. Sed è contrario verum est, hominem à Legatis ad Pontificem missum fuisse vndecimâ eiusdem mensis, sicuti liquet ex epistola, pridie illius diei ab ipsis ad Borromæum data, & ex mandatis, quæ is habuit, eo planè die signata quo iter aggressus est.

18 Imò neque verum est, per mandata Pendasio tradita^m peculiari- ter agi de quæstione mansionis, sed in genere de negotio emendationis. Ea erant huiusmodi: Animaduertisse Legatos iam tum ab initio cum Tridentum venerant, Patrum animos ac vota conuersa prorsus esse ad disciplinam verè, sincerè, ac reipsa reformandam. Hinc solùm ab ipsis sperari remedium aliquod Fidei dissidiis, quæ per definitiones sanari non posse videbantur. Plurima fuisse vbertim definita in anteaactis cœtibus sub Paulo & Iulio, sed absque fructu; quoniam emendationes statuta, debiles ac tenues fuerant præ morborum grauitate, & præ mortalium expectatione; & illæ quidem cum executione perexigua, vnde illarum tenuitati tribuebantur hæresis incrementa. Quò maior illuc accesserat Patrum frequentia, eò magis eam persuasionem excreuisse; nec deesse, qui studerent eam disseminare, & in aliis inferere: quod ob honorificam illius speciem facile erat. Claras ab his voces iactari, Nec posse confici disciplinæ leges quæ satis forent, manu Romæ Tribunalibus non admotâ: velle quidem eos intactum relinquere quidquid è mente Pontificis proximè proueniret; sed velle simul nouas leges extendere ad Cardinales, & in omnes illius Aulæ magistratus, de quibus acriter conquerebantur. Capita quorum hætenus mentionem fecerant, esse Sacerdotiorum collationes, eorum præsertim, quibus dignitas & animarum cura adnecteretur; Prouocationes, ob quas complures abibant impunes; Nuntios; S. Petri fabricam; & breuiter, multitudinem impunitatum, quâ fiebat ne illâ suffulti superioriorem haberent aut correctorem. Flagrantissimum ab ipsis desiderium præ se ferri, vt rebus consulere per eas pactiones Paulo III. propositas à quodam virorum cœtu, ab illo selectorumⁿ, quæ

Ccccc 3

postea
ⁿ Eos vide lib.4. cap.4.

1562.
110. Aprilis ad Borromæum, altæque plurimæ infra adducendæ.

^m Hæc 11. Aprilis tradita Pendasio extant inter monumenta Seripandi, sicuti syllabus 95. capitum de morum emendatione, cum responsis Pontificis ad marginem.

1562.

postea typis vulgata fuerant cum variis aduersariorum commentis, multisque in Apostolicam Sedem calumniis. Idcirco cœferi opportunum à Legatis, vt Pontifex ipsis significaret cuncta simul capita, de quibus deliberandum in Concilio sibi videretur: ea enim ab ipsis distributum ac digestum iri per varias Sessiones, adeoque cessaturas obrectationes, quòd Româ expectarentur Decreta de cunctis Decretis Tridenti statuendis: ac per eam opportunitatem syllabum 95. capitum ad Pontificem misere, quæ collegerant ex variis partibus, vt pote ab Episcopis, virisque religionis studiosis ex petita; non tamen factâ illic mentione de habenda declaratione, quòd mansio iuris esset Diuini. Addebant, ex pluribus indicis con- nunci, Tridenti auidè expectari Gallos, qui in hisce controuersis consensuri essent cum Hispanis, & cum his pariter Lusitani, & Cæ- saris Oratores, & ex Italis complures, vt proinde aut numero po- tiores euaderent, aut publicæ offensionis foret, si Decreta sancirentur ab vnica natione, cunctis reliquis per suos Præsules contradi- centibus, videlicet Orbe Christiano ferè vniuerso.

Hæc secum detulit mandata Pendasius. Sed interim non opinati 19 tumultus inciderunt. Etenim cum auditis omnium sententiis per varios cœtus colligi nondum posset, quid tandem certi super articulo magis agitato haberetur, Legati quòd tum ipsi, tum reliqui sin- cerius agerent, quædam in cœtu proponenda in hanc sententiam digessere: *Quoniam multi Patres dixerunt, declarandum esse, an mansio sit Iuris Diuini, alij de hoc verba non fecerunt, alij negarunt ad hanc decla- rationem deueniendum; quòd Patribus seligendis ad formanda Decreta, li- ceat ea sincerius formare, dicant Patres breuissimè per verbum Placet, aut Non placet, velint necne vt declaretur mansio esse Iuris Diuini, quòd pro ma- iori suffragiorum ac sententiarum numero digeri possint Decreta, pro eo ac in hac sacrosancta Synodo semper vsitatum est; qui numerus in presentia propter sententiarum varietatem haud videtur liquido constare. Dicant itaque tam clarè, tam distinctè, vt eorum sententiæ perscribi possint.* Hoc autem consilium studiosissimè occultarunt Legati, ne ij qui essent, seu vellent esse ambigui, rationem præmeditarentur, quâ persisterent in ancipiti. Verùm suscepto consilio omnino contraria res euenit. Deprehensi Patres improuisâ molestâque necessitate se ape- riendi, eam existimarunt tamquam genus quoddam seu violentæ torturæ, seu insidiosæ interrogationis. Quamobrem excitum est in conuentu murmur eiusmodi, vt in tumultum abierit, quasi li- bera non esset Synodus.

Madrucius, qui primus loquebatur, negauit se quidquam aliud 20 prola-

prolaturum, nisi, nolle se à sua præterita sententia recedere: & quamquam Augustinus, egregius Iurifconsultus, eum remouere adductis rationibus niteretur, nihil tamen actum est, & viri dignitas obstetit ne acrius vrgeretur. Exemplum in eo toleratum complures alios docuit, & ad imitationem animauit; atque ij potissimum, quibus articuli declaratio displicebat, pro virili conati sunt progressum obturbare illius pressæ suffragationis, à qua odiosum sibi exitum metuebant. Dictis itaque sententiis, nimis clarè fuerant audita altercationes iracundæ, atque acerbæ querimonix: sed id, in quo claritas quærebatur, obscurius & incertius quàm initio permansit. Quapropter Præsides constantes in proposito rei declarandæ, ne illius exitus inter duas factiones tam amplas, animosque tam commotos, in ipsos regeretur, denuò iusserunt Patres rogari sententias, duobus Massarello sociis additis, Patriarchâ Hierosolymitano, & Archiepiscopo Granatensi, ad rem maiori auctoritate ac securitate firmandam, ac tandem post longum laborem sententiæ ad hoc deductæ sunt. Propè septuaginta voluerè, vt articulus absolute definiretur. Dixi, propè septuaginta: nam inter illius fautores connumerati sunt duo ex Abbatibus Benedictinis, quorum tria simul suffragia pro vnico habenda esse, in Concilio Pauli III. decretum fuerat, sicut ibi narrauimus: & alij quoque dubiè locuti; adeoque quot omnino essent, affirmari nequit: quod Suauem excusabilem reddit, dum in eo sexaginta octo suffragatores affirmat, aduersus quàm narrant complures.

- 21 Sed excusandus non est cumulus aliorum errorum rem ipsam peruertentium, dum ait, triginta tres definitioni obstetisse; cum reuera fuerint triginta octo, seu triginta nouem, excepto tertio Abbate Benedictino, à duobus sociis discordante, qui suffragium integrum non constabat: ac præterea triginta medios substituisse, quorum alij dixerint, Probari sibi definitionem, dummodò Pontifici placeret; alij, sibi non probari, nisi eidem placeret; cum ij medij reuera non ita dixerint; sed aliqui, *placere sibi articulum definirì, quaesito prius Pontificis sensu*: alij, *sibi non placere illum definirì, non petito prius Pontificis sensu*. Nec ij simul triginta solùm, sed triginta quatuor fuere; ex quibus Suauiani errati emanat consecutio, ipsi facto contraria, hoc est, plerisque merè placuisse definitionem; sed reuera pauciores fuere. Affirmaui, hanc erratorum congeriem excusari non posse in Suau: etenim tametsi in connumerandis alterius opinionis asseclis ob perplexam & ambiguam dicendi rationem variauerint & aberrauerint in suis monumentis multi qui tunc Tridenti

1562. denti aderant, sed aut cœtibus non interuenerant, aut accuratius rem non indagarant; omnibus tamen veritas, quæ ad rem ipsam spectabat, innotuit: adeoque omnes ita sententias enumerant, vt maior ipsarum pars noluerit definitionem, nisi prius quæsitâ Pontificis sententiâ. In eo concordant Acta Paleotti, Seruantij Diaria, litteræ Oratoris Florentini, ad suum Principem scriptæ eodem confessus die, narratio Musotti, & Salmanticensis Episcopi Commentarij. Hæc testimonia Suauem falsitatis notoriæ satis conuincunt: vt enim meri falsi reuincatur, satis esset distincta notatio singularum sententiarum, à Massarello, qui Concilio à secretis erat, in eodem cœtu confecta, cum is præscripserit indubitatas pro indubitatis, dubias pro dubiis, non integras pro non integris, quales erant Abbatum sententiæ: cui notationi ad amissim respondent quæ in suis Actis à Musotto & à Paleotto relictæ sunt; solum hæc dubias sententias aut in vnam aut in alteram partem simpliciter redigit: denique Massarellus ita scribit: *Quæ omnes sententiæ à me, qui à secretis eram, clarâ voce lectæ sunt, & à singulis comprobata; quarum summa est huiusmodi: Pro parte affirmante sexaginta sex, pro negante aut simpliciter, aut cum aliquo additamento, aut re in sanctissimo Domino nostro repositâ, vnus supra septuaginta. Inter hos non connumeratur Madrucius Cardinalis, nec Episcopi Ilerdensis & Baduensis (duo priores dictam antea à se sententiam confirmarunt, tertius non dixerat placere sibi vt definiretur, sed vt promulgaretur, mansionem esse Iuris Diuini) neque Abbates: & Episcopus Ilerdensis postea voluit, vt ipsius sententiæ inter affirmantes numeraretur, adeoque sunt sexaginta septem.* Hæc notatio non solum extat in legitimis Actis Concilij, sed habetur vna cum aliis Commentariis etiam originariis illorum conuentuum in quodam libro olim Ioannis Baptistæ Argenti Romani, qui Concilio adfuit, & à secretis erat Patriarchæ Aquileiensi; qui liber exhibitus mihi est ab humanitate nobilis & eruditi Comitis Frederici Vbaldini, qui Purpuratorum Collegio à secretis fuit.

Hæc interpretatus Suauis, dicit subtilius, illud discrimen, nempe, alios velle si placeret Pontifici, alios nolle si non placeret, inde ortum fuisse, quod ita quisque arbitrabatur se melius Principi deseruire. Verum sciendum est, non solum, sicut indicauimus, eos non ita locutos, sed seruales homines dici non posse tales, quales inter ceteros erant duo Patriarchæ, Aquileiensi & Venetus, Daniel Barbarus & Ioannes Triuigianus, quorum prior fuerat electus Adiutor Grimanico Patriarchatu à Paulo IV. dum is Reipublicæ suæ Orator in Angliâ morabatur; fuitque vir eximiâ litteraturâ: alter

ex

ex administratione Ordinis Cassinensis euectus fuerat, Republicâ nominante, ad eam ampliorem dignitatem: & præter hos Antonius Coccius Archiepiscopus Corcyrensis, Martinus Corduba Episcopus Durtanensis, Archiepiscopus Panormitanus, aliique viri præcipui è Sicilia ac Neapolis Regnis; & Abbas qui Heluetici Cleri personam gerebat. At verò inter eos, qui absolutè declarationem petierunt, complures numerabantur, quos multò magis ea de Pontifice ratio permouisset, præcipuè aliquot Episcopos Pontificiæ ditionis: exempli gratiâ Sutrinus Reatinus Efinensis, tum tres supremi Præsides Ordinum Mendicantium, qui peculiari quadam subiectione Apostolicæ Sedi obsequuntur, & Episcopus Pisauriensis, frater, vt obseruatum est, Simonetræ, & Pastor ciuitatis subiectæ Principi, qui non solum Pontifici subditus erat, sed eius nepoti arctissimo consanguinitatis nexu coniunctus. Sed techna est nequiter insolescentium accommodata, vulgò vilem reddere, quasi seruilis animi, reuerentiam minorum erga maiores.

C A P V T V.

Varij sermones de narrati cætus euentu. Accessus Oratorum Veneratorum. Dilata eorum exceptio, & qua de causa. Negata Grimano Patriarchæ audientia. Epistola Oratoris Gallici, Sessionis prolationem postulantis.

Tantum abfuit, quòd res in Pontifice reposita gratum illi obsequium foret, vt veriùs in tricas inexplicabiles ipsum coniecerit. Etenim quemadmodum & suâ & communi Patrum sententiâ scripsit^a ad Cosmum Orator Florentinus, odiosum videbatur, nolle Pontificem vt ad declarationem procederetur, quando longè pluribus illa fuerat absolutè probata, quàm absolute improbata: & inter eos qui eam probarant, ferè omnes erant ex nationibus ab Italica distinctis, præsertim cum à multis ea censferetur efficacissimum adiumentum ad collapsam disciplinam reparandam; vt proinde si Pontifex illam reiiceret, linguas obtrectatorum vellicaret, vociferantium, Ecclesiæ restituendæ ac reformandæ ipsum deesse. Contrà verò si declarationem eligeret, non leuia id afferebat incommoda, offensionem partis non modicæ, & quæ sibi persuaferat, in ea sustinenda sententiâ Pontifici se magis fauere; quare vbi se victam ipsius voluntate animaduerneret, facile potuisset animi propensionem in alienationem indignabunda conuertere.

^a In litteris memoratis ad Cosmum Ducem.

Pars II.

D d d d

re:

1562. re: præterea, minus decoram rationem constituendi dogmatis per Fidem credendi, quod plenam animi firmitatem exigit, tot Patri- bus contradicentibus. Accedebant sinistrae consecutiones, quas compertum erat à multis atræ bilis ingenis tamquam liquidas, tametsi falsò, deduci ab ea positione: ac denique, vbi cetera de- fuissent, iacturam emolumentum, quod Pontifici proueniebat & in beneuolentia & in existimatione, ex eo quòd ipse solius operis cum- ctis accepti auctor esset, nimirum conuocandi sustinendique Con- cilij, auctoritate suà litigiis, quæ ibi excitarentur, minime inter- iectâ.

Quod egerant Præsides, perinde ipsis contigit, ac illi qui me- dius est inter duos aduersis affectionibus percitos; ab vtraque nimi- rum partium reprehendi. Qui declarationem oderant, conquere- bantur, quòd per eam improuisam percontationem in quaestione tam ardua voluissent Concilium ad abortum adigere, fœrum ma- turescere haud permittentes: qui oppositam sententiam tuebantur, voti minimè compotes, adhibitam ad id rationem damnabant: quare non defuit, qui consilium, quod ad facilius rem conficien- dam susceptum fuerat, quamdam quasi artem illius impediendæ fuerit interpretatus,^b dicens, Patres fuisse clarè locutos in superio- ribus cœtibus, & à Legatis inductam nouam suffragationem, non quòd sententiæ clarescerent, sed quòd reuocari possent. Verumtamen viri purgatiore mentis acie Præsidium consilium commendabant tamquam sincerum & rationi consentaneum, & quo quodcumque aliud magis speciosis^c obnoxium criminationibus crederetur.

At verò consilium à conuentu susceptum maiori vituperationi subiacebat. Bellauius præsertim, qui recens è Gallia venerat, id ægro animi stupore mirabatur; Pontificis esse, conuocare, cogere, con- firmare, ac terminare Concilium, in Patribus esse potestatem ac li- bertatem decidendi. Eadem cum Bellaio sentiebat Muglizius Ar- chiepiscopus, & eius fortasse calamo iidem sensus Cæsari sunt im- pressi, cum illum de re gesta docuit. Hic enim in responsis^d non mediocrem ea de causa molestiam animi præ se tulit, scripsitque, posse hinc argui quàm frigido animo essent Patres ad reformandam Ecclesiam, & quàm exili libertate potirentur. Certum est, Mugli- zium haud sibi temperasse, quin hanc suam mentem depreciter non sine quadam asperitate, Superioris instar, in cœtu subleuto, ca- stigaretque potiùs quàm admoneret Patres immoderate altercatio- nis, ac susceptum consilium reprehenderet, quasi libertati Syno- di perniciosum. Sed non vnus solùm ex Episcopis illi respondit, mode-

^b Literæ O- ratoris Flo- rentini ad Cosimum, 23. Aprilis 1562.

^c Eadem lit- teræ.

^d Epistola ad Oratores, Pragâ, 9. Maij 1562.

moderatâ quidem, sed ponderosâ ratione ab eo postulans, vt maiorem in loquendo conuentus rationem haberet, simul etiam offendit, libertate se neutiquam spoliare eos, qui in rebus arduis & malignis ob contrarias inter se rationes ac sententias sponte confugiunt ad illius iudicium, quem Deus vniuersæ Ecclesiæ rectorem constituit: idem nonnumquam vsurpari à cunctis cordatis conuentibus erga suos Principes ac Magistratus.

1562.

4 Nec turbida illa commotio intra cancellos arcani circumspecti se coërcuit. Primus quidem Præsidum ad finem memorati conuentus grauiissimis verbis Patres commonefecerat, ne tumultum excitum vulgarent, prout Ecclesiæ dignitas, proximorum charitas, & priuata pariter ipsorum existimatio postulabat: Idcirco in more positum esse, vt huiusmodi consilia clausis foribus habeantur, quod patefactâ solum formosâ specie prudentis apparatus, subducatur populorum aspectibus quidquid venerationis detractum fuisset legum latoribus, adeoque legibus, latis. Præter hæc prudentia Præsidum hortamenta, multi Patrum in exitu è confesso calamitosa illa diffidia lacrymis deplorarunt, cupidissimi ea occultandi, quando facultas deerat impediendi. Sed in rebus magnæ hominum frequentæ notis nimis arduum est arcanum: siquidem paucorum leuitas seu perturbatio, prudens multorum silentium inutile reddit. Atque ita tunc res accidit. Breuî cunctæ aures, ac dein ora Tridentinorum eo turbarum fragore sunt oppleta: & paucos intra dies quot ferè litteræ inde profectæ sunt, tot famæ linguæ concrepuere, quibus omnes Orbis Christiani prouincias rumor peruasit; in quo pariter contigit id, quod tum in magnis torrentibus, tum in magnis casibus euenire solet, vt in ipsorum cursu quocumque feruntur, externis accessionibus intumescant.

5 Neque fatis habuit fama aut prudentiam carpere, aut mentem accusare, aut amplificare detrimenta: sed ausa præterea est indecora quædam in capitibus maximè venerandis, & in ipsis Legatis comminisci, quasi Mantuanus ac Seripandus industriam & auctoritatem impenderint ad emendandas sententias declarationi fauentes, & ad oppositas Simonetta. Osio & Altempio minor in politicis rebus peritia, in altero ab ingenij simplicitate, in altero à poenuria ætatis & experientie profecta, immunitatem ab huiusmodi calumniis obtinuit. Sed Mantuanus, vir in quo minima inter doctes erat amplitudo natalium, plagas tam acerbas excepit, vt suæ dignitatis sollicitus se flexerit ad varias testificationes à Patribus sibi intimis comparandas, per quas insimulantium falsitas retundere-

D d d d 2 tur.

1562.

tur. Et quoniam de Seripando tamquam certum ferebatur à multis, id quod à quopiam ceu possibile putabatur; hoc est, cum ipse Concilio interfuit ætate Pauli III. summus Eremitarum Moderator, promotam ab eo fuisse omni conatu definitionem huiuscemodi; cui tunc reiectæ, nunc eundem, auctâ sibi potestate perperam usum, studuisse per immoderatam animi affectionem favere: ipse dedit operam, ut eius collegæ in ea Pauli III. Synodo, iurorando testarentur, ex ore Seripandi ne nomen quidem huius questionis tunc auditum fuisse. E conuerso insimulatus est Simonetta, quod ob omnium oculos Pontificis gratiâ & utilitate propositâ, impetratisque litteris idem sonantibus à Borromæo ad aliquot Præfules, conatus fuisset per hos nexus libertatem linguarum illis obstringere. Sed, quemadmodum verum fuit, illum acriter repugnasse declarationi propositâ, & cum esset apertissimo ingenio, nullis deprompsisse quid ipse sentiret, & quibus niteretur fundamentis; ita tam ille fuit alienus à munienda sententia sua alio præter rationem præsidio, quàm clarè id patefacit narrata sententiarum discordia inter ipsum ac fratrem, intactâ tamen animorum coniunctione. Idipsum proportionè obseruatum est in aliis Præfulibus, qui singulari beneuolentiâ Gonzagam & Seripandum prosequerantur.

Legati cum intelligerent, nihil in ea re statui posse, non accepto præterius responso Pontificis, ex conuentus voluntate designarunt in eodem cœtu Patres aliquot ex singulis nationibus, qui Decreta concinnarent de reliquis tribus capitibus iam expensis, sicuti dictum est; simulque denuntiarunt, ut ad sex proximè apposita perpendenda procederetur: duo siquidem postrema^e, de matrimonio clandestino, in id temporis reiecta sunt, quo de Sacramento Matrimonij agendum esset, eorum interim examine ac disputatione minoribus Theologis relictâ; hoc enim nomine appellabantur ij Theologi, quibus ius suffragij non inerat in generalibus cœtibus, quemadmodum in antea actis conuocationibus notauimus.

Die qui memorabilem illum conflictum antecessit, Tridentum peruenerant Oratores Veneti Nicolaus de Ponte^f & Mattheus Dandolus, ambo spectatissimi Senatores. Obuiam in ingressu habuere nonaginta quatuor Patres. Prior incescit in equo, medius inter Hierosolymitanum Patriarcham, & Salmanticensem Episcopum, alter inter duos Patriarchas, Aquileiensem & Venerum. Sed excepti non sunt in generali consessu ante diem vigesimum quintum, Patrono illius Reipublicæ sacrum. Cunctationis causa^g non fuit, sicuti visum est Suauis, quod solemnior actio redderetur, eo festiuo

^e Litteræ Legatorum ad Borromæum, 20. Aprilis 1562.

^f Hic Orator fuerat apud Iulium III. ac deinde Dux Senatus, ut præsertim Gratianus narrat in Vita Commendoni.

^g Litteræ Legatorum ad Borromæum, 20. Aprilis 1562. & Acta Paleotti.

Historia
Concilij Tr
dent.
Pars II.

Simonetta
SIV
6

1562.

ftiio die actoribus accommodato; sed quod in litteris quas gerebant, ex eius errore qui ab epistolis erat, nominabatur Synodus iis vocibus, *Vniuersalem Ecclesiam representans*, eademque *precedentis Continuatio* vocabatur; quorum alterum repudiatum iam fuerat, alterum consultò nondum declaratum. Et insuper Reipublicæ litteræ solùm erant ad conciliandam Oratoribus fidem, neque publica mandata proferebant, vt ipsi fauerent Synodo, eiusque sanctiones exciperent. Suboluit id Legatis per Dominicum Bolanum Antistitem Brixiensem, Venetum Patritium, cui ob egregias hominis doctes plurimum confidebant Oratores, nec Præsides minùs, adeoque semper & adhibitus & in pretio habitus singulariter in Concilio is fuit: huius proinde operâ effecere Præsides, vt Oratores cursorem tabellarium ad Senatum mitterent^h, & postea litteras ac mandata, quâ opus erat formâ, reciperent; quod euenit. Die igitur vigesimoquinto, induti holoserico raso violaceo, Ducum more, per insolitum ritum excepti sunt in Æde maxima, tum quò auctior esset honorificentia, tum quò iam incommoda hisce conuentibus euaseratⁱ Aula primi Legati, ob auctam adeuntium frequentiam, & ingrauescentem tempestatu calorem. Ac postea necesse fuit, vt hæc solùm causa posterior prætenderetur, ibidem pariter coactis cœtibus, ad Oratores Cæsareos mitigandos, qui conquerebantur, honorificentius Venetos quàm Cæsareos exceptos fuisse. Perorauit de more Nicolaus de Ponte; qui postmodum inusitatâ modestiâ orationis exemplar promere recusauit, causatus, par esse, vt ea, quippe senis partus, vsus necessitati, non ostentationis pompæ seruiret. Responsum illis redditum est, a Mutio Callino Archiepiscopo Iadrensi dictatum^k.

^h Litteræ Legatorum ad Borromæum, 23. & 25. Aprilis 1562.

ⁱ Litteræ Archiepiscopi Iadrensis, 30. Martij, & 27. Aprilis 1562. & responsum Cæsaris ad Oratores, 9. Maij.

^k Diarium Musotti.

8 Iam verò quando de Venetis incidit sermo, placet hîc reponere quod paulò antea auditum fuerat, velle nimirum Grimanum Patriarcham Synodo se sistere, purgaturum criminationes, quas alibi indicauimus^l. Et sunt qui affirmant^m, à Pontifice paratum animum ostensum fuisse ad id indulgendum: sed postea siue sui sensus ductu, siue suafu Magistratum Inquisitionis Romanæ, imposuit Legatisⁿ, vt denuntiandum Patriarchæ curarent, oportere ipsum non Tridenti sed Romæ se sistere, vbi causa pendeat non modò coram cœtu Cardinalium, de quo diximus, sed etiam coram Pontifice, qui sibi eam assumpserat: illinc ab ipso fugam fuisse arreptam ob suspectos, vt aiebat, iudices, tamen reuera diffidendum ei non esset à viris illius Tribunalis; sed ad omnem securitatis amplitudinem ipsi polliceri Pontificem, se iudicium vniuerso Purpuratorum

^l Litteræ Legatorum ad Borromæum, 26. Martij, & 9. Aprilis 1562. ^m Monumenta Musotti.

ⁿ Litteræ Borromæi, & Pontificis ad Legatos, 18. Martij, & 21. Iunij 1562.

D d d d 3

1562. ratorum Senatui commissurum. Rescripserunt Legati, se quamuis non admonitos ita responsuros fuisse; id forsitan affirmantes, ne suspicaretur Pontifex, ab ipsis suæ iurisdictionis amplificationem appeti. Dein verò significatum ab illis est, commonitum à se fuisse Grimanum per Barbarum Patriarcham, illius Adiutorem, ne accederet, idque proprio ipsorum quasi motu, Pontificis nomine haud interiecto; sed innotuisse, Grimanum ab eo consilio illuc accedendi iam antea discessisse monitu Senatus, qui aduersam Pontificis voluntatem detexerat, tamen ab eodem Senatu decretum esset, iteratis precibus eam conciliare, cupientissimo ut tam præcipuus Patritius innocens declararetur: quod sperabatur, ubi illius rationes apud Iudices omnino nouos, & quacumque suspicionis anticipatione puris producerentur. Quid autem postea contigerit, suo loco constabit.

Cæterus habebantur assidue, quod perficerentur Decreta futuræ Sessionis, decimo quarto Maij indictæ: sed supervenere litteræ Lanfacci, signatæ die 14. Aprilis, ad Mantuanum^p & ad Synodum scriptæ, quibus ille electum se Oratorem ad Concilium significabat, adiectis duobus collegis, Rinaldo Ferrerio Præsidi Parisiensi, & Guidone Fabro Consiliario magni Regalis Consilij; sui que aduentus festinationem pro viribus pollicebatur; sed ubi non succederet eius accessus ante statutum Sessioni diem, Patres rogabat, ut tres quatuorve dies illam differrent. Propositum id à Legatis fuit generali conuentui die 20. Aprilis; & post longam dissertationem tempus ad deliberandum captum est ad proximum usque confesum^q. Ratio dubitandi erat, quoniam^r hinc petitio videbatur æqua & admodum moderata, cum præsertim coacta fuisset Synodus & petente Galliâ, & ad eam reparandam: hinc in dubium reuocabatur à Castanea, liceretne Patribus præstitutum Sessioni diem extra Sessionem prorogare. Quod Granatensis negavit, propterea quod Sessionis dies oportebat ut certus esset & notorius, & solemniter indictus, quod cuilibet, ad quem spectabat, in promptu foret eam adire, adeoque priuatis cæteribus facultas illius mutandæ non inerat; hoc enim pacto & occultus ille fuisset, & populus ab antea acta & non reuocata denuntiatione deceptus.

Hispani resistebant communiter huic dilationi^s: Res ab eo sacrosancto confesso solemniter firmatas absque grauiissima ratione mutandas non esse, eam verò minimè videri in Sessionis dilatione. Quod si in emolumentum Galliæ id cessisset, ad Synodum delatum iri ea de re postulata & à Catholicis illis Principibus, & simul à Pon-

o Acta Paleotti, & archiepiscopi Aelia, & litteræ Legatorum ad Borromæum, 25. & 28. Aprilis.

p Litteræ ad Mantuanum, extant in Diario Synodi.

q Litteræ Legatorum ad Borromæum, postremo Aprilis 1562.

r Acta Paleotti.

s Acta Paleotti, & Salmanticensis Episcopi.

Historia
Concilij Tr
dent.
pars II.

in Synodo
SIV

1562.

à Pontificio in Gallia Legato: Definiendum non esse in futura Sessione, quemadmodum fortassis Orator existimabat, vllum dogma, cuius gratiâ foret opportunum Gallos audiri: paratas fuisse valde tenues de disciplina sanctiones, quæ ne minimam quidem illi regno variationem inducerent: neque pariter obiici posse, afferri ab Oratore aliquod magni momenti negotium prænuntiata Sessioni. Etenim si huiusmodi esset negotium, tam exiguo tempore maturari non posset; adeoque opus foret in alteram postea Sessionem illud transferre.

11 Cum in ea repugnantia consentire videretur ea peculiaris natio, fama peculiarem etiam rationem esse interpretata est. Etenim vbi Sessio absque Gallici Oratoris interuentu haberetur, Piscariæ Marchio, ad eam celebrandam Mediolano rediturus, Regisque litteras ac mandata delaturus, in æmulum dignitatis haud impegisset. Verùm Lansaco præsentem durum certamen præuidebatur: adeo vt Ferrariensis Cardinalis Pontificem monuerit, vt is omnem contentionem cunctationemque amouendam Oratori curaret de loco quem sibi deberi in Synodo putabat; aliter Tridento abiturum illum extemplò sciebat; eò deteriore rei conditione, quàm si neutiquam venisset, quantò nocentius rebus accidit, quòd post coniunctionem discindantur, quàm si minimè coniungerentur.

Litteræ Borromæi, 6. Aprilis 1562.

12 At maior Patrum numerus ab Hispanis dissentiebat: Æquum perspicuè videbatur, morem gerendum esse Oratori petenti, vbi res liceret; neque vt censeretur illicita, Castaneæ dubitatio, & Guerrerii sententia plerosque commouebat. Respondebant enim, in Concilij Sessionibus non exerceri iurisdictionem contentiosam, per quam quispiam in ius vocetur ad suam causam agendam. Atque ita fuisse consuetum prorogare nonnumquam Sessiones extra Sessiones, quod in duodecima Constantiensis Synodi videre erat.

13 Temperamentum nihilominus excogitatum est, & in cœtu 30. Aprilis cunctis probatum, quippe tum adductis vtriusque rationibus, tum efficacissimæ causæ, alteram ex partibus impellenti, sed non productæ, consentaneum. Id fuit, vt præscripto die 14. Sessio celebraretur, in qua solùm procuratoriæ Oratorum litteræ exciperentur, dilatâ in octauum postea diem Sessione, in qua stabilita Decreta sancirentur; quod etiam Cæsar laudauit, vbi rescivit. Sæpè rerum agendarum difficultas ex eo nascitur, quòd duo summa capita, duo sibi repugnantia peruiaciter velle videantur: at reuera sibi per se non repugnant, sed tantùm diuersa sunt; & ideo contraria censentur, quòd nostræ crassæ mineræ non videantur ea posse

In producta epistola 9. Maii ad Oratores suos.

1562. posse contingere nisi in duabus rebus sibi contrariis. Quemadmodum si quis maximum frigus in aqua solum consideraret, & maximam siccitatem solum in igne: sed qui perspicacioris mentis aciem obtinet, rem quamdam iis affectam conditionibus comperit, in qua illa simul coalescant, sicuti hæc quas diximus qualitates simul insunt in terra.

CAPVT VI.

Bauaricorum Oratorum aduentus, eorumque difficultas cedendi Venetis. Expectatio Pontificiæ responsionis de mansione, ad Pendasij reditum. Philippi Regis litteræ, postulantes vt Synodus declararetur Continuatio, & eradatur particula, Proponentibus Legatis, & ab iis responsiones Regi reddite.

Litteræ Legatorum ad Borromæum, 4. Maij 1562.

Postridie peruenere Tridentum duo missi à Bauariæ Duce, alter, cui Oratoris inerat titulus, Doctor Augustinus Paungartnerus, alter Ioannes Cauillonius, Theologus Societatis Iesu: ingressi sunt non priuatâ solum ratione, sed occultâ. Cùm hi Legatos inuiserent, ipsis exposuerunt, se in mandatis habere, ne Ducis Orator vlli Oratorum cederet, iis exceptis, qui à Regibus aut ab Imperij Septemuiris mitterentur, adeoque intra Venetos eum confidere non posse. Responsum à Legatis est, Ab ea Republica duo regna possideri: sed illi subdiderunt, Fortasse sui Principis mentem esse, vt inter regios etiam Oratores Veneti comprehenderentur, non tamen sui esse muneris ita rem interpretari, ad Ducem de eo perscripturos. Interim ne in lites inciderent, se cupere sua mandata producere in cœtu, à quo Veneti ne grauarentur abesse. Præsides Episcopo Brixiensi rem indicarunt, quam Patriæ suæ Oratoribus blandè proponeret. Sed Episcopus id Venetis proponendum acriter dissuasit: ad primum enim rei sonum tum in Oratoribus tum in Senatu peracerba commotio fuisset coorta. Quapropter consilium susceptum est, vt Osius, qui ob exercitum Nuntij munus in Germania peculiarem amicitiam cum Principibus, aliisque Catholicis illius nationis contraxerat, Bauaros rogaret, vt litteras per cursorem ad Ducem mitterent, significantes grauißima incommoda quæ possent exciri, vbi ipse hanc de loco æmulationem eum Republica Veneta capere vellet, atque vt eorum solemnissimus accessus tantisper protraheretur, dum responsio Ducis peruenisset, quam Legati ex amore concordie auidè præstolabantur.

Sed

2 Sed auidius præstolabantur responsum Pontificis de mansionis articulo. Rescriptum ipsis fuerat^b per Pendasium reducem, illud eos accepturos; sed is infortunium passus est, quod Legatis rei notitiam retardauit: nam illi prope Mantuam ex equo prolabenti dexter humerus fractus est; quare necesse ipsi fuit illic quiescere, & Legatos monere. Verùm illuc miserunt Arriuabenum ex familia Mantuani, qui ab eo & litteras & documenta reciperet. Interea non desistebant Episcopi ad rem festinandam Præsides impellere per incredibilem anxietatem; quæ uti suspicionis est parens, ita effecit, ut cum Legati^a à Paleotto concipiendum curassent Decretum ad propinquam Sessionem, in quo urbanitatis gratiâ per quamdam honorificam formam redderetur ratio nouitatis ac memoratæ prolationis, opus fuerit illud mutari. Dicebatur siquidem in exemplo conflato; Ad maiorem auctoritatem ac satisfactionem præstolandos esse illos, qui ex aliis prouinciis in viam se dederant, quò postea promulgarentur cum ipsorum consensu Decreta iam stabilita de reformanda disciplina: dein verò progrediendum, quàm citissimè posset, ad agitanda ea dogmata quæ supererant. Sed eorum complures, qui propensum ad definiendam mansionem gerebant animum, umbras contraxerunt ex hisce verbis, ex quibus coniciebant, illum articulum esse seponendum, aded ut opus fuerit ipsis satisfieri magis vniuersali Decreto. Atque in eo se concordantes ostendebant Cæsariani cum Hispanis, communi nomine rem postulantes; quibus adhuc ignorabant Legati quid responsi redderent, ob infortunium Pendasij, qui moram ipsis inopinatam attulerat^d ad mentem Pontificis pernoscendam.

3 Non ita concordabant Hispani cum Cæsarianis, esset necne declaranda in præsentia Synodi Continuatio: quin quantò acrius alij calcaribus utebantur, tantò fortius alij habenas inhibebant. Quare cum verba in Decreti exemplo posita cernerent, *ut quàm citissimè possit agitentur ea quæ de dogmatibus expendenda supersunt*, enixe petierunt, ut ea tollerentur, quippe Continuationem significantia. Et animaduersione dignum est, à Cæsarianis pro certo positum fuisse apud Legatos, Hispanos consensuros ne fieret de Continuatione mentio vsque ad exitum Concilij, eiusmodi dilatione promissâ: & ex opposito, ab Hispaniæ Rege in quodam libello, quem mox proferemus, fuisse pro certo positum, consentire Cæsarem, ut disruptâ morâ Continuatio extemplò declararetur. Sed vtrumque confestim patuit falsum esse: nam Hispani eodem die quo Cæsariani hoc de ipsis affirmarant, Præsides rogauerunt, ne à parata

Pars II.

Eeeee

Decreti

1562.
b In litteris
Legatorum
ad Borro-
mæum, 4. 8.
& 9. Maij:
& in epist.
Iadensis Ar-
chiepiscopi,
11. Maij
1562.

c Epistola ci-
tata 8 &
Acta Paleot-
ti.

d Litteræ
iam dictæ.

1562.

Decreti forma ea verba tollerent vsque ad accessum Auali, qui expectabatur in horas. Is verò postea omnino contraria significauit iis, quæ pro certis posuerant Casariani, sicuti dicitur; & ij vicissim vt cum maximè aduersati sunt cuiusque syllabæ Continuationem indicanti. Quamobrem dicatur oportet, ab animi affectione perturbari in hominibus non solum mentis, sed sensus iudicium, planeque effici, vt in agendis negotiis sæpè sonus audiatur diuersus ab eo qui profertur.

Quò res hæc plenius intelligatur, sciendum est, per eos dies al-⁴ latam fuisse Legatis epistolam Pontificis cum duobus libellis ad ipsum à Philippo Rege missis^e, in quibus de Legatis acerbè conque- rebatur; in altero, propter particulam ab ipsis positam, *Proponen- tibus Legatis*; in altero, quòd moram interiecissent in declaranda Continuatione. Rescripserunt illi epistolam Pontifici breuem & obsequentissimam^f erga Regem, quæ Hispano Romæ Oratori posset ostendi; simulque alteram epistolam satis prolixam ad ipsam Regem scripsere, Nuntio Criuello communicandam, qui pariter Philippi sensum primo Legatorum significarat. In ea studuerunt tria simul coniungere, summam in Regem reuerentiam, claram in se purgandis rationem; & intrepidam quamdam fiduciam in sustinenda & Ecclesiæ potestate & Concilij dignitate.

In priori Regis scripto memorata particula, *Proponentibus Le- gatis*, incusabatur tamquam noua, & quæ Synodi libertatem minueret, offensionem Catholicis inferret, & hæreticos ab accessu retraheret. Ipsi ad se purgandum exposuerunt Regi; Mirari se, quòd aliqui tam sinistris sermonibus, rationibusque tam friuolis studuissent purissimam ac benignissimam Regis mentem ab ipsius famulis tam addictis alienare. Idcirco in primis oportere, vt Rex sincerè fieret certior de re gesta, quæ sic habuit: Particulam illam, vnà cum tenore totius Decreti, fuisse prius ab ipsis communicatam cum solis Hispanis Præsulibus, ad existimationis ac fiduciæ argumentum, hoc est, cum Guerrero & Augustino, quorum prior cuncta plenè probarat, alter aliarum vocum mutationem postularat & obtinuerat, nullamque difficultatem de illa particula indicarat: fuisse postea Decretum propositum, & vnanimi consensu in cætu generali receptum. Post hæc in Sessione duos tantummodò ex Patribus repugnasse, duos alios consensisse sub conditione, vt *Legati proponerent id quod Synodo dignum vt proponeretur visum esset*. Intendi per eam particulam, aditum obstrui malo dæmoni, ne per inquietum aliquod ingenium tentaret præteritas definitiones in contro- uersiam

e Litteræ Regis ad Oratorem Vatis, 22. Martij 1562. inter monumenta Burghesiorum; & 30. Martij eodem anno inter scripturas additas narrationi Muscati.
f Litteræ Legatorum ad Pontificem, & Borromæum, 7. Maij 1562.

Historia
Concilij Tri-
dent.
Pars II.

514
8

uerſiam vocare, quod à multis adeò expetebatur, & ipſi Regi ad eò diſplicebat. Quod ſi voces erant nouæ, in omni Republica, inter rerum humanarum varietatem fieri nonnumquam prudenter nouas ſanctiones. Proinde quoniam eà tempeſtate Pontificalis dignitas à hæreticis nouis machinis quatiebatur, opus eſſe, vt viciffim à Catholicis nouis molitionibus communiretur. Verum etiam ſi nouitas ineſſet verbis, certè rebus eam non ineſſe.

6 In omni Conſilio, & in omni Republica rectè adminiſtrata proponendi partes non omnium, ſed magiſtratum eſſe; aliter enim dotium varietas, & communis nouitatis appetentia, impatibilia incommoda perturbationemque concirent: cuiuſcumque Epiſcopi eſſe, quæ ad Eccleſiæ ſuæ bonum faciunt, proponere: Legatorum, qui Romanum Pontificem, Eccleſiæ vniuerſalis Epiſcopum repræſentant, quæ ad vniuerſale bonum conferunt; nimirum argumenta planè quæ recentur generatim in Decreto, in quo dictum fuerat, ea eſſe agitata *proponentibus Legatis*: à ſe tamen ita moderatè hanc auctoritatè exercitam fuiſſe, vt cuncta rationi conſentanea, quæ ſibi à Patribus ſuggerebantur, propoſuerint in conſeſſu; quod ſi qua in re hanc ipſorum iurisdictionem feuerè uſurparant, id vnicè in Regis commodum effectum eſſe. Et enim cùm priùs decreuiſſet Synodus publicam adeundi Concilij ſecuritatè offerri cunctis hæreticis, & iis etiam quos ſancta Inquiſitio in ius vocauerat, prudentes quosdam Epiſcopos, videlicet Salmanticensem, Durtuſenſem, & Pactenſem monuiſſe, hinc ortum iri graue incommodum Inquiſitioni Hispanicæ, regiæque adminiſtrationi, eaque de cauſa Decretum fuiſſe reformatum: & quamuis poſteà complures cupiſſent, vt illud priſtinæ amplitudini redderetur, ipſos, ſuà uſos auctoritate, noluiſſe rem vquam proponi.

7 Nihil inde ſubtrahi libertatis Concilio: quemadmodum liquidò compertum erat; quandoquidem Legati non modò integerrimam decernendi Patribus reliquerant poteſtatem; quæ nobiliſſima ac ceſſiſſima pars eſt, & ea omnia propoſuerant quæ à pluribus ac potioribus expeti noſcebantur; ſed etiam paſſi fuerant, vt Archiepiſcopus Granatensis (huius officii videbatur credi ab ipſis, ex parte Regis animum in ſe commotum) auctoritate ſibi aſſumptâ, dum de alio argumento ab ipſis propoſito ſententiam diceret, ad aliam quæſtionem diuerteret, & in conſilium adduceret Synodi titulum, quò *repræſentans Eccleſiam vniuerſalem* appellaretur; & aliâ vice; vt declararetur, Paſtorum manſionem eſſe Iuris diuini, quæ iam fue-

1562. rant reiecta in Pauli III. conuocatione; se tamen permisisse, vt de iis sententiæ dicerentur.

De offensione Catholicorum, mirum sibi admodum esse, Catholicum vllum offendi ex eo, quod tam concorditer ab Oecumēnica & ampla Synodo statutum fuerat: huiusmodi offensionem ex Christi documento parui faciendam esse, propterea quod ab iis oriebatur, qui cum essent cæci, volebant aliorum cæcorum duces esse. Quod postremum opponebatur, de iniecta hæreticis difficultate adeundi Concilij, maiorem charitatis speciem præ se ferre: sed vti tantumdem solidæ veritatis obtineret. Vbi spes alioquin affulgeret eorum aduentus, præstò esse Legatos non solum ad nihil proponendum, sed ne ad loquendum quidem; atque etiam, id si prodesset, ad non remanendum in Concilio. Sed quænam posse rationem hanc ante Regis oculos poni ab ipsius ministris ac Præsulibus, qui simul tam inflammato studio numquam cessabant vrgere, vt Synodus declararetur Continuatio; quod in comperto erat, supra cetera effecturum, vt hæretici non modò non adessent Concilio, sed implacabili odio illud ipsum prosequerentur?

Tum ad differendum de huiusmodi declaratione progressi, de qua in altero Regis libello sermo erat, dicebant: Tametsi fortasse in rem futura fuisset dissimulatio ad aliquod tempus; tamen quoniam Regi ob singulare studium religionis ad eum cordi erat, eique promissa fuerat, & Cæsar (ita pro certo ponebatur in Regis scripto, & quo tempore Legati respondebant) assentiebatur, se in proximè futura Sessione rem esse confecturos; non tamen suspitione liberos, inde offensionem aliquam ortum iri non solum apud hæreticos, sed etiam apud quosdam Catholicos, qui ad eum vsque diem animis pendebant, & ancipites erant. Postremò Regem precabantur, ne fidem haberet contra ipsos & actores Synodi, quibusdam hominibus, qui Regiæ Maiestatis obsequio priuata sua commoda aut affectiones aut sententias obtegebant. Quid repugnantius libertati Concilij, erga quam tam egregium studium ostentabant, quam velle peruertere id, quod communi concordia, duobus exceptis, confectum erat? Quod fortius telum ad impugnandam firmitatem rerum, quæ Pauli ac Iulij ætate constitutæ fuerant, cuius gratia tam acriter feruescebant, quam velle concutere rem, concorditer ab ipsis stabilitam in præsentis conuentu? Ne sineret Rex in splendorem gloriosissimi nominis sui hanc maculam illabi, quod ipse arrogare sibi voluisset potestatem in Synodis, & illius cursum retardare, quæ regij patrocinijs fiducia coaluerat. Religiosissimos maiores

Historia
Concilij Tr
dent.
pars II.

1562
SIV
6

iores suos imitaretur, qui probè intellexerant, ipsorum partes esse obsequi ac patrocinari Conciliis, non ea regere, nec turbare. Principè verò proximum esse inuictissimi parentis exemplum, qui dum Tridenti Concilium habebatur, noluerat umquam manum illi admouere, nisi in ope ferenda quò feliciter procederet; & semel, cum ipse recto animo cuperet ut quædam stabilita Decreta retardarentur ad reducendos aberrantes, id per quamdam (quod ipsi laudi vertatur) reuerentiæ rationem effecerat. Eodem regnante Carolo positas fuisse in Decreto eas voces, *Proponentibus Legatis*, non prius vsitatas; & tamen eum non modò illis non obstiterit, sed fauissè, tametsi fremerent hæretici in Ecclesiam contumaciùs. Legatos itaque ab ipso par patrocinium petere, quod Aualus ipsius nomine sponderat Synodo, & cuius gratiâ liceret Regi diuinum sibi patrocinium sperare ad omnem sui diadematis prosperitatem.

10 Ad explendum historicæ veritatis officium, cuius est non solum nihil simulare, sed nihil dissimulare, sincerè animaduerrere oportet, quemadmodum allatarum responsionum medulla nihil discrepat à vero, ita postremis hisce exemplis modicum inesse robur. Etenim atate Pauli III. voces illæ, *Proponentibus Legatis*, propugnatae ac retenta fuerant à Ceruino, repertis illarum vestigiis non contemnendis in Synodis antea actis. Et cum Carolus aut diu instituit ut tardè procederet dogmatum decisio, aut minatus est cui-cumque translationem molienti, perquam molestè id ferebatur, & de ipso plurimæ audita sunt querimoniae. Sed hominum mos est, mortuos commendare, & de viuentibus conqueri; idque genus quoddam artis est, imitantis amabilem quamdam naturæ dotem, quæ ut nos efficiat bonos, maiores nostros expingit meliores.

g Vide lib. 6. cap. 12.

C A P V T VII.

Piscarius Tridentum reuersus. Eius postulata, præsertim de Continuatione declaranda. Ea Regi promissa à Legatis per litteras Aualo traditas. Mora à Cesareis petita, ut Casarem de re commonerent. Sessio tertia, seu decima nona, habita cum prorogatione Decretorum. Varia Suavis errata, & commenta.

1 **L**egatorum molestia ob Philippi Regis querelas, mitigata ex parte accessu Piscarij Mediolano redeuntis, qui quatruiduo ante Sessionem indictam peruenit, & sensa valdè moderata deprompsit. Quod primo loco postulauit, fuit ne mutaretur Index li-

æ Litteræ Borromæi ad Legatos, 11. Maij 1562.

1562.

brorum, ab Inquisitione Hispanica confectus, quod ad ea regna spectabat; neque concederetur veniendi securitas illius Inquisitionis reis. In utroque Legati significarunt, opus non esse nouo ipsius postulato, cum iam in Regis gratiam ipsi sanctionem anteruissent.

Aliunde iisdem compertum fuit, illum recusasse Hispanis Episcopis adherere in ipsorum postulatione tam feruida, quod mansionis obligatio declararetur; idque Legatis supra modum placuit. Etenim tametsi nondum exceperant litteras à Pontifice, traditas Pendasio, nihilominus ex aliis, quæ celerius Româ peruenerant, de mente Pontificis certi erant; quâ ipsis iniungebatur, ut quando Patres de illo articulo adeò dissidebant & contendebant, cumque in quibusdam conspicerentur indicia moliminum, quibus per eam declarationem deducerent consecutiones Apostolicæ Sedi perniciosas, daretur opera, quantum per modos mitiores, Synodique libertatem liceret, ut in aliud tempus illius tractatio reiiceretur, donec æmulatione restinctâ, tranquilliori ratione, animoque sinceriori res decerneretur. Quod arbitrabantur Legati se perfecturos, repositâ sanctione articuli, cum postea dogmatum examen habendum erat de Ordinis Sacramento, ad quod spectabat propria tractatio ordinis Episcoporum, & ligaminum, quæ cum eo copulantur: nec desperabant, eam se moram pacificè impetraturos, dummodo præpotentis auctoritatis valida calcaria, sibi latus urgentia, non haberent, cuiusmodi fuisset Catholici Regis per Oratorem auctoritas.

Nec prætermiserunt Hispanienses Episcopi toto persflare spiritu, ad Aualum suis ardoribus inflammandum. Sed is cum vel Mediolani insurratum sibi fuisset, hanc definitionem noxiam Regi futuram^b, cui multò minùs licuisset in posterum Episcopos è suis sedibus euocare, percontatus ea de re fuerat Martinum Aualam Episcopum Segouensem, qui aliàs interuenerat Synodo, Aciensis tunc Antistes, & doctum librum ediderat de Traditionibus. Hic liberè fassus illi fuerat, id verum esse; nihilominus eiusmodi se sententiæ fauisse, quoniam cum ab Hispania proficiscebatur, denuntiaret, nullam à se in Concilio rationem habitum iri regiæ utilitatis. Quare cum Orator Tridentum peruenisset hisce sentibus imbutus, faciliores præbuit aures admonitionibus, quibus conatus est Oratorem præoccupare Simonetta, Regis subditus, & Mediolani natus. Hic ob oculos illi posuit, per eam definitionem imminutum iri Sedis Apostolicæ potestatem, in quam hæretici vnicè collimabant;

† Ex epistola
Simonetta
ad Borromæum,
14. Maij
1562.

bant; imò potiùs non vnice, cùm in regiam æquè potestatem machinam molirentur, quemadmodum in Germania & Gallia cernebatur. Indignum planè videri, quod à duobus Hispanicis Episcopis Parisiensis in fœdus adductus fuerit ad hanc expeditionem, tametsi ex ipsis alij fuissent id detestati, cuiusmodi fuerat Salmanticensis.

3 His itaque persuasionibus quasi humescens Orator, ineptus euasit ad ignem concipiendum ex accensis cohortationibus complurium suæ nationis Episcoporum. Sed non modica supererat Legatis difficultas, ab eo iniecta de Continuatione declaranda: in id omnes ille neruos intenderat, cùm ipsam non solum vellet exercitam re, sed verbis expressam, quæ in præsentia operibus efficaciora censebat, & promissis nequaquam acquiescebat, quin Tridentum venerat pollicitationum antecedentium, quæ iam maturauerant, solutionem accepturus. Et quò res esset firmior, postulabat, vt leges quoque de disciplina, latæ in Pauli ac Iulij Synodo, per captam postea opportunitatem in præsentia disertè confirmarentur. Huic postremo postulato, quippe longinquiori, facile consenserunt Legati: sed simul Oratori ostenderunt, par non esse, vt Continuatio declararetur in ea Sessione, quæ re ipsa non nisi prorogatio ad alium diem futura erat. Petiit tunc Orator, quòd & concessum est, vt saltem reponerentur in Decreto voces, quas Cæsarianis postulantis abrasas esse iam diximus; & onus suscepit illos sedandi: sed frustra suscepit, cùm illi constanter repugnarent cuius dicendi formulæ Continuationem indicanti.

4 Denique in eo conuenere Legati, vt in Sessione omitteretur memorata particula: sed ex altera parte (quemadmodum efflagitabat Aualus) Legati suam fidem obstringerent in litteris, quas ipsi ad Regem scriberent, & Oratori traderent, ad eam declarationem in Sessione, quæ subsequeretur, habendam. Quod à Legatis negari non poterat, posito iam superiori promisso, tum ipsorum, tum Pontificis, & tam diuturno tempore, quo ipsa rei executio incassum dilata fuerat in gratiam Cæsaris, ad hæreticos Germaniæ præstolandos. Huiusce nouæ promissionis voluerunt Præsides vt Cæsariani quoque fierent conscij, patefactâ ipsis necessitate rationum, quò Philippo Regi satisfaceret. Hi verò in his angustiis eam certè dilationem petiere, quâ possent rem enatam per cursorem significare Ferdinando, eiusque responsum accipere. Quapropter constitutum est, vt futura Sessio non celebraretur 21. Maij, sicuti designatum fuerat, sed quarto Junij: & pro Sessione indicta 14. Maij

1562. 14. Maij conflatum est à Paleotto Decretum profus ieiunium, quo dicebatur, Patres honestis de causis statuisse ad quartum diem Iunij Sessionem differre, in qua decretae sanctiones promulgarentur: interim verò Deum precari, vt ipsorum animos aurâ sui Spiritus sic afflaret, vt quod in ipsius gloriam eederet, perficeretur.

Habita igitur est 14. Maij Sessio tertia, seu decima nona. Sacrificium ad aras obtulit Truigianus Venerus Patriarcha; è suggestu latinè dixit Beroaldus Episcopus S. Agathæ. Excepta sunt mandata Oratoris Hispanici ac Florentini, & Episcopi Canadiensis & Titiniensis, Pannonici Cleri nomine, seruato aduentus, non dignitatis ordine.

Hic recensenda congesti iuncta simul breuitatis gratiâ errata 6 Suavis, & calumnias de rebus hac tempestate gestis; his tamen prætermillis, quæ ille comminiscitur, ac disputat de iam memoratis emendationis articulis, per eos cætus expensis: siquidem de hoc argumento in animo mihi est differere, cum promulgationem referam postea habitam earum legum, quæ tunc designabantur.

Oratione itaque ad reliquos illius errores relictâ, initium ducam non ab eo qui grauissimus est ex argumento, sed qui patet facit hominem imperitissimum eorum, quæ publicè contigerunt: cum exceptio nulla sit, quæ validius testem labefactet, quam quæ rerum, quas ille testatur, ipsum nescium demonstrat. Dicit, in ea Sessione Oratores Heluetiorum exceptos fuisse: ac oppositum non modò certum, sed notorium fit ab actis, à litteris Oratoris Florentini ad Cosmum, eodem die conscriptis, à Diario, & à monumentis quotquot supersunt aut illius solemnem actionis, aut etiam Sessionis, quarto die Iunij subsecutæ, in qua re ipsa Heluetij excepti sunt.

Affirmat, publicum Bauarici accessum protractum fuisse, quoniam à Legatis spatium captum est, quo moneretur Pontifex de orta inter ipsum & Venetum æmulatione: & tamen nihil studiosius Legati semper cauerunt, quod in ipsis fuit, quàm ne Pontificium nomen hisce nexibus implicarent; quorum solutio poterat interdum dissidij necessitatem afferre. Vera igitur cunctationis causa fuit ea quam memorauimus; ac postea cum Ducis responsio Legatos adigit vt confugerent ad Pontificem, ipsius auctoritatem adhibuerunt non tamquam decidentis; sed tamquam impetrantis apud Cæsarem, tum apud Bauariæ Ducem, quod suo tempore narrabimus.

Refert, Patres obstrepuisse in conuentu, quòd in ea Sessione man-

8
sionis

tionis negotium non declararetur. Id minimè verum fuit, quin 1562.
 minimè fieri potuit, quandoquidem ex mandato conuentus fue-
 rat rogatus Pontifex sententiam suam, nec redditum ab eò respon-
 sum audiebatur.

9 Scribit, Oratores Cæsareos denuntiasse, se confestim discessu-
 ros, si Concilium declararetur Continuatio; & Cæsarem in Germa-
 nia fuisse pollicitum, nequaquam illud eiusmodi fore, sed nouam
 celebrationem. Vtrumque falsum: etenim ne vestigium quidem
 huiusce denuntiationis eo tempore reperitur siue in litteris Legato-
 rum ad Borromæum, siue in iis quas Orator Florentinus ad Du-
 cem scripsit, siue in aliis legitimis monumentis; nec mandata Cæ-
 sari ea de re prius peruenere, quàm 26. die Maij, per litteras signa-
 tas die 22.º neque per ea mandata iubebantur Oratores Tridento
 discedere, sed à functionibus abesse. Nec denique poterat Cæsar
 spondisse id quod pernoscebat à se præstari non posse, & aduer-
 sum quàm Pontifex toties ipsi per suos Nuntios libellosque declara-
 uerat, quemadmodum in hoc volumine perspicuum est.

Constat ex
 litterarum
 volumine,
 quod alio
 loco citabi-
 tur.

10 Narrat, Aualum, commotum profectioe, quam Cæsariani mi-
 nabantur vbi Continuatio declararetur, & cohortationibus Man-
 tuani, frigidius se gessisse in ea declaratione postulanda: at omnino
 contrarie se res habuit. Aualus siquidem à Legatis promissum postu-
 lauit, ab ipsis ad Regem scriptum, sibi traditum, & Cæsarianis
 ostensum, quo sponderetur Continuationem in propinqua Sessione
 declaratum iri.

11 Ait, opportunè Lansaci litteras aduenisse, postulantes Sessionis
 prorogationem, quò Mantuanus, cupidus gratificandi Cæsaria-
 nis, illis vreretur ad eam prorogationem proponendam. Anacro-
 nismi plusquam poëtici, cum Poëtis permittantur in rebus vetustis;
 sed Suauis in recentibus illos fidenter vsurpat. Lansaci litteræ pe-
 uenerant, & idcirco decreta fuerat prorogatio postremo die Apri-
 lis; adeoque decem diebus antequam rediret Aualus, promeretque
 postulata Cæsarianis molesta, cum ille nonnisi die decimo Maij
 Tridentum peruenerit^d.

d Ex litteris
 Legatorum,
 & Oratoris
 Florentini, &
 ex Diatio.

12 Hi omnes non malignitatis sed temeritatis sunt lapsus, vt qui
 nihil causæ per se intererent: sed existimauit Suauis interesse causæ,
 quòd ipse rerum gestarum peritissimus crederetur; suisque conie-
 cturis ausus est ea supplere, in quibus aliorum monumenta sibi de-
 erant, qui mos in ipsius opere perpetuus fuit. Et hîc mihi libet ali-
 qua eiusmodi delibanda lectori promere, quæ narrata prius argu-
 menta suppeditant.

1562.

Comperit ille, Oratores Heluetios ante Sessionem narratam ad-
uenisse; & hinc non tamquam verisimile, sed tamquam à se com-
pertum affirmavit, in ea fuisse illos exceptos. Quod non euenit,
dato ab ipsis, in gratiam Legatorum*, loco solemniter accessui Flo-
rentini, cuius procuratoris litteræ ante litteras Heluetiorum reci-
tandæ erant propter antecedentem illius aduentum, quique eam
urbanitatem ab Heluetiis merebatur, ne loci æmulationem eo die
secum inirent, quando eius Princeps indulserat, ut ipse in reliquis
functionibus & præteritis & futuris liberum illis campum con-
cederet.

* Litteræ
Mutinensis
Episcopi ad
Moronum,
& Iadrensis
Archiepisco-
pi ad Cor-
nelium Car-
din. scriptæ;
14. Maij
1562.

Compertum Suavi fuerat, homines à Duce Bauariæ delegatos¹⁴
superfedis ingressu ante Patrum conspectum, ob controuersiam
cum Venetis; & ratus est cunctationem accidisse, quod Legati
mandata Pontificis opperirentur, & audacter scribere non est ve-
ritus tamquam indubitatum id quod falsum erat.

Legit, Episcopos restitisse dilationi capitis de mansione; & hinc¹⁵
non modò concepit animo, sed ausus est affirmare, huiusmodi re-
pugnantiam in eo sitam fuisse, quòd ipsi vellent eius Decretum in
prima Sessione; cum reuerà per eam Episcopi aduersati fuerint con-
silio Præsidentum, de quo diximus, studentium illud argumentum
transferre ad Sacramentum Ordinis: vnde qui declarationem ar-
ticuli cupiebant, in animum induxerant, eos velle potius sepelire
negotium quàm transferre.

f Responsum
Legatorum
ad Borro-
mæum,
11. Maij
1562.

Resciuit, Cæsarem, eiusque Oratores obstinisse declarationi con-¹⁶
tinuandæ Synodi, comperitque in aliquo præterea loco, semel id-
circo minitatos illos fuisse se secessuros, quod mox narrabimus;
& hinc animosius pronuntiauit, & Ferdinandum opposita polli-
citur in Germania, & Oratores ea de causa discessum Tridento
minitatos.

Animaduertit, tunc omiffam declarationem; & per audaciam,¹⁷
sed etiam per errorem inde deduxit, Aualum remissius se gessisse.

Innotuit ipsi Lansaci postulatio de prorogatione; & hinc pro-¹⁸
gressus idem est, non ad credendum modò, sed ad scribendum, à
Mantuano, post petitionem Oratoris Hispanici, captam inde op-
portunitatem ad declarationem retardandam: & ignorauit, Lan-
saci litteras fuisse prius acceptas & exauditas, quàm Auali petitiones
prolatas & auditas.

Parem confidentiam animosè Suavis exercuit in depingendis¹⁹
sensibus dictisque Pontificis; sed per eam semper speciem, quæ ille
deformior appareret, seu rationis defectu, seu intentionis vitio,
seu,

Historia
Concilij Tri-
dentini
Pars II.
S. IV
6

seu, cum amplius non potuit, agendi modo: quo felle quicumque oculus non luscus Suauianum atramentum ubique virere comperiet. At è contrario narrare oblitus est id quod typis editum habetur in Oratoris Gallici litteris, nimirum, Pontificem vnà cum Purpuratorum Senatu decreuisse, vt in articulo mansionis suam exerceat libertatem Synodus, admonitis solùm Patribus de ratione Sedis Apostolicæ, prout par erat, habenda. Nequit tamen dissimulare Suauis duo præualida tela, quibus Pius vti solebat apud Principum ministros, ad reuendendas insimulationes subtractæ Concilio libertatis; quamquam studeat ea rubiginosa & hebetata, quantum in ipso est, per suam narrationem proferre. Alterum erat, à quouis Principe laico, & cuiusuis in Synodo iurisdictionis experte, mandata tradi & suis Oratoribus illic degentibus, & suæ ditionis Episcopis, arctiora quàm quæ Pontifex, legitimus Concilij Princeps, mittebat ad Legatos suos, & ipsos Ecclesiasticæ ditionis Episcopos. Alterum, multò liberiores & à Pio & à suis decessoribus manus Concilio fuisse relictas ad reformanda Tribunalia Pontificia, quàm à Principibus non Ecclesiasticis ad reformanda ipsorum tribunalia in abusibus Ecclesiasticæ potestati repugnantibus. Hinc argueret vnusquisque, quis Concilio seruaret, quis adimeret libertatem.

- 20 Narrare pergit, suppeditatum fuisse subsidium à Pontifice Gallix Regi in hugonottos tumultuantes, idque ab eo effectum, quò Regem Synodo propitium redderet. Id si Pontifex intendisset, pietati profectò & laudi vertendum illi esset: sed Romani Pontifices per tot occasiones Regibus Gallix, aliisque Catholicis Principibus opitulati sunt aduersus nostræ Fidei hostes, dum nulla extaret Synodus, vt opus non fuerit Concilio tribui eam suppetiarum causam.
- 21 Sed intolerabiles præ ceteris calumniæ sunt, quas ille congerit de morum emendatione. Dicit, Pontificem obstrictum se censuisse ad aliquod illius specimen exhibendum, pro eo ac sponderat; idque ab eo confectum in Tribunali *Pœnitentiariæ*, vt vocant, *sparso rumore*, *breui quoque Cancellariam & Cameram reformandas*. Antequam progrediamur, in his postremò dictis sistamus, ex quibus persuadere sibi quispiam posset, *sparsum huiusmodi rumorem*, fuisse quamdam veluti cantilenam ad conciliandum soporem. Diuturnæ comitatis impensâ opus non fuit, vt verbis Pontificis fides haberetur. Mense nondum elapso prodire sanctiones, quibus & Cancellaria, & Apostolicæ Cameræ Tribunal reformabantur, itidem ac antea prodierat Romanæ Rotæ correctio: Pontificiorum di-

1562.

plomatum codex, ad breuem sed certam rei probationem legatur. Subiicit, *In emendatione Pœnitentiariæ, à cunctis expectari resse* 22 *composita ea quæ spectabant ad animarum salutem, ex quibus plurima ibi tractantur; verum de pœnitentiis, de conscientiis, ac de reliqua spiritus cultura, ne minima quidem mentio in eo diplomate facta est. Quidnam Suavis intelligebat nomine spiritus culture, reig, ad animarum salutem spectantis? Num fortè id quod in genere pertinet ad Sacramentum Pœnitentiæ? Nemo profectò eam præstolabatur emendationem in munere Pœnitentiariæ, per quam emendationem Pontifex vellet admouere manum iis quæ communia sunt cunctis in Orbe terrarum Confessariis, & quorum trutina & curatio spectabat ad Synodum, quæ super his multa conderat Decreta in Sessione decima-quarta, ac postea multa quoque fanciuit in Synodi processu, de quibus infra. Sed huc reuera non spectat sententia verborum Suavis, cum hæc ille subdat: *Sed solum Pœnitentiariæ sustulit facultates, quas illa exercebat in variis causis Sacerdotiorum, & in causis spectantibus ad externam Regularium disciplinam.* Videamus, an hic scriptor is sit, quem pudeat mentiri, saltem in rebus patentibus cuiusque oculos in fronte gerenti. Spectatne *ad conscientiam, & ad culturam spiritus*, quòd Simoniaci, quamuis occulti, ita non possint absolui, vt apud se retineant aut Sacerdotium, aut collectos ex eo prouentus, aut quidquam aliud è sacrilega conuentione decerptum, quin ita etiam, vt perpetuò sint inhabiles ad huiusmodi Sacerdotium? Quòd voluntarius interfector nequeat absolutionem consequi, nisi cum ineptitudine perpetua tum ad superiorem Ordinem obtinendum, tum ad quodlibet altaris ministerium exercendum? Quòd ne in interiori quidem foro cuius fas sit retinere fructus immeritò perceptos, eò quòd ipse in Sacerdotium sese intruserit, siue quòd statuto tempore Ordines non susceperit, siue ex quocumque alio tituli defectu?*

Ad enormissimam calumniam progrediamur. Scribit, à Pontifice 23 *sublatas fuisse Pœnitentiariæ huiusmodi facultates, nihil pronuntiante, an id effectum esset, vt eas facultates, quæ Pœnitentiariæ auferebantur, aliis magistratibus impertiretur; an quòd ipse abusus minimè decentes, adeoq, exterminandos Româ putasset. Sed euentus ambiguitatem exemplo sustulit: eadem enim à Dataria concedebantur, ac per alias vias, maiori dumtaxat sumptu; atque hic ex emendatione fructus extitit. Auctor hic ex eo confidentiam hausit, quòd sciret, à plerisque non legi diplomata, nec tribunalium vsus cognosci; promptamque fidem porrigi rebus, quæ fidenter narrantur, præsertim in eorum dedecus,*

decus, quibus dignitas ac potentia inuidiam pariunt. Hic vnum à lectoribus postulo, vt octauam horæ partem infumant in ea Constitutione lustranda, tum de subsequuta consuetudine percontentur quemcumque hominum, mediocriter Dataria vsus expertum. Auferuntur per hoc Pontificis diploma summi Pœnitentiarj potestati, commutatio ac derogatio postremarum voluntatum; coniunctio, suppressio ac translatio Sacerdotiorum; concessio Sacerdotiorum, quæ sunt addicta familiis, & vulgo Iuspatronata vocantur, ex aliis titulis, quàm foundationis dotisque attributæ; facultas Sanctimonialibus extra Cœnobium degendi, & eadem facultas Regularibus, nisi adsit Moderatorum consensus; declaratio irritæ professionis in quibusdam peculiaribus casibus, & absque quibusdam certis probationibus ibi quæsitis; apostatarum absolutio absque iniuncta obligatione redeundi aut ad proprium ipsorum Ordinem, aut ad alium, haud minùs arctum, sublatâ eisdem ad obtinenda Sacerdotia facultate, aut ad vitam extra septa Cœnobij agendam, etiam per Moderatorum consensum; facultas suscipiendi Ordines à quouis Episcopo, sine veris ac iustis causis, ob quas illi suscipi non possint à proprio Præsule; absolutio à violata libertate, aut ab iniuste arrepta iurisdictione Ecclesiastica, absque iniuncta obligatione satisfaciendi læso. Num fortè huiusmodi concessiones facillè impetrabiles per Datariam aut per aliam viam superfuerunt, adeò vt solus emendationis fructus extiterit, quòd maiori dispendio illæ obtinerentur, quemadmodum audet affirmare Suauis? Num per hæc leuiter Ecclesiasticæ disciplinæ consultum?

24 Alia sunt in eodem diplomate, & pauciora numero & pondere leuiora, quæ nec ea sunt vt fieri non possint, nec eorum aliqua, maximè ardua vt per Datariam impetrentur; qualis est facultas suscipiendi Ordines ante præscriptam à Iure Pontificio ætatem; & dilatio siue vt quis consecratur, siue vt sacros Ordines accipiat ultra spatium præscriptum Episcopis, Ecclesiarum rectoribus, & aliis prouentu Ecclesiastico dotatis; & facultas testandi alicui Religioso: sed etiam de his vnusquisque vir cordatus intelligit, quantò firmitus persistat integra disciplina, si qua lex solùm rarò ac difficulter relaxetur, & proprio ipsius Principis beneficio, qui ex potentia intrepidus, ad repullas non difficilis est, adeoque ad relaxandam legem exigit longè grauiores causas peculiaris conuenientiæ, quàm si huius ararij clauis esset penes inferiores administratos. Hi namque sapius, cum est in ipsorum manu, facillè cuilibet illud aperiant, quòd beneuolos sibi comparent; adeoque efficiunt, vt lex amplius non

1562, sit lex, cuius est vt sit norma; norma siquidem ea non est; quæ plerumque locum non habet. Exempli causâ: vnusquisque sanæ mentis perpendat; quò deueniret Ecclesiastica disciplina, si quod interdum impetratur à Pontifice, per *Datariam* liceret Confessariis in conscientia foro cōcedere: quin sanè ea pecuniæ solutio, quæ ad alicuius legis laxamentum habenda est, aut in Pontificis, aut in aliorum Principum Curia; quamuis obnoxia tot querimoniis vulgi, qui non animaduertit (cū in omni principatu necesse sit collationes imponi) nec æquiozem, nec suauiozem vllam esse, quàm quæ ipsis Principum beneficiis obtinendis imponitur: ea inquam pecuniæ solutio hac etiam de causa peculiare quoddam emolumentum confert. Etenim ipsa notabilis pecuniæ priuatio, post reliquas deuoratas difficultates, ad obtinendum diploma toleranda, legis ac disciplina valida quædam sepes est, quæ multos arcet à relaxatione quærenda. Sed hac de re penitiùs, cū de coniugiorum laxamentis agemus. Enimuerò non eiusmodi fuere prudentium virorum sensus de illa Constitutione, cuiusmodi Suauis depingit: imò Gallicus Romæ Orator, cū ad Lansacum à Tridento destinatum scriberet, eam & à singulari religionis studio profectam, & ad reformatam disciplinam admodum efficacem affirmauit; aliaque consimiles id temporis editas à Pontifice connumerauit, quibus abolitum est munus Quæstorum^b ad S. Petri Basilicam construendam, aliaque pia opera (de quo pariter ad Legatos scripsit, idque postea Concilij Decreto perfectum est, vt constabit) aded vt in posterum omnes Indulgentiæ gratis impertirentur. Similiter sublatis sunt Cardinalium regressus in renuntiationibus Infularum; idcirco ea reiecta, quæ proposita fuerat in Senatu, Farnesij Cardinalis nomine, de Spoletina Ecclesia Fuluio Ursino concedenda. Sed mirum non est, si quæuis egregia disciplina reparatio nihili habeatur ab eo qui destructionem vellet: quæuis enim distantia vnus status ab altero, quippe finita, speciem nihili præfert, collata cum distantia inter esse & non esse, quippe infinita.

g 9. Maij
1562.

^b Ex memoratis litteris Legatorum ad Borromæum, 17. Maij 1562.

Mandata Legatis tradita per Pendasium à Pontifice; eorumque responsa. Senſa Pontificis, & Aulæ Romanæ.

Quinam reuera Pontificis eſſet animus in reſtituenda diſci-
plina, liquet, ſi non aliunde, ex reſponſis Pendaſio traditis.
Rediit tandem qui miſſus à Legatis fuerat, & ab illo agro-
tante litteras acceperat, ac mandata per vocem habita; & erant hu-
iuſmodi ^a: Quasdam adnotationes ad nonaginta quinque capita
propoſita is afferbat, à Pontifice conſectas, qui prioribus octogin-
ta quatuor in Concilio ferè omnino reſiſtis, vndecim poſtrema,
ad ſua Tribunalia pertinentia, legibus quas ipſe ſanciret reforman-
da ſeruabat. Hoc poſito, ipſos in primis monebat ^b, vt morum emen-
datio moderatè ſe haberet, ne aut in perturbationem potiùs Chri-
ſtianæ Reipublicæ, quàm in remedium abiret, aut in abiectiõnem
potiùs quàm in reſtitutionem Aulæ Romanæ, quæ Caput eſt, nec
ſolùm leges dat reliquo corpori, ſed ipſum planè conſtituit. Quare
ne facile commouerentur ab iis quæ proponerentur à quocumque
ac peterentur, cùm in humano genere nulla ſit maior copia, quàm
eorum qui vellent humani generis eſſe reformatores.

^a Extat in
ſcripturis Se-
ripandi, vt
ſuprà.

^b Cuncta ex
litteris Lega-
torum ad
Borromæum,
7. Maij
1562.

2 Ad id reſcribere Legati: Quemadmodum optimum erat quod
monebatur, ita ſe illius minimè indigere, cùm vnusquisque ipſo-
rum per ſe cognoſceret, quàm id verè diceretur, adeoque paratus
eſſet ad omnem curam, omnemque ſpiritum impendendum, quò
Aulæ Romanæ ſplendor illæſus perſiſteret, nec arbitrari, ſe ma-
gnum in eo certamen offenſuros. Etenim quædam Romæ propoſi-
ta, & quaſi deſtinata ab Hiſpanis, vt in Concilium referrentur, ab
ipſis etiam Hiſpanis tamquam falſa & commentitia reiici; & inſu-
per ab iisdem pronuntiarì, ſi quæ ſanctiões ſibi neceſſariæ vide-
rentur Eccleſiis illius regni, nullum ipſos ſermonem de iis habitu-
ros, antequam cunctis Eccleſiis vniuerſè conſultum foret.

3 Secundo loco monebat eos Pontifex, vt cùm aliquod, quod ad
ipſos Romanos Pontifices attineret, ſanciendum eſſet Decretum,
ipſius nomine fieret cùm hac inſcriptione, in multis Synodis vſur-
pata: *Pius Papa IV. approbante ſacroſanctà Synodo.*

4 Ad ea Legati: Eam inſcriptionem nonniſi cùm ipſi Pontifices
adeſſent Conciliis, vſurpatam fuiſſe, ac proinde cùm deliberaretur
de illius vſu Pauli III. tempore, poſt matura conſilia tum à Pon-
tifice tum à Legatis prætermiſſam; quippe & euentum difficilem,
&

1562. & magnum strepitum habituram; sed à se censei, opus non esse ut huic negotio consuleretur, cum ipsi tunc paratos ad id animos minimè cernerent, paratique iidem essent ad obsistendum; propterea quòd par non erat, ut Synodus, quippe quæ inferior, manum extenderet supra sui Capitis auctoritatem. In quo patet, quantum libertatis Synodo ab eo usque tempore à Pontifice concessum sit, cum ab ea quasi leges accipere non grauairetur, dummodò, ut suam prerogatiuam illatam præstaret, ipse legislator appareret.

Idem præterea ostendebat Legatis animi propensionem ad Hispanicam Cruciatam auferendam: sed optabat prudentem illorum operam, per quam ab aliquibus illius nationis Episcopis id Concilio proponeretur.

In hoc: Sibi quidem probari consilium, modò res perfici posset 6 citra Hispani Regis indignationem; sed simul videri sibi, fieri non posse, ut ad hoc postulandum Hispanienses Antistites adducerentur: quamuis enim illi desiderio in id ferrentur, & in priuatis colloquiis rem probarent, neminem tamen ausurum fuisse id petitione publicà profiteri, & ad expeditionem classicum canere.

Tum illos hortabatur Pontifex, ut alacri essent animo, nec sine 7 rent vinci se magnanimitatis laude à Legatis, qui Synodo interfuerant ætate Caroli V. per ea tempora armis præualidi; simul etiam omnem suam operam illis exhibebat apud Principes ad quietem tranquillitatemque Concilij. Ea cohortatio Legatos acriter pupugit, quasi timiditatis exprobratio: quocirca responderunt, Osculari se quidem sanctissimi Patris pedes ob huiusmodi hortamenta, sed eo sedente numquam se timoris causam offensuros, ostensurosque per quascumque rerum conditiones, quantam in ipsorum animis vim haberent studium Pontificiæ auctoritatis, & emolumentum Ecclesiæ, ad quoduis humanum discrimen subeundum, longeque superandos animi magnitudine Pauli III. Legatos, indicantes trepidum animum, quem illi præ se tulerant de statione Tridentina: eà siquidem trepidatione permoti videbantur, ad opportunitatem discessus audacter amplectendam, atque ad peruicaciter repugnandum propositæ sapius remigrationi. In quo sanè arbitror, idque suo loco non dissimulaui, illos si non formidine, suspicione saltem modum prætergressos. Pergebant Legati sensum punitionis patefacere, quem ciet in generosis animis fœcordiæ infimulatio; Ignorare se, verène id significaret Pontifex, an ex notitia non vera; grates tamen à se illi persolui ob præstitam ad promouendum Concilium opem.

8 De mansionis articulo significabat Pontifex, quando tanta erat dissentio & æmulatio, aliæque accedebant rationes, à se alterutrum optari; Vel vt disputatio sopiretur omnino, vel vt tantisper protraheretur, dum æstu defervescente, de re tamquam in Senatu, non tamquam in prælio deliberari posset: eaque proinde ratione, quæ nec alteris animi elationem afferret quasi triumphus, nec alteris abiectionem quasi clades.

9 Responsum est, Primum ex propositis consiliis perdifficile sibi videri; sed alterum desperandum non esse, dilatâ illius argumenti tractatione siue ad tempus incertum, siue ad Ordinis Sacramentum.

10 Adhortationem addebat ad animos inter se coniungendos, sed adeò inflammata, vt speciem obiurgationis de opposito vitio præ se ferret.

11 Sed Legati: Videri sibi, fieri non posse, vt vbi diuersi sunt homines, diuersa interdum opinamenta non sint; quod ipsis quandoque contigerat; sed ne scintillula quidem aduersæ voluntatis vniquam excitata, cum omnes ad eandem metam concordēs tenderent, hoc est, ad Pontificis emolumentum, ad quod aliam alius viam aptius ducere existimabat. Nullam inde molestiam Pontifici capiendam: à se tamen grauissimam capi, quod esset in Concilio qui eiusmodi sententiarum varietatem interpretabatur tamquam dissidia, seditiones, & Pontificis detrimenta, sparso rumore & illic & Romæ, vnde litteræ plurimæ offensionis aduenerant, adeoque plurimæ molestiæ, iis qui ex animo Pontifici deseruiebant.

12 Sed in eo res aliter se habebat ac plerique Legatorum sibi persuaserant. Acciderat quidem, vt aliqui ex Patribus, definitioni de mansione refragantibus, Romam scripserint, ad amicum alius, alius ad cognatum, ad herum nonnemo, tam funestas tragedias excitantes de malis quæ illic imminerent, & quæ in Pontificem struerentur, ac de Præsidum dissensione, perinde ac si quilibet Legatorum aut Patrum in eam declarationem propendens, eum vellet e Solio deturbare, & quasi Vaticano proxima clades immineret. Hi nuntij adeò multiplicati, & in tantæ suspicionis negotio, non modò turbam Aulicorum grauiter perturbarunt; sed inter eam caliginem, quâ res longinquæ semper obuoluuntur, Cardinalibus etiam ac Pontifici umbras offuderunt; docente prudentiâ, vbi res gesta est incerta, & negotium summum, minùs esse vitandam vehementem suspensionem, quæ nos ad superuacaneam quandam cautionem expellat, quàm ingentem fiduciam, quæ nos sopiat in quadam periculosa negligentia. Sed causa potissima, quæ Pio suspensionem

e Acta Pat-
leoni, & nar-
ratio Mu-
fotti.

1562. iniecit, fuerunt arcana monita aut ad ipsum per scripta, aut ad Borromæum, non solum à compluribus Episcopis, qui se studiosissimos Apostolicæ Sedis profitebantur, sed à Simonetta, pro eo ac infra patefiet; utpote ab homine, quem agnoscebat à Pontifex magnâ fide, magnâ pietate, magnoque candore præditum, & adeo in legum scientia præclarum, ut quando is ita censeret, tamquam vera & non commentitia habenda essent ea pericula, quæ collegarum aciem laterent.

Quare Pontifex ad eam rem certum quemdam cœtum constituerat, sex Cardinalibus constat, qui summâ rerum experientiâ pollebant. Ex huius cœtus sententia, post maturam deliberationem, statuerat apud se Pontifex novos Legatos addere, quibus & maiorem in concordiam veteres reuocarentur, & ipse certior esset, illic ad futuros sibi ministros iis affectionibus liberos, quarum vi trahimur ad suadendum nobis, amandumque tamquam verum id quod antea pro vero habuimus ac sustinimus; eosdemque solum intentos ad Sedis Apostolicæ commoda. Ad quod etiam illum impulerat Simonetta. Huic proinde per Borromæum significauit Pontifex^d, se ad id moueri præcipue ipsius consilio; eumque cohortatus est ad oppugnandum ore impauido quemcumque collegarum, qui Sedis Apostolicæ detrimenta tentaret. Ad tres huic legationi destinandos animum conuertit, ad Cicalam Cardinalem, à titulo S. Clementis appellatum, ad Burdegalensem (tamen non compario de illo sub initium fuisse cogitatum) & ad Nauagerum. Ex his prior, studio religionis animique præsentia conflagrabat; adeo ut^e Julius III. cum inito fœdere cum Carolo, syllabum ad eum misit eorum Præfulum, qui in Collegium cooptati, potuissent in quouis euentu obsistere potentia, quam obtinebat ex numero Gallica factio, scripserit eâ quâ solebat verborum efficaciam, pectus à Cicala geri, quo in armatam aciem impetum faceret: & præterea Iuris peritus eximius, & in Romanis Tribunalibus expertus inter primos habebatur, in quibus munus præcipuum administrat Apostolicæ Cameræ Auditor; nec minori potiebatur Concilij peritia, cui Paulo Pontifice cum auctoritate ac laude plurima interuenerat; & in eo patria quoque placebat, cum Ligurum natio propenso in Sedem Apostolicam animo esset: in eo proinde ac in Simonetta, suam fiduciam singulariter se collocaturum Pontifex scripserat. Burdegalensis ortus in Gallia, ab Æmilia originem trahens, cum esset Angulosmensis Episcopus, non modò piam, sed etiam constantem animi religionem præ se tulerat, cui postea regium apud Pontificem Orato-

d 11 Maij
1562.

^e In notatione tradita Petro Camasiano, 10. Octobris 1551. inter Burghesiorum scripturas,

Oratorem agenti, vtriusque gratiâ sibi plenè comparatâ, ab altero. 1562.
 quæsitâ purpura, ab altero collata fuerat, cum eius operâ Concilij
 negotium inter eos tunc facilius transactum fuisset. Unde spes erat,
 ibi quoque difficultates, quæ inter duos Principes de Continuatio-
 ne suborirentur, ab ipso pari studio ac fiduciâ complanatum iri: &
 insuper, ob variam eruditionem, videbatur ab eo posse res dirigi non
 minus litterariis artibus, quàm ciuilibus. Nauagerus, sublimis Rei-
 publicæ Senator egregius, multis apud Reges legationibus excultus,
 ac Romanâ potissimum, quâ peritissimus illius Aulæ, simulque ani-
 mo nauiter Ecclesiasticus euaserat, omnino idoneus habebatur ad
 ea tam procellosa dissidia ad concordiam reuocanda; sed idoneus
 potissimum ad benè inter se animatos coniunctosque retinendos
 Venetæ ditionis Antistites, & numero non paucos, & æstimatione
 conspicuos. Pontifex itaque hoc consilium firmiter suscepit; tametsi
 molestiam præuideret ferè omnium veterum Legatorum, & præci-
 puè Mantuani, cui aduentu Cicalæ, Principis inter eos, prærogati-
 ua erat amittenda.

14 Nec se cohibuit Pontifex, quin austerè Legatos commoneret,
 variis litteris eodem die ^f super ea re conscriptis tum à se, tum à Bor-
 romæo iussu suo, illos offensionis magnoque detrimento fuisse ob
 discordias inter se: & ob illius negotij tractationem suo ipsos mu-
 neri defuisse, dum permiserunt importunam quæstionem illam sus-
 citari, quæ vsque ab ætate Pauli III. euitata fuerat ac prætermissa;
 idque præsertim, cum prius nec inter se neque cum reliquis con-
 cordarent: licuisse ipsis in eo negotio voces extinguere in ore Cæ-
 sarianorum, postulatis ad eam vsque horam iteratis à Cæsare, vt
 dogmatum definitio retardaretur, cum id dogmatis planè definitio
 esset: nouâ dein culpâ non vacasse, quòd cum maior sententiarum
 numerus huiusmodi definitioni repugnabat, omiserant Decretum
 conficere, tricus in Pontificem non reiectis. Adiecit Borromæus in
 litteris ad Mantuanum, Adigi se ab ingenti obseruantia ac beneuo-
 lentia erga ipsum ad eum monendum: impulsus forsitan ipsum
 fuisse obtentu specioso conscientiæ ac religionis à quibusdam, qui
 illius amplitudini gloriæque inuidebant, qui que si gradum ipsius
 obtinuissent, eiusdem in agendo rationem haud imitati fuissent.

f Extat in
 litteris Bor-
 romæi ad
 Legatos si-
 mul, & ad
 Mantuanum
 peculiariter,
 & in epistola
 Pontificis ad
 Legatos si-
 mul, 11. Maij
 1562.

15 Huiusmodi obiurgationes, quæ ex ea parte in commune conscri-
 ptæ satis videbantur vnicè Mantuanum ac Seripandum petere, ali-
 quo pacto leniebantur, ac tolerabiles fiebant à Pontifice, quippe
 qui subiecerat; Quemadmodum ipse libenter excipiebat quæ illi
 suggesserant, paratamque gerebant dexteram ad ea perficienda; ita

G g g g g 2 se

1562.

se confidere, ab ipsis æquo animo sua paterna monita acceptum iri. Sed recentium Legatorum electio idius quidam erat, quo Borromæus existimauit Mantuani patientiam victum iri. Quare in literis ad eum seorsim scriptis incredibilem ea de causa ægrimoniam præ se tulit: Se, & Gonzagam Cardinalem, extrema quæque conatos, vt ab illo consilio Pontificem dimouerent; sed incautum. Quamquam enim Pius singulari Mantuanum beneuolentiâ prosequeretur, ad quam in summis rebus exercendam per alias opportunitates præstò erat, eo tamen inflammabatur Sedis Apostolicæ studio, ac tam firmiter sibi persuaferat, illius indemnitati opus tunc esse huiusmodi consilium suscipi, vt ea ratio quamcumque aliam in eius animo peruicerit. Quidquid conari potuerat Borromæus ad tuendam Mantuani dignitatem, fuisse, vt Pontifex se ad id permotum illius petitionibus ostenderet; atque hoc ipsum à Pio fuisse pro certo positum in delectorum Cardinalium cœtu, & in epistola, quam ea de re ad Legatos communem scribebat. Alteram præterea Borromæus suo nomine ad Mantuanum scripserat, perinde ac si per eam huiusmodi ipsius postulato responderetur, quam ille, si vellet, honoris sui gratiâ posset palàm proferre.

Pontifex igitur in epistola, quam diximus, ad Præsides scripta, 16 post narrata monita, & post alios stimulos ad celeritatem, quippe Ecclesiæ bono necessariam, addebat, Cognosci à se, opus esse Concilio eximii Pontificij Iuris Consultis, atque ab efficacioribus primi Legati postulatis, vrgentis vt illò Puteus Cardinalis mitteretur, pro eo ac prius destinatum fuerat, & in illius ægotantis loco Cicala Cardinalis, adductum se fuisse, vt illius præsentia, quæ Romæ non mediocris erat emolumenti, se priuaret: velle pariter huic addere collegam Burdegalensem, Iuris apprimè peritum, & Nauagerum, cuius in comperto erat præstantia, quò possent in officio continere omnis nationis Præsules, & ad alia commoda consequenda.

Ad has denuntiationes Legati communi nomine rescripserunt: 17 Suo Pontifex animo satisfaceret; vbi noui Legati accessissent, eos à se beneuolè & honorificè exceptum iri. At Mantuanus, in aliis quas suo chirographo exaratas mitteret, sua se aperturum in eo sensa significabat. Harum litterarum sententia mihi est incomperta; sed, quantum apparuit & narrabitur, verisimile est, peritam tunc ab illo veniam fuisse in eo casu abdicandi à se muneris, quod cum dignitate obire amplius sibi non licuisset; cum sibi loco cedere Cicalæ oporteret, qui se in ordine Purpuratorum antebat. Hæc autem præuisa profectio illius amplissimi Legati non modi-

g Acta Paleotti, & litteræ illius temporis Strozzi ad Colnum, & duc Archiep. Iadrensis, 18. & 21. Maij 1562.

modicam ægrimoniam iis inferebat, quibus utilitas Concilij & nota erat & optata: præterquam quòd ea recentium Legatorum accessio videbatur incusationibus exposita, quasi vellet Pontifex correctionem Ecclesiæ, à veteribus quæsitam, præpedire.

18 Antequam hæc litteras acciperent Præsides, iniunxerant octo Episcopis variarum nationum, qui iam destinati fuerant in memorato conuentu vigesimâ Aprilis ad Decreta componenda, vt etiam Decretum de mansione clàm formarent; quo tamen simul definiretur ea iuris esse Diuini, simul & Episcopis temperata quædam abeundi libertas, & Pontifici debita relaxationum facultas relinqueretur. Quamobrem ita illi conceperant, vt cuilibet Episcoporum duo mentes in annos singulos concederentur, atque vt insuper ad Pontificem spectaret, declarare in peculiaribus conditionibus rationes, quæ diuturniori absentia satis essent; vtque in remotissimis regionibus, ybi obligatio præstolandæ Romæ responsionis intolerabilis accidisset, id à Metropolitans tamquam à Sedis Apostolicæ Delegatis suppleretur. Iam verò dum huiusmodi Decretum, à designatis Episcopis traditum Legatis, & ab illis communicatum Castanæ, Boncompagno, Paleotto, & Castello, ab iis expenditur, narrata Pontificis litteræ perueniunt, & tam multæ præterea Romæ conscriptæ, quibus definitio proposita incusabatur, vt Præsides, quæ eam ob causam, quæ ob plurimorum ex Tridentinis Patribus repugnantiam, consilium mutauerint, curasque conuerterint ad obtinendam prudenti quadam ratione consensionem Patrum, de qua iam diximus, vt res protraheretur. Operam^h ad id apud Hispanos petierunt à sex Episcopis, qui & religionis studio, & coniunctione sententiæ de illo articulo magnam apud illos auctoritatem fidemque obtinebant, & à quibus ob integritatem animi, ac reuerentiam in Apostolicam Sedem, Legati sinceram sibi opem conferendam pollicebantur. Hi fuerunt Panesius Archiepiscopus Surrentinus, Naclantus Episcopus Clodiensis, de quo plura diximus in Pauli III. Concilioⁱ, Fuscararius Mutinensis, Bolanus Brixientis, Sfondratus Cremonensis, & Urbanus de Ruere Saonensis, Antistes Senogalliensis. Hi primo congressu in amaras querimonias prorupere ob calumnias in eo negotio Romam perscriptas contra se, quorum singuli paratum re ipsa profitebantur animum ad effundendum sanguinem in Romanæ Sedis obsequium; dein negotium susceperunt. Sed Hispanienses obdurati perstiterunt^h, nisi adiiceretur conditio, vt in proœmio Decretorum, quæ in proxima Sessione promulganda erant, clarè sponderetur, hunc articu-

^h Epistola Legatorum ad Borromæum, 21. Maij 1562.

ⁱ Vide lib. 6. cap. 4.

^h Litteræ Legatorum ad Borromæum, 25. Maij 1562. & Acta Paleotti.

G g g g g ;

lum

1562. lum postea definitum iri. Quod Præsides recusarunt; quippe quod aduersabatur consuetudini & auctoritati Conciliorum, quibus omnino liberum sit oportet, antea seu postea de hoc illoque argumento agere, pro eo ac conditiones rerum ac temporum postulant. Polliciti tamen sunt, id voce statuere in generali conuentu. Quin duo Legati in animo habebant, ad concordiam facilius inuendam, scripto eam promissionem Hispanis exhibere: sed Simonetta collegas monuit¹, eo exemplo ius quoddam concessum iri & Hispanis & reliquis omnibus, ad obtinenda semper promissa scripto sibi tradita, non habitâ verbis fide, cum indignitate illius gradus; quare ab eo consilio resilire. Quemadmodum nemo sibi magis officit in auctoritate negotiorum, quam sponsor fallax; ita nemo magis non lædit, quam qui opinionem ostendit quæ nos sponsores fallaces existimet, cum adulterinæ suspitione eam monetam infamet, quam in humano commercio singulis horis expendamus oportet.

¹ Præter A-
cta Paleotti
epist. Iadren-
sis, 25. Maij
1562.

C A P V T IX.

Rei gestæ narratio: & sui ac primi Legati purgatio à Seripando ad Borromæum scripta. Viriusque de Simonetta suspicio.

DVm Tridenti hæc studiosè agebantur, quò Pontificis mandata perficerentur, placuit Seripando facti seriem ad Borromæum perscribere, quæ tum se, tum primum collegam plenè purgaret, simulque modestè refelleret quidquid fortassis in vtrumque apposuisset Simonetta (de quo aliquam in ipsis coortam fuisse suspitionem patet;) & in Borromæi prudentia reponebat, ut cum Pontifice seu tenorem integrum, seu partem illius communicaret, sed cum reliquis silentium precabatur.

Initium sumpsit ex eo, quòd post secundam Sessionem Cæsariani moram in dogmatum trutina efflagitabant, obtentâ specie, quò Præsules expectarentur ex variis nationibus, ex quarum aliis nondum quisquam peruenerat, ex aliis perpauci, atque ut interim de disciplina ageretur: se illis obstitisse, ratum hæc duo argumenta numquam esse seiungenda. Verumtamen à Pontifice fuisse iussos Præsides Cæsarianis gratificari; cum ab eo præscriptum ipsis fuisset, ne sinerent admoueri manum emendationi Aulæ Romanæ, quam ipse per se corrigere habebat in animo. Demandatum ab ipsis fuisse Castanæ, Boncompagno, Paleotto, & Castello, ut ab Episcopis exquirerent rerum capita, quæ singuli notarent ad reliquum Ecclesiæ spectantia reformandum, & correctionis indiga censerentur. Ab his quatuor postea relatum fuisse, aliud quidquam non au-
diri,

diri, nisi quæ sedentibus Paulo & Iulio fuerant agitata. Interea à nonnullis Italiæ Episcopis syllabum ferè nonaginta capitum ad se delatum, qui per ipsum in præsentia Romam transmittabatur. Porro quò per argumentum idoneum Patribus satisfaceret, & Sessionis dignitati confuleretur, à se, petentibus designatis quos diximus Patribus, selecta fuisse octodecim ex tot capitibus, quæ sibi magis opportuna videbantur, atque in libello illis tradita, ab iis postea fuisse duodecim excerpta, quæ à Legatis quoque communi consensu fuerant comprobata, communicata Cæsariensis, & ab iisdem laudata. His confectis, cum iam proponenda res erat, à Simonetta significatum fuisse Musotto, qui sibi à secretis erat, periculum, quod ipse formidabat in eo primo articulo, in quo de adhibendo remedio Pastorum absentia agebatur; id verò à collegis auditum, extra omnem expectationem ipsis accidisse, cum illi, utpote in illis argumentis ad Canones spectantibus, Romanisque Tribunalibus magis experto, ab ipsis enixè commendatum antea fuisset, ut eos omnes articulos maturè perpenderet, is verò cunctos comprobasset. Hic narrabat consilium, ex eo inopinato monito à Legatis initum illius capituli omittendi, & obstaculum Cæsarianorum, in quod offenderant; tum concordem idcirco consensum, ut idem cum reliquis proponeretur, & quo pacto Patribus in conuentu propositum fuerat; dein sententiam Granatensis, nimirum, nullà aliâ ratione posse melius consuli mansioni, quam ubi à Deo præcepta esse declararetur; tum varietatem, prolixitatem, confusionem sententiarum, consilium à Legatis susceptum, seu vnanimi consensione, seu ipsorum nemine disertè repugnante, ut ad pressam interrogationem deueniretur.

2 Audiri à se, tria Romæ ab aliquibus aduersus Legatos obiecta in huiusce rei serie.

Primum: Cum suffragia declarationi aduersantia maiori iam numero potirentur, illam omitti potuisse absque noua suffragatione. Ad quod respondebat; Maiorem illum capitum numerum haud liquidò patere propter indicatam confusionem; & ex aduerso liquido constare maiorem numerum magis conspicuum nationum.

3 Alterum, non secundam solum, sed primam etiam suffragationem de huiusmodi argumento inuefabat, arguebatque Legatos, quòd Guerrero & asseclis permisissent eam disputationem aggredi, quæ extra res propositas euagabatur, & ad dogma non ad disciplinam attinebat. Super hoc modestè ille indicabat, Haud suas futuras fuisse partes rationem de eo reddere, sed primi dumtaxat Præ-

fidis,

fidis, cuius erat, minores Patres regere in rebus ambiguis, & quæ
improvisò accidissent. Arbitrari se tamen, non deesse Mantuano
perquam probabilem defensionem: à Guerrero eam quæstionem
fuisse concinnè coniunctam cum articulo proposito, cum con-
deret, illud esse posse remedium vnjctum morbo, cuius curatio pro-
ponebatur. Quòd res ad dogma spectaret, non idèò prohiberi po-
tuisse, quòd minùs tunc sub conditione de ea differeretur, sed solum
effici, ne illius examen minoribus Theologis committeretur, quos
omnes aiebat ille affirmanti parti adharere. Sed præterea id quòd
potissimè præsidentem purgabat, videri sibi situm in eo, quòd
Pontifex per Borromæum ipsis antea significarat, vbi caput illud
cunitari pacificè non posset, Patrum libertati expendendum relin-
queretur; adeoque cum tam multi illius trutinæ cupidissimi con-
spicerentur, id satis esse, vt Mantuanus existimavit se voluntati
Pontificis obstiturum, si per imperium torrentis impetum retineret.

Quòd tertio loco obiektabatur, non solum improbabat nouam sus-
fragationem, & antecedentem permissionem dicendi sententias, nam
esset articulus declarandus, sed ipsam argumenti propositionem;
propterea quòd mantioni iam Pauli Concilium prospexerat. Ad Scri-
pandus: Visum iri nimis debile huiusmodi fundamentum ad no-
uam tractationem obturbendam. Etenim in comperto erat, vin-
cula pœnasque tunc imposita, nimis imbecilla euasisse, quando fue-
rat iam excogitata ratio eas leges eludendi residentibus Pastoribus
per breuissimum anni spatium, sed absentibus per interruptas mor-
ras sex mensibus breuiores, adeoque impunitas. Quare de fortiori-
bus catenis, nexibusque arctioribus cogitandum erat. Sincere se
fateri, in ea quæstione affirmantem sententiam sibi probari, & in
votis fuisse, vt residendi obligatio Iuris esse diuini declararetur, vt
qui existimabat redundaturum id in gloriam Dei ac Pontificis, cui-
us tempore Synodus decisionem ederet adèò ponderosam ac me-
morabilem, & tam ardentè à quamplurimis viris optimis expeti-
tam, vtpote quæ sperabatur Ecclesiam reformatura; atque idcirco
sibi eos placuisse, qui partem illam tuebantur. Sibi nunquam in-
mentem incidisse, inde detrimentum inferri Apostolicæ Sedis au-
ctoritati; quòd ne mutire quidem senserat illius sententiæ fautores,
sed solum aduersarios, quòd se Pontificis studiosos ostentarent, cui-
us commodis longè melius studuissent, vbi huiusmodi rationem,
etiãsi ipsorum animos permouisset, obuoluissent otis silentio,
quippe quæ Pontificem summæ inuidiæ, nec minoribus calumniis
exponebat. Ceterum, sibi nequaquam displicuisse eos qui commu-
nicatè

Historia
Concilij Tri-
dentini
pars II.

STV
C

uerſæ declarationi reſtiterant, cùm probabilibus nixi rationibus, ſuo ipſorum iudicio ſatiſfeciffent; ſed alterum poſteà ſibi vulnus inſiſtum ab iis fuiſſe, qui per ſententiam ſub conditione prolataſ controuerſiã tam moleſtã Pontificem implicauerant.

5 Poſtquam ſe defendit in cauſa collegis communi de re geſta, & in ſibi propria de ſua ſententia, tacitè progreſſus eſt ad ea quæ ſibi à nonneminè imputabantur, quòd nimirum huiuſmodi opinionem promouiſſet per immoderatam animi affectionem, per peculiarem ipſius cum primo Legato communicationem; & per officia penè violenta apud Episcopos amicos; ſimulque ad obiecta generatim fautoribus declarationis, utpotè parum beneuolentiæ reuerentiæque in Pontificem exhibentibus. Idcirco pergebat dicere; Se numquam cum Mantuano ſeorſim collocutum fuiſſe, ut occultam cum eo communicationem cuiſpiam ſuſpicari liceret: ægrè ſibi eſſe, inſimulari Romæ Patres aliquos egregiã probitate, quaſi protuliſſent ſententiam minùs reuerenter in Apoſtolicam Sedem; ac præfertim rogari ſe à Senogalleniſi, & obſtringi ab ipſa rei veritate, ad teſtificandam huiuſmodi calumniæ in eum Præſulem falſitatem; & tamen dolere ſe, quòd variæ litteræ circumferrentur, ſeu veræ ſeu fictæ, tamquam à viris primariis Romã miſſis, quæ gratiam ac remunerationem iis qui obſtiterant pollicebantur, & alienationem ab iis, qui conſenſerant propoſitæ declarationi, præ ſe gerebant. Vbi iam ſibi Pontificis conſilium innotuerat, nimirum, ut ſi citra perturbationem poſſet, aut diſputatio in perpetuum præcideretur, adhibito aliunde remedio Paſtorum manſioni per grauiores pœnas violatoribus impoſitas, aut transferretur in tempus opportunius, quo animi tranquillioreſ euafiſſent; omni ſe ſtudio conaturum illi obſecundare, ſed cauſam eò iam eſſe redactam, ut liceret ſibi quidem induſtriam polliceri, non item effectum.

6 Ita ſe purgare ſtudit Seripandus: nec affectata fuit purgatio, quaſi non quæſita. Etenim Amulius Cardinalis, intimus Pontifici, & hinc Borromæo, hinc etiam Seripando, ea de re aliquid non obſcure illi^a ſignificarat; & ab eodem, poſt huius epistolæ miſſionem, alteram Seripandus acceperat^b, in qua ex mandato Borromæi, cui percharus erat, admonebatur diſerte, ipſum accuſari nominatim quaſi auctorem concurſus in eam ſententiam: & quamquam Amulius reſpondiſſet, originem rei ſermoni Granatenſis eſſe tribuendam, addidiſſe Borromæum, fuiſſe priùs de re monitum Seripandum, & tamen eundem voluiſſe ut articulus proponeretur. Quæ litteræ reliquis coniecturis additæ^c, in ipſo & in Mantuano diſſidentiam

^a 9. Maij 1562. inter ſcripturas Burghefiorum.

^b 16. Maij ſignatam, apud ſcripturas Barberinorum.

^c Mulotti narratio.

Pars II.

H h h h

in

1562. in Simonettam auxere, non quidem tamquam in liuidum, sed tamquam in trepidum credulumque; adeoque in eum, qui plenus formidine ac suspicionibus, ipsi per aures immisiss ab iis qui declarationem auerfabantur, eas imprudenti studio Romæ diffuderat, suæque auctoritate confirmarat, collegarum actionibus in aneipit collocatis.

Nec horum dubitatio erat ex vano. Præter ea quæ supra tetigimus, de adhibitis apud Pontificem officiis Simonettæ ut noui Legati adderentur, binas eius litteras ad Borromæum nactus sum, quarum sententiam hîc recensendam seposui.

Prima epistola paulò post celebrem cœtum diei 20. Aprilis scripta 8 conspicitur, ibique ostendit ille, se pariter admonitum à Pontifice fuisse ad collegarum coniunctioni studendum, adeò necessariae prosperis rei communis successibus. Ad quod respondet: In reliquis omnibus se coniunctissimum cum illis perstitisse, & in hoc dumtaxat ab iisdem seiunctum, ne ab emolumentis Apostolicæ Sedis se iungeretur: se non promptum modò, sed cupidum esse legationis deponendæ, sibi non laboriosæ minùs quàm molestæ: à Borromæo se petere, ut ipse fieret intimè certior, num in ea dissensione quidquam ipse peccauerit. Culpam (si quid tamen peccatum erat) ab impudentia studij, non certè ab æmulatione auctoritatis fuisse profectam. Quosdam, qui mansionem volebant esse Iuris diuini, uelle, cuncta etiam ad Episcopatum spectantia Iuris esse diuini; adeò ut ne liceret quidem Romano Pontifici Ecclesias ad pensionem obstringere: quæ consecutio suo quidem iudicio falsa erat, sed nihilominus periculosa, ubi ea subderetur Episcoporum iudicio, quorum illa intererat: & eò progressus est, ut diceret per amplificationem, (quæ nimis veritatem excedebat, tametsi persuasionem ipsius nequam excederet) Transmontanos, præter quatuor ex Hispanis, conspirasse *aduersus Dominum & aduersus Christum eius*. Hi quatuor erant Petrus Consalvus Mendoza, Martinus de Corduba, Bartholomæus Sebastianus, & Petrus Xaquius, Episcopi Salmanticensis, Dertulensis, Pactensis, Nioquensis inter Cycladas.

In altera epistola, die decimo quarto Maij signata, quod die celebrata fuerat tertia Sessio, narrat studia à se adhibita, & à nobis memorata, apud Aualum, inflammatos Mantuani ac Seripandi animos in ea definitione cupienda (de quibus alioqui reuerenter loquitur) & turbulenta quorundam Episcoporum sensa, præsertim Mutinensis. Quod forsitan in causa fuit, quòd Moronus aliquid ea de re significarit Mutinensi, & quod ille purgarit^d: & quantum arbitror,

¶ 25. Maij.

arbitror, Simonetæ suspicio veri fines transcendebat, maximè de eo Præsule, quem comperio multò antea^o scripsisse ad Moronum, in Episcoporum obligatione residendi suam inesse moderationem; cum arctior illa non sit, quàm quæ inest patribus respectu liberorum, & in viris respectu coniugum, quibus licet ab illis abesse varias ob causas: atque idcirco nec errasse S. Paulum in reuocando Timotheo ab Ephesina illius Ecclesia, nec S. Ambrosium, cum ad suos inuisendos Romam adiuit. Et fortasse nihil aliud complures illius sententiæ tenaciores reddidit, quàm quòd ea tamquam Sedi Apostolicæ aduersa accusaretur; proinde quasi illius impostero desertio speciem habitura esset cuiusdam confessionis, quã præterita fidelitatis pietatisque penuria patefieret: vt proinde inter alios Archiepiscopus Bracarenis veritus non fuerit in quodam conuentu pronuntiare^f, hæreticum esse affirmare, quòd per eam declarationem Iuris diuini, detrimentum pati posset auctoritas à Deo concessa Romano Pontifici. Et quantum mea fert opinio, si quis arguebat ex illa opinione corollaria minus recta, non tamen à Simonetæ fuerat id indiscriminatim adscribendum earum fautoribus, viris ferè omnibus probitate doctrinâque præclaris; neque pariter adeò illi trepidandum erat illius definitionis metu, cum postea constiterit experimento, sententiæ huiusmodi communiter recentiores Theologos patrocinari, nec eam tamen seditiosam euadere, nec iniquas illas enuntiationes ex ea confici. Quòd si oporteret eà nos vt cautione, necesse foret diuinas Litteras tamquam oracula Fidei haud comprobare, cum inde tot hæretici suorum omnium errorum impietatem deducant. Sed tandem excusatione, imò laude dignus est quicumque administrator, qui quod existimat satius, id operatur; quemadmodum inclytus ille Cardinalis præstitit.

Itaque collegæ, non certo quidem sed suspicioso in eum animo, vt hominem periclitarentur, narrationem illius rei gestæ conscribere, quam nomine communi mitterent ad Pontificem: sed cum ille mutationes quasdam in ea deposceret, & propositum euauit, & inualuit suspicio. Vsq̃ adeò varietas iudiciorum in agendi modo, etiam positâ tum consimili finium intentione, tum consimili animorum probitate, potis est horum fiduciam beneuolentiamque disiungere. Coniunctio siquidem, quippe diuisioni contraria, indiuidua forma est, & nisi in re qualibet insit, in re nulla perdurat.

f In cœtu
6. Iunij, vt
in Actis Pa-
leotti.

CAPVT X.

Aduentus Lansaci & collegarum, Gallie Oratorum. Solemnis exceptio. Mandata quæ is defert. Dissensio de potiori loco inter ipsum & Hispanum Oratorem; & inter Venetos ac Bauaros. Priores illius sensus ad Gallicum Romæ Oratorem ab eo scripti. Expenditur quoddam illius dictum, Spiritum Sanctum tabellarij manticâ inclusum aduenire Tridentum, quod post-eà famosum euasit.

a Diarium, & litteræ Legatorum ad Borromæum, 21. Maij 1562.
b Epistola Regine ad Episcopum Rhemensem, 9. Aprilis 1562.

INter hos animorum ac negotiorum turbines die decimo octa-
uo Maij Lansacus^a, post honorificum supra quinquaginta Præ-
sulum occursum, ingressus est, medius equitans inter Oratorem
Lusitanum, & tres Patriarchas. Duo illius collega tardius Parisiis
discesserant, adeoque vnà cum eo non peruenere. De ipsius missio-
ne Regina certiores fecerat Ferdinandum^b; & per suum Orato-
rem Rhemensem Episcopum significauit, Lansacum, pro eo quod
Cæsar postularat, habere in mandatis, vt in quouis negotio cum
Cæsareis Oratoribus coniunctim se gereret: studeret peruenire in
Synodo duritiem in relaxandis legibus, Ecclesiæ per se subiectis, sic-
ut Cæsar optabat, quò per huiusmodi laxamenta aberrantes reduci
possent, & ipsa Ecclesiâ rursus in vnum coalescere. Ad huiusce te-
noris sonum, & de sententia hominum politicorum, qui sæpè non
satis intelligunt quidnam sit Religio, & quæ vnica basis, quæ illani-
xa non vacillet, legationis libellus Oratoribus confectus fuerat.

Dicebatur ibi, in pacificatione firmata inter Henricum & Philip-
pum conuenisse, vt vtraque pars curaret, promoueretque Conci-
lium Oecumenicum ad concordiam salutemque fidelium. Henri-
co autem morte prærepto, Franciscum Secundum, illius filium, le-
gationibus ad Pontificem ac Cæsarem, & officiis apud Hispaniæ
Regem opus amplexatum fuisse, ita vt inter Principes Christianos
primus dici posset qui rem prouexerat. Verùm quò Synodi fructus
voto responderet, eo pacto celebranda erat, quo ad eam conflue-
rent qui ab Ecclesiâ secesserant; adeoque libertas ipsis indulgenda,
vt quando vellent accederent, & facultas vt audirentur in cuiusuis
argumenti disputatione, & ad ea consequenda quæuis ampla secu-
ritas. Idcirco fuisse ostensum Pontifici, hanc Synodum celebra-
dam esse non tamquam continuationem illius, quam priores Ponti-
fices habuerant, & in qua eorum damnatio lata fuerat, quorum
nunc

nunc reconciliatio quærebatur ; sed tamquam nouam conuocationem : fuisse tamen promulgatam à Pontifice per eas formulas, quæ oppositum sonabant ; vt proinde post successionem Caroli IX. superstitis, regij Consiliarij perdifficiliter diplomati consenserint ; idque quò pleniorẽ obseruantiam erga Pontificem exercerent, posita (id neutiquam verum fuit, vt alibi narrauimus) Pontificis promissione, quòd Concilium noua conuocatio fuisset. In primis igitur instarent Oratores, vt id disertè declararetur ; & vbi seu repulsam, seu ambiguitatem, seu dilationem offendissent, abstinere se à conuentibus, atque ab omni publica functione, Regem de re gesta admonentes, eiusque noua mandata præstolantes.

- 3 De in nouam Concilij stationem postularent, cum sponderit Pontifex, vbi Synodus Tridenti fuisset, eam à se translaturam iri in aliam sedem, quæ communiter accepta foret : huiusmodi non esse urbem illam, non solum spectatis hæreticis, sed compluribus etiam Catholicis ; quare transferendam Oratores curarent aut Constantiam, aut Spiram, aut Wormatiam.

Præterea, publicam securitatis fidem, amplissimam, maximeque vniuersalem, & ad omnem hominum frequentiam accommodatam, absque vlla conditionum circumscriptione, per formulas magis disertas, magisque indubitatas, quàm quæ vulgatis in tabulis continebantur.

Nec segnius poscerent, vt Synodus esset libera, adeoque nec Pontificis nec Legatorum sententiæ se remitteret : nec liceret Pontifici mutare aut relaxare Synodi Decreta ; quin vt ipse Synodo subiiceretur, pro eo ac statuerant sanctiones Constantiensis & Basileensis.

- 4 His capitibus ita firmatis, palàm facerent, religionis detrimenta à corrupta in eius ministris disciplina esse profecta. Quapropter eam tum in capite tum in membris reformandam esse ; sicuti in Constantiensi Synodo dictum fuerat, sed infectà re, & sicuti subinde in Basileensi inceptum fuerat, sed non peractum. Proponebantur in libello plures articuli, qui omnes eò redigebantur, vt auferretur Pontifici iurisdictionis vsus in aliorum Episcoporum Diocæsi- bus, nisi vbi illi desides forent ; potestas relaxationum tum in coniugijs, tum in reliquis prohibitionibus, per antea acta Concilia sancitis ; Sacerdotiorum collatio ; pensionum retentio ; soluendarum pecuniarum exactio ; & omnino vt tolleretur splendor & imperium Aula Romanæ.

- 5 Monebantur præterea Oratores, ne quid permitterent quod
H h h h 3 quid-

1562.

quidquam detraheret Ecclesiæ Gallicanæ, aut Regalibus priuilegijs. Palàm illis fiebat Ferdinandi petitio; & quò se ad eam accommodarent, iniungebatur ipsis communicatio cum Cæsaris administris, officiorumque coniunctio, ad obtinendam relaxationem legum, per quam reuocarentur qui descuerant. Darent operam, vt decisiones proscriptionesque super Fidei dogmatis retardarentur vsque ad extrema Concilij, ne exasperarentur ij, quos delinendos curabant.

Vbi societas inter Principes Christianos ad auertendos hæreticos agitaretur, Oratores ostenderent, illorum potentiam sic esse communitam, vt pars Catholica, dum impetum in illam faceret, frangi potius posset, quàm eam frangere. Si querimonias acciperent, quòd ab ipsorum Rege suis subditis hæresis permitteretur, responderent, Repertam ab illo fuisse eam hominum multitudinem nouis sectis inhærentem, vt per ætatem adhuc teneram, eidem minimè liceret vim in eos experiri absque graui Sceptri discrimine; adeoque remedium existimari, vt congruentius charitati, quam nos docuerat Christus, perinde tutius & utilius, conspicuam communemque Ecclesiasticorum correctionem, atque assiduam ac studiosam Episcoporum Curionumque prædicationem. Verùm cum Oratores Tridentum peruenere, iam in Gallia rerum conditio alia erat, quod spectabat ad hoc mandatorum caput, prout lectores meminert.

Denique admonebantur Oratores, Hispani Regis administratos⁶ voluisse in controuersiam reuocare gradum, quem Oratores Gallia semper apud Oratores Cæsareos tenuerant: idcirco nec in Concilio nec alibi locum alium acciperent, neque sinerent hoc ipsum ibi in quæstionem adduci; sed vbi id non obtinerent, exemplò discederent, præmissâ contestatione, nec Regem nec regnum Gallia velle vlla in re eam Synodum comprobare, & Gallis Præsulis festino reditu iniuncto.

His instructus mandatis Lansacus, cum primùm Legatos inuisset,⁷ cepit^c de postremo capite cum iis agere, quod primum in eius animo erat, & primum re ipsa exercendum, & tradita ad id sibi mandata ipsis exposuit; qui difficiles inter angustias coniecti sunt. Etenim Aualus cum discederet, declarauerat, se minimè passurum secundos honores, non tamen obfirmatâ ad primos habendos voluntate patefactâ, sed ad temperamenta procliui; quorum vnum ab ipsis Legatis fuerat excogitatum, eiusque exemplar Romam missum, alterum ab Oratore Lusitano propositum^d, in quod postea propen-

^c Litteræ Legatorum ad Borromæum, 21. Maij 1562.

^d Litteræ Legatorum ad Borromæum, 6. Aprilis, & 14. Maij 1562.

Historia
Concilij Tri-
dent.
pars II.

1562
LIV

propensionem Hispanus præ se tulerat. Mihi verò libet illud distinde recensere, cum existimem publico emolumento consuli, cum innotescunt quædam agendi rationes, à viris prudentibus, bonique publici studiosis excogitatæ, ad amouendos obices sæpè interiectos summorum virorum commercio, maximis mortalium commodis necessario, dum de umbra fumoque litigatur; in quo litigio prudentia, quippe paucorum, cogitur se conformare dementiæ, quippe innumerabilium. Consilium erat huiusmodi: Decreto sanciretur, ne quisquam ex Oratoribus Conuentus aut Sessiones adiret, nisi à Concilij præconibus accersitus; quòd si quis vellet non vocatus adesse, intelligeret, eo die omnes qui accersiti fuerant, supra se confessuros. Et quoniam auctoritati tum Synodi, tum Catholicorum Principum, & eorum qui Principum personam gerebant, plurimum intererat, vt in Actis Concilij nominatim semper fieret mentio Oratorum, qui Tridenti degebant, ij omnes nominarentur (in quo, vt opinor, ordo aduentus, non dignitatis seruandus erat) quamuis illi functioni non adessent, iis tamen qui reipsa interfuerant, peculiari capitulo recensitis. Atque hac ratione quæuis contentio euitaretur, numquam ad eundem confessum aduocatis binis competitoribus.

Sed fieri non poterat, vt vlli temperamento Galli acquiescerent: cum enim temperamenta eò tenderent, vt anceps pro vtroque æmulo prærogatiua relinqueretur, Galli certam pro se postulabant, ne victoriã quidem per litem contenti, quippe quasi partem detrimenti ac iacturæ ipsam disputationem existimantes. Verum tamen Auali absentia respirandi spatium Legatis concedebat, spem collocantibus in beneficio temporis, quod nexus consilio inextricabiles sæpè dissoluit.

8 Grauius in præsentia coarctabantur ab iis, quæ Bauariæ Dux Oratori suo rescripserat^f; nimirum, nisi supra Venetos is collocaretur, confestim discederet: hinc verò necessitas ad duo maxima incommoda afferebatur. Si Duci satisfaceret, iacturam passuri erant Oratorum eiusmodi Reipublicæ, quæ præcipuum erat Religionis propugnaculum in Italia, & vnicum illius columen in Græcia, & parens præclarissimorum hominum, qui cum laude laborarunt eã tempestate ad eam conseruandam vniuersè in Orbe Christiano, cuiusmodi erant Aleander, Contarenus, Lippomanus, Delfinus, Commendonus, præter Nauagerum, de cuius opera iam tum cogitabatur. Contra verò si Venetis satisfaceret, deperdebantur Oratores eiusmodi Principis, qui Religionis pariter columen erat in Germania; quin fortasse deperditi simul fuissent per illud exemplum

Ora-

1562.
Exrat in
Archiuo
Vaticano.

f Dux literæ
Legato-
rum ad Bor-
romæum,
21. Maij
1562.

1562. Oratores omnium Principum Germanorum, etiam Ecclesiasticorum, eo nomine, quod alius suæ nationis honores debiti denegarentur: & tunc quidem accidit, non quo tempore Suavis affirmat, ut Legati spatium petierint, quo Pontificem ea de re certiores facerent; quod per celerrimum tabellarium præstiterit, suggerentes Pontifici, ut certum hominem mitteret, qui suis verbis Ducem rogaret, ne graualetur hoc indulgere Christianæ Reipublicæ comodo, expositis ad eum permouendum rationibus. Significauit quoque, opportunitatem ad id consequendum adesse, quoniam Bavarix Dux Pragam iturus erat medio Iunio, ubi sororis suæ maritus Rex Bohemix coronandus erat; adeoque potuissent illum fletere Cæsaris hortamenta, à Pontifice per Delfinum Nuntium sollicitata.

In spem venio, per huius Historiæ lectionem, ubi alius ex ea fructus haud carperetur, ablatam iri quamdam offensionem, in quam satis communiter incidunt homines religionis studiosi, sed negotiis ciuilibus inexpertis, & huiusce sæculi Politicæ parum peritis; quod scilicet Pontifices ætate nostrâ Synodos cogendas haud curant, sicuti per alia tempora fieri solebat, sicuti Canones præscribunt, & sicuti postulare videtur reparatio semper lubricæ caducæque disciplinæ. Profectò statim ac huius postremi Concilij euentus legerint, etiam in eo de quo mihi cum Suauis dissensio non est, animaduertent, in mystico Ecclesiæ cælo syderum coniunctionem concipi non posse seu difficilioris concursus, seu, factò concursu, periculosioris defluuij, quàm Synodus Oecumenica. Quamobrem dum res humanæ ita procedunt, perinde foret illam tentare (nisi vrgeret extrema necessitas) ac Deum planè tentare, & congregationem cogere, vnde periculum immineret ne in dissipationem Ecclesiæ peruerteretur.

In quo risum simul ac stomachum mihi mouet Suauis malignitas, ubi enarrans euentus, qui præ manibus hîc sunt, affirmat, Pontificem Mantuano succensuisse, quod ex lite de Continuatione inter Hispanos ac Cæsarianos, opportunitatem non captarat Synodi dissoluendæ. Verum quidem est, Pontificem postulasse, ut Mantuanus eâ opportunitate vreretur ad declarandam Continuationem, quando ad id semel præstandum obstringebatur ab Ecclesiæ dignitate, ab integritate fidei, à promissionum nexu; nec illi visum esse tempus aptius ad id incidere potuisse, quàm ubi impensissimè postulabatur ab Oratore præsentis Philippi Regis, & nondum Galli peruenerant, à quibus vehementissima contentio expectanda erat. At quod Pontifex optasset, ut eâ ratione Synodus solueretur,

retur, est verè mendax calumnia, vt quæ apertam faciem ostendit absque vlla veritatis larua. Perinde quasi vbi Pontifex id ex animo cuperet, opus illi fuisset aut Legatorum aut propriâ ipsius operâ; cum perspicuum omnino sit, ad huiusmodi horologium exonerandum, satis esse assiduum illi operam non impendere ponderibus at-tollendis, rotisque ad cursum aptandis: quod ipsa Suavis narratio, quamuis alia intendat, potest ob oculos ponere cuius mediocriter intelligenti.

1562.

11 Sed sermonem de legatione Gallica prosequamur. Venit Lanfacus, non quidem cum iis opinionibus quas ipse Româ in Galliam attulerat, admodum Pontifici propitiis, quippe ab ipsius experimento profectis; sed cum aliis, quas illi callide politici ipsi ingesserant, Pontifici, seu potius Pontificatui aduersantibus, & in mandatorum libello contentis, quæ ille magis in animo quàm in paginis impressa gestabat. Quare difficile non fuit, vt aliæ confimiles opiniones illi adhaerent, quas comperit in quibusdam Episcopis transmontanis, recentes dissensiones ac moras de mansione permolestè ferentibus. Proinde proximo post suum aduentum die, magis credulus quàm cautus, litteras scripsit ad Oratorem Gal-liæ Romæ degentem, quarum hæc erat summa.

819. Maij
1562.

12 Duò ad prosperum Concilij progressum opus esse; alterum (& hoc tolerabilius erat, secum allatum ex Gallia, non Tridenti susceptum) ne præcipitentur Decreta, sed retardarentur, donec remotiores Patres aduenissent: etenim Galli præcipuè intra duos trësve menses illic adfuturi erant, qui tumultibus in præsentia detinebantur. Alterum, vt Pontifex libertatem Synodo relinqueret, idemque fieri à Legatis iuberet. Hic verò dictum ille protulit, quod postea per ora vulgi percrebuit; hoc est, *ne Pontifex mitteret Spiritum Sanctum in tabellarij mantica*. Similiter, ne fineret Romæ calum-niis peti quod in Synodo fuisset propositum ac sancitum, quemadmodum audierat contigisse articulo mansionis, qui sole clarior patebat.

13 Iam verò quò palàm fiat, quàm animosè nonnumquam exterorum Principum ministri damnent res gestas Romanorum Pontifi-cum, expendamus huius epistolæ sententiam, quæ typis edita legi-tur^b. Volebat hinc Lanfacus, ne Synodus ad sancienda Fidei dog-mata progrediretur, expectato per aliquot menses Antistitum trans-montanorum aduentu: hinc, vt in præsentia pronuntiaretur dogma Fidei tanti ponderis, quodque supra cetera singulos Episcopos one-rabat premebatque. Præterea, quo pacto illic affirmabat Orator,

^b In citato
libro Galli-
co.

Pars II.

Iiiii

maiori

1562. maiori fiduciâ quàm ausus fuisset summus Sorbonensis Theologus, eam sententiam sole clariorem patere? Haud ignota sunt Scholis testimonia rationesque illustrium Scriptorum, qui aliter sentiunt; quin liceret mihi Suauem ipsum illi obicere, qui pari fiduciâ, sed minori tandem audaciâ, quippe qui scribit de his quæ legèrat, oppositum omnino affirmat, nimirum, *per libros, qui postea conscripti sunt, magnam fuisse illatam hominum generi offensionem; adeo, patuisse, disputationem solo partium studio fuisse susceptam. Nam quod spectat ad Scripturam & Patres, ea sunt ad perfectionem hortamenta, neque quidquam solidi est præter Canones, qui leges Ecclesiasticae sunt.* Quod sane mirum accidet cuiquam, cui Suauis causæ præuaricator videbitur, dum in articulo tam exagitato tribuit sententiæ, quæ fauere Pontifici credita est, maiorem claritatem, quàm illi concedatur ab ullo scriptore Pontifici obsequioso. Sed hostium dona semper suspecta. Tradiderat Suauis seditiosam illam doctrinam, à nobis alibi reiectam, videlicet, ex institutione Christi Episcopatum esse vnum, communem cunctis Episcopis, atque ita in primæua Ecclesia fuisse exercitum, sed postea diuisionem per humanas leges inductam. Hoc posito, non poterat ab eo agnosci mansio Episcopis à Christo iniuncta, cum vellet, Episcopos fuisse à Christo institutos solum vagantes, priuatosque peculiari ac certâ sede, in qua residendum ipsis esset. Atqui si loqui libeat pro veritate, & non pro partium studio (quod pace tum Oratoris tum Suauis dictum sit) neque extra dubitationem quæstio est, sicut alter existimat, neque seueriori opinioni defunt fundamenta, sicut alter affirmat; quin etiam post Concilium longè plures, & existimatione potiores sunt qui hanc partem tuentur. Idque clarè demonstrat quàm sincere se gesserint in eo Pontifices, quibus nihil facilius fuisset, quàm in disputatione adedò ancipiti efficere tacitè, vt complures postea pro sententia laxiore, pauci pro strictiore conscriberent.

Nunc ad celebre scomma memoratæ epistolæ transeamus, quòd ¹⁴ *Spiritus Sanctus in mantica deferretur ad Concilium.* Hoc dictum per ora vulgi postea celebratum est, cum Episcopo Quinque Ecclesiarum tribueretur, quasi contentum in illius scripto ad Maximilianum II. cuius dicti pars, tamquam digna & impudentissima tanti frontonis frons, apposita est in facie Operis Suauiani, ab eo qui viuentis Suauis illud latinè vertit. Verùm si non extima facies pro more vulgi, æquè ignari ac maligni, sed intima soliditas illius repetiti disterij consideretur, ægrè poterit inanius quidquam eâ soliditate reperiri. Id enim quod apponitur, neque vbi verum esset
vllam

vllam contineret vmbra[m] mali, neque in hoc casu vllam continet vmbra[m] veri; atque ad vtrumque dispiciend[um] opus cuiquam non est vt sit aquila, satis est, ne sit talpa. 1562.

15 Quod spectat ad priorem partem, cum S. Leo scripsit ad Flavianum Patriarcham in Concilio Chalcedonensi memorabilem illam epistolam, quæ incipit, *Lectis dilectionis tue litteris*, adoratam & comprobata[m] à sexcentis ac triginta Episcopis ibi coactis, tamquam vocem planè S. Spiritus, fuitne illa delata in mantica tabellarij, an diuinitus admirabili quodam modo deportata? Comperit cunctis est, cum Deus instituerit, vt Fides per sermonem disseminetur, sermo verò duplici ratione habeatur, locutione & scripturâ; cumque hæc posterior communior sit, vtpote absentibus, qui absque comparatione plures sunt, accommodata; & cum hæc scriptorum litterarumque communicatio fiat per commeantes gestores mercenarios, hoc est per tabellarios, qui traditas sibi scripturas manticis deferunt, nihil indecorum interuenit, quòd Spiritus Sancti lux in manticis deferatur. Huiusmodi instrumento non semel Concilia & Pontifices lumen acceperunt ad S. Spiritus verbum interpretandum. Etenim cum is voluerit humano modo, & non diuinitus agere, instituit, vt Concilia & Pontifices, antequam definiant, adhibeant humani studij solertiam; quod non solum proprij cuiuspiam ingenij operâ nititur, sed communicatione pariter cum absentibus, quam in Synodi quæstionibus, & etiam antea diu habuit Ceruinus Legatus cum Guillelmo Sirleto, vt constat ex volumine litterarum, de quo longè supra mentionem feci; postea verò cum Sirleto Seripandus, vt patet ex altero volumine, vtroque in Vaticana Bibliotheca asseruato; & qualem habent complures Episcopi cum Theologis, qui ab ipsorum nationibus distant. Ipsi etiam Romani Pontifices, sicuti dicebam, tametsi agnoscant in se certam Sancti Spiritus custodiam; tamen cum adstringantur ad humanam diligentiam, pro eo ac par est, præmittendam, atque ad non ferendam cæco modo sententiam, dedignati non sunt exteriorem S. Spiritus lucem sibi quærere per manticas tabellariorum, studentes non præsentium modò Theologorum sententiam coràm audire (quò pacto à Leone, & Innocentio X. peractum est; ab illo in Senatu, ab hoc in peculiaribus cœtibus, antequam proscriberentur opiniones Lutheri ab altero, ab altero Iansenij;) sed etiam interdum à doctissimis Academiis longinquis, antequam ad sanctiones deueniretur.

16 Dixi, *lucem exteriorem Spiritus Sancti*; quoniam præter hunc sensibilem

1562.

fibilem sermonem, qui ab aliorum linguis seu calamis ad nos im-
mittitur, altero nobiliore & efficaciore opus est, qui solum ab illo
Diuino Spiritu nobis afflatur, & ab Augustino dicitur, *Vox alta &
secreta in ea parte, in qua nullus homo efficere potest ut proximè audia-
tur*: & sine quo nihil valeret virtus seu verborum seu scriptorum,
pro eo quod idem S. Doctor ostendit aduersus Pelagium. Sed Deus,
qui plerumque operari non vult mirabili quodam modo, tunc so-
let mentibus inspergere suum hoc interius eloquium, cum illæ ex-
citantur per naturalem sensus viam ab exterioribus monitis aut lin-
guarum aut paginarum: atque hic interior sermo, est verus ac pro-
prius S. Spiritus aduentus, quippe qui sola ipsius operatio est, nec
ab vlla re creata præstari potest. At verò motiones illæ extrinsecus
excitatæ à prædicationibus, à colloquiis, à scripturis, non modò
sunt effecta naturalium causarum, sed interdum cum peccato con-
iuncta, vt euenit, cum illarum auctor rectas quidem doctrinas pro-
fert, sed animo minimè recto, exempli causâ, merâ gloriolæ mor-
talis gratiâ. En diffatas vanissimas illas laruas, deformem speciem
præ se ferentes, quam rudiorum oculis exhibere poterat ea scom-
matis forma, *Spiritus Sanctus tabellariorum manticâ defertur*.

Secundo loco affirmavi, id quod eo dicto carpitur, nullam in hoc 17
veritatis umbram habere. Etenim certa custodia Sancti Spiritus ad-
dicta Conciliis, restringitur ad Fidei dogmata, & ad ea quæ cum
ipsis dogmatibus connectuntur, atque in his certum est eandem et-
iam custodiam haud permissuram, vt quidquam falsi definiatur,
non tamen ne quidquam veri prætereatur: id, & nihil amplius cer-
tæ custodiæ à Spiritu Sancto præstandæ Oecumenicis Conciliis tri-
buunt Catholici. Porrò ne vnum quidem articulum Suauis ipse
proferre posset, qui pro Suauianæ historiæ tenore definitus Tri-
denti fuerit ex vnus partis sententia potius quàm alterius, vo-
lente, persuadente, mouente Pontifice. In hoc ipso mansionis ar-
ticulo, in quo ille videbatur posse aliquo affici sensu, neque narra-
tur, indicatam vniquam ab eo voluntatem, vt ea definiretur esse iu-
ris Ecclesiastici, neque vniquam assensus fuit, vt sibi committere-
tur à Concilio illius declaratio; quin apertè Legatis scripsit, vt vi-
debimus, vt id omni ratione præpediretur.

Perge porrò: Numquam comperietur, à summis Pontificibus, 18
etiam in legibus, quibus non tam certò promisit Deus ipsis assisten-
dum esse, adeò vt semper illæ sint opportunæ, adhibita fuisse vlla
studia, vllamque curam, vt certa aliqua sancirentur à Synodo; so-
lùm interdum Synodum remouendam curarunt, ne statueret ali-
quam

quam legem, quæ minimè profutura Ecclesiæ videbatur. Atque hoc ipsum præstiterunt modo longè remissiore, magisquæ illas Concilij libertate, quàm adhibuerint Principes laici, iis legibus repugnantes, quas ciuili ipsorum potestati noxias arbitrabantur. Ita id quod quasi sal videbatur, vulgo lambenti sapidum, deprehenditur cibus marcidus, cuius putredo, vt fieri solet, insperso veluti sale fuit occultata.

C A P V T X I.

Oratio Guidonis Fabri in generali cœtu. Responsum illi redditum. Noua Pontificis sensa de Concilij turbamentis; & illuc missus Carolus Vicecomes, Episcopus Vintimilliensis.

SI animum quidem ex parte corruptum à Politicis Galliæ Tridenti gesserat Lansacus, et si magis illic malè affectorum suffuris deprauatus fuerat; longè corruptiores animos gesserunt illius collegæ. Paulò post peruenere Tridentum Ferrerius & Faber ^a. Prior missus fuerat ^b ad Pontificem à Carolo Rege, altero post obitum Francisci II. die, ad Synodi celeritatem inculcandam; sed valdè suspectæ erat religionis, vtpote qui auctor fuerat in Conuentu S. Germani, vt hæreticis templa concederentur; quòd tamen ille, cum ad Concilium designatus fuit, excusauit in Gallia apud Legatum ^c, affirmans, Velle se in antiqua Fide viuere & mori, ac sperare se iterum ad Pontificis pedes accessurum; sed eam protulisse sententiam in cœtu iam dicto, quòd ibi solam incolumitatem Gallia, bonumquæ ciuile regni spectauerat: quamquam postea continuata in religione illius opera ^d huiusmodi verbis minimè responderint. Grauiùs laborabat Faber sinistra religionis famà: sed is modicâ auctoritate instructus aduenerat, & potiùs vt politâ peroraret facundiâ, quàm vt politicâ res pertractaret prudentiâ. Statutum fuit, vt ij in cœtu die vigesimo sexto Maij exciperentur. Orationem habuit Faber. Eius tenorem refert Suauis, sed nec integrè nec fideliter. Narrat, cum illa visa fuisset auditoribus aculenta, à Promotore hæsitabundo redditum eo die pro more responsum non fuisse. Prætereo errorem dicentis, & hîc & alibi reddita fuisse à Promotore responsa, cum reuerà redderentur ab eo qui erat à secretis, cuius ministerio, non Promotoris, congruunt & adnectuntur hæc officia vrbauitatis cum iis qui ab exteris Principibus legantur. Sed in hoc peculiari euentu rem ipsam, quæ gesta fuit, ignorat. Sic ergo ea se habuit.

^a 19 &
^b 21. Maij,
ex Diario.
^c Extat in
oratione
Ferrerij.

^e Litteræ Ferrerianis
Card. ad
Borromæum,
23. Aprilis,
missæ 18.
1562.

^d Narratio
Veneti Ora-
toris apud
Synodum ad
Rempublicam,
& epi-
stola Iadren-
sis Archi-
episcopi,
28. Maij
1562.

1562. Confueuerant Oratores, antequam perorarent, orationem suam aut oculis aut auribus eius qui à secretis erat, communicare, vt ab illo consentanea responsio concipi posset. Iam verò eam Galli lustrandam Massarello concesserant, sed in ea tantummodò parte magis temperata; Faber verò illam recitauit cum adiectis appendicibus, quæ satyras in antea Acta Concilia sapiebant: quapropter egressis pro more Oratoribus, habitoque de responsione consilio, Petrus de Xaque Hispanus, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Niouquensis, commotior dixit, eos Oratores in Sessione excipiendos non esse; alij verò eam orationem nonnisi emendatam in Acta Synodi esse referendam. Et reipsa aliqua illi emendatio adhibita est, vt constat ex volumine typis edito Louanij anno 1567. ^f vbi nec ea quæ sunt proposita, nec quæ responsa, cum exemplari illic recitato plenè concordant: sed prudentius communiisque consilium fuit, ne vllum tunc certum consilium suspiceretur, adeoque tempus ipsum consiliarium aduocandum, re protractâ vsque ad proximè futurum conuentum.

^f Apud Petrum Zantrium Titulatum.

^g In dicto libro Gallico, impresso anno 1613, & in altero libello, in præfatio R. P. Tridentini eodem anno 1562.

Orationis igitur à Fabro habitæ, ac postea per varios libros vulgata, huiusmodi fuit sententia^g. Amplificauit Francisci Primi & Henrici Secundi merita in Ecclesiam; eorum inflammata studia, quò celebraretur Concilium cunctis liberum, & in loco conuocatis Patribus haud molesto, in quo Concilio religionis controuersie agitentur, & Ecclesie concordie consulere. Hos eosdem in animo sensus fouentem Carolum Nonum, tunc superstitem, solum ascendisse; quorum testes ac narratores esse poterant ipsi Oratores, Fabri collega, Ludouicus à S. Gelasio, Lanfacci dominus, & eques S. Spiritus, & Reginaldus Ferrerius Parisiensis Præses, vterque regia legatione apud Pontificem functus, quò, tametsi Pontifex sponte curreret, ipsorum tamen postulationibus incitaretur ad necessariam conuocationem, detectis ipsi Gallie vulneribus; quæ, nisi huiusmodi ynguentum festinaretur, nec sanari poterant, nec coalescere; quin potius dilatarentur, innumeris hominibus ab Ecclesia secedentibus non modò cum ciuili regni perturbatione, sed cum summo eorum detrimento atque infamia, ad quos curatio spectabat, vbi eam neglexissent. Nec solum apud Pontificem, sed apud Cæsarem ac Regem Catholicum ad rem promouendam studio præferendo suam operam à Rege impensam fuisse.

Dein sermone ad Patres conuerso, dixit: Nobilissimum ac penè Diuinum esse opus, quod ex ipsis expectabatur, hoc est, Religionis sanitatem, tot in partibus vulneratæ, non humanâ vi, sed afflatu S. Spi-

S. Spiritus afferendam : deducerent in portum Ecclesiam, quinquaginta iam annos ventis tam aduersis agitatum; statuerent quid esset credendum in tanta opinionum varietate; restituerent disciplinam, collapsam ministrorum aut negligentia; aut imprudenti studio religionis. Negari non posse, quædam effluxisse, digna alia quæ delegerentur, alia quæ corrigerentur. Quemadmodum ipse semper censuerat, esse retundendos eos, qui absque superiorum Decreto, & pro sua libidine audebant ab Ecclesia remouere vniuersum rituum ordinem, qui Religionis comes est & minister, aliasque caeremonias inducere; ita fortasse peccari posse nimia duritie in retinendis cunctis pristinis institutionibus, nequaquam expensis iis, quæ rerum inclinatio, temporum conditio, & Reipublicæ tranquillitas postulabant. Hostem humani generis Patres aggressurum esse, pro eo ac solet, intemis præliis, obiecturumque illorum animis, nihil ipsos ex tot laboribus consecuturos, nisi vitæ rigorem, iacturamque earum comoditatum, & illius splendoris, quibus ante reformatam disciplinam fruebantur. Vbi se sinerent his irritamentis capi, ipsorum se operam, existimationemque Conciliorum deperdituros, quæ in Ecclesia primæua ingens fuit, & ingens foret, vbi Christiana Respublica componeretur. Ipsorum ac maiorum atate varias Synodos coactas fuisse, & à maximis Episcopis varios conuentus habitos in Germania & Italia, sed fructu aut minimo, aut nullo. Nolle se rei causas subtilius indagare, neque rumores populares exquirere: taceri tamen à se non posse causam, quæ fortasse potissima erat; dici, ea Concilia legitima ac libera non fuisse, propterea quòd ij qui aderant, loquebantur, seu proprius consentiebant pro alterius voluntate, quo nullum pestilentius in Tribunali vitium est. Illic Patres non solam Consiliarium, sed Iudicium quoque personam gerere, cum potestate ipsis à Christo absolute concessa, & in veteribus Conciliis exercita. Ad eam tuendam vbi reliqua deessent auxilia, suas omnes vires offerri à Rege Christianissimo, & huius rei gratia eos tunc Oratores ab eodem legari.

5 Hic Orator post grauissimam castigationem, quâ inuectus est in seruos togatos, & iudices mercenarios, qui non in causis fundorum stillicidiorumque, sed rerum maximarum, maximeque Diuinis vocem impendebant in commercanda gratia potentiorum, adiecit, id conquestam fuisse præteritam atatem. Cauerent proinde proferre sententias ad conciliandos sibi animos Regum, Cæsarium, aut Pontificum: quod si id committerent, præiudici à se Europæ Ecclesiæque perniciem. Et quoniam Tridentino Concilio fortassis.

1562. fortassis officiebat sinistra de antea actis existimatio (Constantiense indicabatur) palam facerent, libertatem in eo possideri, fidem haud violari, rationes non flammis adhiberi, disceptari studio veritatis conquirendæ, non animo ab opinionibus peruicaciter præoccupato. Ad hanc secundam ipsorum famam, nobilissimam Germanicæ nationem, cuius potissimum gratiâ Concilium celebrabatur, e somno quasi excitandam esse, illuc suos delegatos missuram, venturamque ad rem amicè transigendam, atque vniuersam Rempubli-
cã Christianam, tunc in tam contrarias voces factionesque diuisam; in vnum labium vnumque cor coalituram. Ad tam sublimia tamque ardua molimina, quò se generosiùs compararent, in animum inducerent, Carolum Nonum se habituros fidelissimum socium, & fortissimum adiutorem; qui sicuti libenter ipse per se interesset, si per ætatem teneram sibi liceret, ita statutum habebat, suorum Oratorum operâ suam absentiam compensare, oblati in Ecclesiæ commodum ipsi Concilio non modò suis cunctis thesauris ac dititionibus, sed vitâ simul & sanguine.

Suaui summam Orationis recitans, narrat, Fabrum dixisse, debere Patres palam facere, Spiritum Sanctum non nisi è celo esse inuocandum: Synodum illam non eam esse, quæ Pauli & Iulij ætate fuerat habita inter tumultus & arma, ac dissoluta, *nullâ bonâ re confecta*. Sed in primis ipsum quod proferri potest orationis testimonium non ita dicit: dicit, *absque præclaro opere*. Præterea adducti loci fides mihi dubia est, quamquam ille in aliquo recentiori libro legatur^h: nam in oratione per typos impressa Ripæ Tridenti eodem anno quo fuerat recitata, & vbi reliqua verba mordacia continentur, quæ in impressa postea Louanij non habentur, hæc particula non adest: & mirum videretur, si dicta ea fuisset, Hispanos, quippe continuationis studiosissimos, eam absque consonante responsione præterituros fuisse. Quare voces illæ scripto fortasse fuerant à Fabro appositæ, sed non ore prolatae, ne rumor intempestiuus ciceretur. Archiepiscopus Iadrensis scripsit, in exemplo, post recitationem tradito, nouum aliquem aculeum fuisse adiectum: sed fortitan illi memoriâ fallente ita visum est. Verisimilior, tum ex ingenio rei, tum ex notitia narratoris, est Paleotti narratio; nimirum, à Gallis ad abstergendam ab animis diffusam amaritiam, fuisse Patrum oculis exhibitam orationem alteram longè modestiorem eâ, quâ eorum aures læserant, affirmantibus illam eandem esse; quapropter pacis ac mansuetudinis gratiâ decretum est in conuentu die tertio Iunijⁱ, tamen non sine aliqua sententiarum discrepantia,

^h In libro Gallico scriptis citato, impresso an. 1613.

ⁱ Diarium, 3. Iunij.

pantia, vt res haberetur pro infecta, mitisque illis redderetur responso die postero in Sessione.

7 In hac responsione, aui, parentis, ac regis superstitis pietate colaudatâ, continebatur; A quouis hominum, qui animi perturbatione vacaret, cognosci posse, quàm iniquè Synodus, quæ tunc extabat, eâ sinistra famâ oneraretur, quæ ex Oratorum dicto recentes Synodos premebat. Certum esse, Concilia fuisse congregata & terminata ab eo qui legitimam obtinet potestatem, & semper agnita pro legitimis ac liberis, & semper conducibilia iis qui Spiritui Sancto non obfisterent. Sinceram Oratoris admonitionem, quæ à Patribus in eam sententiam trahebatur, quasi eos hortaretur ad laicorum Principum voluntati minimè obsecundandum, ne cogerebantur minus mansuetum quàm cuperent & consueverint responsum reddere, sibi gratam fuisse, quamuis superuacaneam. Intelligerent igitur & qui aderant, & qui adfuturi erant, à Patribus potestatem dignitatemque Concilij semper antehabituiri voluntati cuiusvis Principis, & cuiuslibet humanæ rationi, cuius rei Oratores ipsi testes ac spectatores forent in proximo experimento. Polliceri se quidquid possent, saluo Religionis & Ecclesiæ bono, commodis regni de vtraque tam benemeriti, cuiusmodi erat Gallia, eoque largius id offerri Oratoribus, quod confiderent, eos nonnisi quæ merito concedi possunt petituros. Hæc fuit responsio.

8 Fluctuante inter hos motus Concilio, non minus fluctuabat Pontifex, adhuc anceps de noua Legatorum missione. Nondum acceperat id temporis postremam Seripandi purgationem, cum statuit ministrum sibi fidum eò mittere, cui coram ac voce libere suum ipse animum aperiret, & à quo notitia de rebus Tridentinis redderetur certior eâ quam accipiebat per contrarias narrationes ab aliis, utpote in factiones distractis, & animorum affectione occupatis. Elegit ad id Carolum Vicecomitem, Borromæi Cardinalis consanguineum, aliâ tempestate Mediolani suæ patriæ Senatorem, eiusque apud Philippum Regem Oratorem, tunc verò Antistitem Vintimillensem, & postea honore purpuræ ab eo donatum.

9 Iniunxit illi, vt per ditionem Vrbinatē iter faceret, ageretque ibi cum Duce Guidobaldo, socero Frederici Borromæi, ipsius ex sorore nepotis, ac primò quidem cum eo colloqueretur de quibusdam negotiis ad rem nostram minimè spectantibus, hoc est, vt illi patefaceret suppetias, à Pontifice Regi Galliæ destinatas in hugonottos, trecenta videlicet scutorum millia, quæ partim præsentiprecuniâ erant numeranda, partim militibus impendenda. Significa-

h Mandata, & volumen literarum Vicecomitis extant in scripturis Barberinorum.

1562. ret etiam, nauaturum se operam apud Hispaniæ Regem, quâ ipsum impelleret ad opem ferendam vxoris fratri pupillo: quod si fieret, curaturum se, vt Guidobaldus summam armorum præfecturam gereret, tametsi Philibertus Sabaudus ad eandem aspiraret. Dein ea prosequeretur, quæ ad illius missionem pertinebant, indicaretque, Mantuanum ac Seripandum voto Pontificis haud respondisse, non quidem quod ad eorum voluntatem, sed quod ad ipsum opus spectabat, dum importunè permiserant, vt ea flamma in mansionis quæstione succenderetur. Conquereretur de Senogallensi Episcopo, in quem criminationes, quas diximus, irreuerentiæ erga Sedem Apostolicam venerant Romam, & de Hieronymo Triuigiano Episcopo Veronensi, de Antonio Scarampo Antistite Nolano, qui omnes Guidobaldo erant addicti. Nihil in Pisaurensem dicebatur, quoniam auditum non fuerat, eum in ferenda sententia fines reuerentiæ prætergressum fuisse.

¶ Apparet ex mandatis, & melius ex epist. Vicecomitis ad Borromæum, 27. Maij 1562.

Tum iuebatur Vicecomes Tridenti cum Altempio Cardinali communicare Pontificis consilium de mittendo in Galliam milite, & illius animum explorare, an ipse copiarum administrationem titulo Legati susciperet. Significaret Osio & Simonettæ, ab ipsis plenè satisfactum Pontifici, & Simonettæ potissimum fideret. Exponeret liberè Mantuano ac Seripando quæ ipsorum operæ obiectabantur: Mantuano supra reliquos Legatos honorem deferret. Controversiam de mansione aut obuoluendam silentio, aut ad Synodi finem reiiciendam, aut ad tempus diuturnum protrahendam curaret. Obseruaret, inuestigaretque, quo pacto animi Legatorum inter se affecti essent, quid agerent Episcopi, & quo loco res se haberent, ac de iis omnibus festinam exactamque narrationem mitteret.

Hic in transitu duo Suavis errata perstringam: alterum, dicens, auxilia tunc Galliæ decreta, fuisse ducenta scutorum millia, cum, vt vidimus, trecenta millia fuerint: alterum, affirmantis, Pontificem post Sessionem habitam decimo quarto Maij, & post molestiam illic à Mantuano sibi illatam, quod Continuationem declarandam non curauerat, rediisse ad consilium addendi Synodo nouos Legatos: & ne primas partes auferret Mantuano Cardinali, habuisse in animo illum in ordine Cardinalium Episcoporum collocare per opportunitatem demortui tunc in Gallia Turnonij Cardinalis: nam ex opposito constat, in Senatu Vaticano, die decimo octauo Maij habito (cum difficulter poterant Romam peruenisse nuntij Sessionis die decimo quarto celebratæ) fuisse distri-

¶ Acta Senatus.

distributos aliis Purpuratis cunctos sex Episcopatus, qui Cardinalibus destinantur. 1562.

12 Urbini nactus est Vicecomes Ducem Guidobaldum, de Tridentinis discordiis probè consciùmⁿ, animaduertitque, illum opinari, Mantuanum inducturum animum ad alios collegas excipiendos ex voluntate Pontificis, tametsi primas ipse amitturus esset, sed non absque intimo animi dolore: quare auctor erat, ne Cicala mitteretur. Et sanè videtur Mantuanus primarum partium haud ambitiosus fuisse, quando legationem^o accepit vna cum Puteo qui præcessisset, & vt hic veniret operam dedit. Quocircà putabatur in collegarum accessione agrè passurus fuisse non secundum locum, sed descensum ad secundum locum.

ⁿ Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 29. Maij 1562. Pisauri.

^o Litteræ Vicecomitis ad Borromæum, 9. Iunij 1562.

13 Guidobaldus, quippe curiosus & intelligens, lustrare voluit commentariolum Alfonsi Salmeronis, quem secum gerebat Vicecomes, pro ea parte, quæ mansionem existimabat esse Iuris Ecclesiastici, plurimâ mutuatum à Catharini commentario, & quem postea Vicecomes ad Borromæum misit, quò, vbi placeret, per typos ederet, sicuti effectum est. Ceterum dixit Dux, Fuisse iam à se adhibita officia cum Veronensi, obtulitque, cum Senogallensi eadem se impensurum.

14 Venetiis iter habuit Vicecomes, ibique apud Nuntium egit tum de causâ Patriarchæ Grimani, in qua Pontifex propendebat ad ipsum Romam vocandum; sed verebatur, ne Respublica, quæ Grimani impensè amabat, id offensionem sibi duceret: tum de rebus à Mantuano gestis, cui ille Nuntius erat intimus, adeoque per amicam libertatem poterat ipsum monere aliqua de re, quæ fortasse non ita in eius animum descendisset in colloquiis Vicecomitis, in quibus Principis obiurgatio visa fuisset: cùm interdum libenter accipiamus ab inferiori, pro beneficio tamquam notitiæ tributum, id quod molestum accideret à Superiore profectum, tamquam onus ab exprobrante.

1562.

CAPVT XII.

Grauis Casarianorum repugnantia declarationi Synodi continuande, vehementer ab Hispanis efflagitata. Postulatio Gallorum, vt è contrario noua celebratio declararetur. Firma Pontificis mandata ad promissam Hispanis declarationem habendam; sed postea mitigata. Sessio quarta seu vigesima, die quarto Iulij celebrata, cum prorogatione vsque ad decimum sextum Iulij; ibique Oratores Heluetij, Galli, ac Procuratores Archiepiscopi Salisburgensis solemniter excepti.

Vicecomes Tridentum peruenit primo post quartam Sessionem die, cuius incertus exitus Legatorum animos suspensos palpitantesque tenuerat. Inter eos conuenerat de continuatione^a declaranda, quemadmodum Hispaniensi Oratori miserant, & Pontifex quoque recens mandauerat, cum responsio reddita est per tabellarium à Casarianis missum ad Cæsarem; qui non modo non assentiebatur, & libellum rationibus refertissimum mittebat ad illam obturbandam; sed, quantum Legatis per Nuntium innotuit, iubebat Oratores, vbi ea declararetur, extemplo discedere, quod Synodi solutionem parere potuisset: præterquam quod Madruccius in dubium Legatis reuocabat, tutane, abeuntibus Cæsaris Oratoribus, ea sedes foret: quamquam reuera Cæsaris mandata ad Oratores missa, ipsis non imponebant vt in eo casu discederent, sed vt abstinerent se à cœtibus, cunctisque publicis functionibus, idemque ab Episcopis regionum Ferdinando subiectarum efficiendum curarent. Videbatur præterea per eam declarationem Gallorum quoque iactura subeunda, qui à Legatis edocti de iis quæ recenter superuenerant ex parte Casarianorum, ingentem lætitiã præ se tulerant, quippe qui studebant in primis memoratam declarationem impedire. Quocirca cum vsque ad præscriptum Sessioni diem non amplius quam octo dies superessent, Legati tabellarium per summam festinationem ad Pontificem miserant cum huiusmodi nuntiis, simul ipsi proponentes, opportunam sibi videri nouam Decretorum prorogationem vsque ad alteram Sessionem, post medium Iulium habendam. Etenim litteræ ad Aualum scriptæ à Comite Lunensi, destinato, vt indicatum est, ad eam legationem, spem faciebant, Regem interim ipsos in gratiam

^a Litteræ Legatorum ad Borromœum, 26. Maij 1562.
^b Litteræ Cæsaris ad Oratores, 22. Maij, Tridenti redditæ 26. Maij 1562.

Historia
Concilij Tri-
dent.
pars II.

gratiam Cæsaris datâ fide soluturum; tametsi, pro eo ac postulat ministri cautio, ne vniquam suo Principi successum incertum spondeat, illi etiam prorogationi scribebant dura obstacula à se præiuderi, iniicienda ab Hispanis & ab Italis, auidissimis vt articulus de mansione decideretur, de quo ob diuturnum tempus elapsum non licebat ampliùs excusationem afferre, quasi responsum Pontificis expectaretur.

2 Nec Oratoribus Gallicis satis fuit patatam declarationem perturbare; sed iidem omnem lapidem mouerunt, quò declararetur, nouum esse Concilium, & non veteris continuationem. Verumtamen se tandem flexerunt, eo contenti, quò simul Cæsarianis satisfieret, hoc est, vt nihil declararetur. Quare Præsides id non opportunum modò, sed necessarium rati, ad obtinendum Piscarij consensum perscribi ad eundem curarunt ab eius administro Bruggora, ob oculos ipsi positâ, si res aliter fieret, imminente dissolutione Concilij. In quo negotio perfectam postea veluti serenitatem adepti fuerant, cum Piscarij responsa moram indulgentia venissent. Ad quod faciliùs obtinendum, polliciti fuerant Legati, in altera Sessione inde inchoatum iri dogmatum sanctionem, vbi ea desierat in Iulij Synodo, adeoque operis continuatio videretur. Verùm hæc ipsa serenitas in tenebricosum turbinem Legatis versa est. Rediit tabellarius ad Pontificem missus, cum disertis mandatis^d, vt Continuatio declararetur. Velle se satisfacere sine vlla ampliùs mortum plurimis promissis, quæ ipse dederat Hispaniæ Regi, quæque regius Orator Vargas in postremo ad se accessu vehementiùs ardentiusque quàm vniquam repetierat, tum dignitati superioris Concilij; quòd semper habuerat in animo, continuandum esse cum eo à se conuocato, idque se professum sæpissimè fuisse palàm in Senatibus, cœtibusque Cardinalium, & coram Principum Oratoribus, ac præcipuè Cæsaris, cui etiam communicarat promissiones scripto traditas Philippo Regi: nullum Diuinæ gloriæ commodum in illius declarationis dilatione reperiri; quò ampliùs ea protraheretur, eo in maiores difficultates impingi. Quando hæretici restitui non poterant, Catholicos quidem certè conseruandos esse. Nihil huic negotio aduersari securitatis fidem Protestantibus datam, cum adhuc illi excipi audiri que possent Synodo continuatâ, vbi reliqua dogmata agitarentur. Confidere se, nequaquam tam graui molestiæ id Cæsari futurum; postquam effectum esset, quàm in præsentia ille ostendebat, ratus per idipsum à se obstaculum iniici.

^c Acta Paleotti, narratio Muforti, & litteræ Legatorum ad Borromæum, & in scriptura 4. Iunii, & in litteris Archiepiscopi Iadrensis, 11. Iunii 1562.
^d Litteræ Pontificis ad Legatos, 30. Maij.

1562.

Ad hanc inopinatam denuntiationem attoniti mutique hæserunt Legati, solum oculis colloquentes, quos in sui quisque collegæ vultu figebat. Incomperto ipsis erat, per illius iussionis effectum non modò dissolutum iri Concilium, sed totius inuidiæ onus casurum in Pontificem, quippe in integram & vnicam causam, quando Hispanici Regis ministri iam conquieuerant; quamobrem in eum redundaturum graue odium aliorum Principum, ac præcipuè Cæsaris & Regis Gallici, ingentemque vituperationem vniuersalem apud Christianos populos, præter irreparabile detrimentum Ecclesiæ. Generosum itaque consilium suscipere, reuocandi potius in discrimen Pontificis erga se gratiam, quam salutem Christianæ Reipublicæ, ipsiusque Pontificis dignitatem, adeoque Pontifici deseruendi haud illi parendo. Atque ut in initum ab illis consilium excusaret, statuit Romam contendere Altempsius Cardinalis, aptior quam reliqui tum ad ferenda itineris incommoda obiuuentam, tum ad consequendam fidem & gratiam apud Pontificem ob sanguinis coniunctionem, tum etiam ad dissimulandam publicè accessus causam ob pendens adhuc negotium suæ legationis in Galliam ad ferendas illò suppetias. Sed quemadmodum tempus non minus mentis consilia quam terræ fructus ad maturitatem deducit, pridie quam Sessio celebraretur, & Altempsius abiturus esset, alter tabellarius superuenit cum recentioribus gratioribusque Pij litteris ad Legatos.

Postremo
Maij 1562.

In his dicebatur: Vbi satiùs putassent, in ea Sessione disertam Continuationis vocem non vsurpare, liberum ipsis esset eam præterire; sed oportuisse priùs suam antegressam iussionem obtegi silentio, & non per eius vulgationem excitari obices & tricas, quæ cernebantur. Vt tamen reipsa Continuationem omnino exercerent, progredientes valido gressu ad ea tum definienda tum præscribenda, quæ conficienda supererant Iulio sedente, reposito illius vocis vsu ad opportunitatem quæ Legatis ac sibi visa fuisset. Cum hac Pontificis epistola simul altera Borromæi delata est, quæ subitam illam Pij mutationem quodammodò excusabat; à Legatorum tabellario stimulatam fuisse Pontificem ad tam præsentaneam responsionem, quò ante Sessionem imminentem Tridentum perueniret: & cum vellet absque mora hominem remittere, adeoque absque spatio ad rem perpendendam, existimasse ex improviso, Continuationem esse omnino declarandam, ob rationes superioribus litteris à se allatas: sperauisse etiam, grauem illam ægrimoniam, quæ tunc à Cæsare ostendebatur, ad speciem præferri, cum id ipsi condu-

conduceret Protestantium gratiã; sed eundem rei peractã acquie-
turum, perinde ac diplomati conuocationis, cui numquam antea
voluit assentiri, sed promulgatum comprobauit. Verumtamen
Pontificem, re per eam noctem iterum expensã, rei que conditio-
nibus dispectis, mutasse consilium, ne aniam malignis præberet
ipsum calumniandi, quidquid tandem accidisset, quasi perturba-
tionem aliquam aut schisma in ea Synodo excitauisset.

5 Remissus tabellarius solatij angelus Legatis visus est, eam pro-
meritis laudem immortalẽ, quod animo non seruili Principi de-
feruierant, palamque fecerant, summum cui aspirabant præmium,
esse Reipublicæ bonum. Cùm igitur conuentus haberetur ter-
tio Iunii, cui proximè succedebat conuentus indictæ Sessionis, pri-
mum lecta & comprobata fuit responsio, de quã diximus, Gallo-
rum orationi reddenda, deinde excepti sunt Martinus Hercules
Rettingher Episcopus Lauentinus, & Tobias Dominicanus, tam-
quam Procuratores Archiepiscopi Salisburgensis; mox Seripan-
dus, qui ob Gonzagæ morbum primas eo die partes agebat, Decre-
tum huiusmodi sententiæ proponi iussit.

6 A Synodo ob varias difficultates, & quò res conuenientiùs con-
sultiuſque procederent, simulque decreta dogmatum cum sanctio-
nibus disciplinæ coniungerentur, prorogari Sessionem, quã super
vtroque argumento statueretur ad diem decimum sextum Iulij, re-
tentã sibi potestate contrahendi protrahendive termini etiam in
generali cõtu. Hoc Decretum ab aliis comprobatum, primum of-
fendit obicem in Leonardo Marino Archiepiscopo Lancianensi,
cui postrema pars non placuit, obiicienti, nequaquam permitti,
vt contrahatur terminus iam denuntiatus solemnẽ iudicij, cùm
possit in detrimentum tertij id cedere; sed permitti vt protrahatur,
quippe quod nulli noxiũ est: posse tamen id suapte naturã æquẽ
fieri in Sessione aut in conuentu; quin *Sessionis* nomen esse nouum,
cùm antiquitus *Actiones* dicerentur: quapropter censere se, eas vo-
ces esse delendas. Verùm ipsas alij voluere, dissentientes ab illius
sententia in quæstione legali, ob rationes quas alibi adduximus,
& arbitrari si non necessarium, certè cautum esse, retinere si-
bi potestatem ad omnem quæ insurgeret dubitationem abster-
gendam.

7 Plures contenderunt, ne omitteretur articulus de mansione; cui
tam fortiter adharebant Hispani, vt die vigesimo quarto Maij,
per opportunitatem vnã conueniendi ad solemnes vespertinas pre-
ces sanctissimæ Triados, cui dies ille sacer erat, statim postea

In monu-
mentis Epi-
scopi Sal-
manticensis.
tum

1562.

tum habuerint super ea re. Ab huiusmodi priuatis congressibus, quasi aut seditionis, aut exempli mali, abhorrebat Salmanticensis Episcopus, vir ex ingenij mansuetudine pronus ad pacem, & qui ex natalium præstantia minimè dignabatur sui propensionem animi submittere suorum ciuium sensibus, adeoque nec cum reliquis Hispanis conuenire consueuerat: sed hac ipsa de causa Præsides, paratum illud consilium subodorati, Præsulem rogarunt vt interesset, acrimoniam mitigaturus; quod ipse re præstitit. Nam cum reliqui amplificatis emolumentis, quæ collatura esset Ecclesiæ mansionis declaratio, Diuinâ lege præscriptæ, censerent, in cætu generali contestationem super ea communi nomine ab ipsis habendam; ille moderatâ quidem, sed efficaci ratione eos dehortatus est: Incommoda longè grauiora prospici in hoc tam turbulento remedio, quam commoda in eo ipso, ad quod adhiberetur. Nullâ re vehementius abiici conuentuum auctoritatem, quam apertâ discordiâ non solum capitum, sed partium. Quam validum telum hæreticorum manibus traditum iri, quos suarum dissensionum haud amplius puderet; quin insultaturos, vociferantes, adesse ibi non posse Spiritum Sanctum, qui Spiritus coniunctionis est, vbi erat diuisio. Plerosque Patrum voluisse ne res definiretur, nisi quæsita & audita Pontificis sententiâ: quo pacto igitur nunc licere contestari, vt statim ad decisionem deueniretur, cum de sententia Pontificis nondum apertè constabat? Potius ad ipsum esse scribendum, eundemque rogandum, vt celeriter responsum redderet, enumeratis commodis, quæ per huiusmodi Decretum Ecclesiâ consequeretur. Cur tam grauer eum Pontificem ab ipsis lædi, qui & in conuocando & in retinendo Concilio, & in Aula sua, prout inceperat, reformanda tam rara studij erga religionem exempla prodiderat? quò acrius eâ tempestate auctoritas Apostolicæ Sedis ab hæreticis quatiebatur, eò studiosius à probis Catholicis sustinendam. Hæc esse documenta ipsis tradita à Philippo religiosissimo Rege, eos cohortante, vt eo pacto se gererent, quo reliquæ nationes in Hispanis Præsulibus agnoscerent peculiarem quamdam, & quæ filios deceat, obedientiam erga Romanum Pontificem, & Regis simul, & Hispaniæ vniuersæ.

Siue memoratis Mendozae suasionibus, siue aliis rationibus Hispani permoti, à concepta denuntiatione abstinerunt; haud ita tamen, quin postremo conuentu viginti quinque Patres ex ipsis aliisque exoptatam definitionem postulauerint. Præter hos fere decem petiere, vt Continuatio declararetur; reliqua suffragia pro-

posito

posito Decreto consensere. Sed & quoniam aliqui discordantium in ferenda sententia conquerebantur, causam huiusce cunctationis sibi patefactam antea non fuisse, Scripandus postremò dixit: Optabile quidem esse, ne quis ferret iudicium nisi de eo quod ipse experimento cognouerit; se Deum orare, ut sua suorumque collegarum vota tam euaderent fortunata, quam erant recta: quinam posse cum eo cœtu communicari plura negotia grauiissima, solum adumbrata, quorum prosperi successus ab arcano magna ex parte pendebant, quando non antea res ibi referebantur, quam per officinas plateasque perstrepuissent? Haud latere Patribus eorum querelas ac monita, qui Principum personas agebant, aduersus perniciosissimam illam linguarum intemperantiam. Si cui libuisset eas causas pernoscere, is priuatim ac solus adiret Legatos, à quibus ipsi fieret satis: sed vniuersè ita cautè se gererent, ut pauca ex ipsorum ore prodirent, si vellent, ut plurima in ipsorum aures intrarent.

1562.
g In epistola
Archiepiscopi
Iadrensis,
4 Jun 1562.

9 Die postero ^h Iunij quarto Sessio celebrata est. Rem Diuinam solemniter fecit Episcopus Salmanticensis: latinè dixit, multa cum laude, ob præstantiam tum dictionis tum actionis, quæ illius corporis quasi anima est, Hieronymus Ragazzonus Venetus, Episcopus Nazianzi, ac postea Famagustæ. Admissa fuere mandata Oratorum Heluetiorum, Gallorum, & Procuratorum Archiepiscopi Salisburgensis; & loco Massarelli ægrotantis, eius munere functus est Bartholomæus Serigus, Græcus, Episcopus Castellane-tensis, qui postea collegit suffragia super Decreto quod Episcopus celebrans proposuerat. Responsum est ab omnibus, *Placet*, absolute, præter triginta sex, partim Hispanos, partim Italos, excepto Parisiensi, quorum alij schedulas tradidere, alij voce suam sententiam explicarunt, eorum plerisque eadem confirmantibus, quæ dixerant in cœtu postremo; illa verò redigebantur vel ad consensum sub conditione, hoc est, ut statim postea de mansione ageretur, vel ad postulandam disertam huiusce rei promissionem in Decreto, vel ad Continuationis declarationem exigendam.

h Præter A-
cta extat in
litteris iam
dictis Archi-
episcopi Iad-
rensis.

10 Scribit Musottus, qui Scripando à secretis erat ⁱ, Castellane-ntensem in rogandis singulis sententiam solitum esse dicere: *Alij plerumque Continuationem volunt, tu verò Domine quid vis?* hoc autem fuisse aliquos interpretatos tamquam Simonettæ consilium, qui studeret per eam suggerendi artem, ab illo imperatam, ple-rosque in eam sententiam trahere, & per huiusmodi Decretum

i In narra-
tione citata.

1562.

alicui mandato, sibi clàm à Pontifice tradito, satisfacere. Sed neque id habetur in vlla ex reliquis exactis liberisque narrationibus eorum, quæ tunc acciderunt, neque interpretatio vllam veri speciem accipit à rerum hominumque conditionibus. Ac primò quidem credibile non est, Serigum coram duobus scribis, ipsum proximè comitantibus in suffragiis colligendis, autum esse cunctis Episcopis, quos sententiam rogabat, rem falsam obtrudere, & quæ ipsis etiam scribis pro falsa liquidò agnoscebatur; vnde satis animaduvertebat, posse sibi non parum odij atque infamiæ gigni. Præterea, vir animo tam sincero, & honoris studioso, cuiusmodi erat Simonetta, quo pacto eò deuenisset, vt eiusmodi opus iniungeret, per quod se periculo deceptoris exponeret, non modò apud homines, qui tunc erant, sed qui futuri essent in posterum, quasi fraudulentum corruptorem Synodi, quæ vnica Christianæ Reipublicæ spes tunc supererat? Perge porrò. Aut Simonetta in Pontificis mandatis habebat, vt huiusmodi declarationem conquireret, & summa fuisset impudentia in Pontifice, hoc ipsum reuocare simul reliquis Legatis, numero, gradu & existimatione Simonettam superantibus, qui concordēs in sententia contraria cernebantur; adeoque eorum officiis vnà cum opera Cæsarianorum Gallorumque coniunctis, & amoto iam obstaculo Hispani Oratoris, nulla poterat à cordato Principe spes euentus concipi. Aut nulla super eo iussa acceperat Simonetta, & vecors in illo fuisset temeritas, si quid egisset aduersus id quòd collegæ statuerant, quorum communi iudicio Pontifex per postremum tabellarium rem commiserat. Huc accedit, quòd cum animaduertisset antea Simonetta, perpauca eam sententiam in Conuentu complexos fuisse, sibi que experientia compertum esset, diem Conuentus esse diem criticum Sessionis, nec ad eam vsque horam vmquam fallacem; quàm sperare poterat, maximum suffragiorum numerum repente mutatum iri? Denique si hoc planè accidisset patefactà fraude, pro eo ac necesse erat, vt quando ea tam multis innotescebat, euulgaretur, potuisset per optimam rationem obiici, Patrum sententias fuisse seductas, vbi communis collegarum auctoritas, ipsorum singulis falsò proposita, eosdem ad eam sequendam induxisset, adeoque Decretum irritum futurum fuisset. Quod Simonetta, vtpote Iuris optimè perito, non poterat in mentem non venire: quare & sibi & executori sola vituperatio ex ea fraude, non victoria expe-

Historia
Concilij Tri-
dent.
pars II.

Simonetta
SIV
8

expectanda esset. Arbitror idcirco, quemadmodum omnis umbra ab aliquo corpore proiicitur, ita verbum aliquod à Serigo in suffragiis colligendis, casu prolatum alicui ex Episcopis sibi familiaribus de dicta à vicinis sententia fuisse, postmodum amplificatum Seripando, & per eam formam explicatum quâ Muffottus exposuit; cum famelicus nemo sit, cui familiares tanto studio cibos afferunt, quanto suspitioni; neque vllus Chamæleon, qui quavis aurâ plusquam suspicio vescatur, & augetur.

11 Studet hîc obliquè Suavis pice suâ Pontificem inspergere, sed per apertiore[m] falsitatem. Etenim postquam lapsus est in iis qui repugnauerant numerandis, dicit, *Eorum de Continuatione postulatum homines fuisse interpretatos tamquam prolatum ad aliquem excitandum tumultum, qui dissoluenda Synodi causa foret; illi siquidem Romanis rebus maximè addicti erant, adeoq; ipsos pœnituerat, a se imprudenter nimis liberè depromptam fuisse opinionem suam de mansione, Aula tam odiosa.* Mera fabula. Pauci illi Præsules, qui petierunt nullâ interiectâ morâ Continuationem, fuere aut Hispani, aut alij, nihil ab Aula Romana pendentes; quæ ubi suam operam impendisset ad consequendam illius partis victoriam, & tamen in tanta fautorum inopia destituta fuisset (nam exceptis Hispanis vix tres quatuorve eam secuti sunt) certè visa fuisset valdè decepta ab ea quadraginta fermè Episcoporum cohorte, quibus triginta aut quadraginta scutorum subsidium singulis mensibus Româ suppeditabatur, quò præstò illi essent quæcumque imperanti, si credimus iis, quæ supra Suavis depinxit. Enimuerò uti sæpè contingit in duobus mendacijs, alterum ab altero reuinci, ita narratio Suauiana consecutionem traheret è regione oppositam vniuersali historiæ suæ proposito, hoc est, Synodum non solum suæ plenè libertati fuisse relictam, sed ne eiusmodi quidem fuisse Romæ potestatem, ut etiam si voluisset, illam potuisset huiusmodi libertate spoliare.

12 Perfectâ suffragatione, Seripandus elatâ voce dixit, Deo ^k gratias plurimas persolendas, ob comprobatum Decretum; quod quàm consentaneum esset temporum conditioni, satis explicari non poterat: triginta tres dissensisse, sed rationibus ac postulatis inter se variantibus, ac repugnantibus. Sperare se, hos pariter, qui modica Conuentus pars erant, in reliquorum sententiam venturos, consilio in melius commutato, Deo fauen-

^k Verba Seripandi existant in Diario.

1562. te, qui ex sacrarum Litterarum oraculo facit *concordiam in se-*
blimibus.

Tam grande bonum interdum existimatur, post grauia dispen-
dia, plurimosque labores ad ingentia molimina, se diu continere
in nihilo, quod nihilum reuera plus est quàm ipsum multum,
quippe eos impetus vincens, quos prudens cautio sustinet tum ab
intima cupiditate grandia moliendi, tum à cauillis populi, qui
grandium importunus exactor est.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

SYL